…ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

48-дахи жэлээ гарана

…БУРЯАД ҮНЭН

…С-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 87-88 (13405)
1971 оной апрелиин 13, вторник

Сэн 4 мүнгэн

…ПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДЭЙ ПОЛИТБЮРО

…И. БРЕЖНЕВ.
…ПСС-эй ЦК-гай …гэшүүн,
…СС-эй ЦК-гай …альна секретарь.

Г. И. ВОРОНОВ.
КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн.

В. В. ГРИШИН.
КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн.

А. П. КИРИЛЕНКО.
КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь.

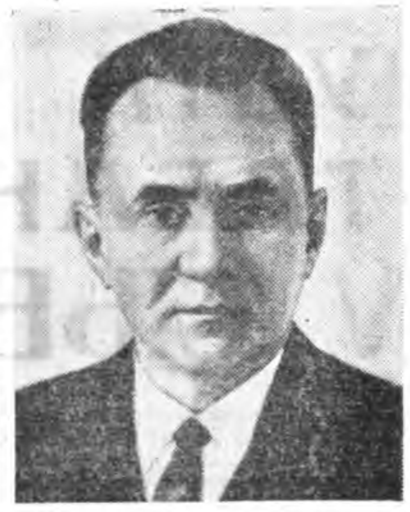

А. Н. КОСЫГИН.
КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн.

…Д. КУЛАКОВ.
…ПСС-эй ЦК-гай …гэшүүн, …ПСС-эй ЦК-гай секретарь.

Д. А. КУНАЕВ.
КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн.

К. Т. МАЗУРОВ.
КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн.

А. Я. ПЕЛЬШЕ.
КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи КПК-гай түрүүлэгшэ.

Н. В. ПОДГОРНЫЙ.
КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн.

…С. ПОЛЯНСКИЙ.
…ПСС-эй ЦК-гай …бюрогой гэшүүн.

М. А. СУСЛОВ.
КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь.

А. Н. ШЕЛЕПИН.
КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн.

П. Е. ШЕЛЕСТ.
КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн.

В. В. ЩЕРБИЦКИЙ.
КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн.

Ю. В. АНДРОПОВ.
КПСС-эй ЦК-гай …тбюрогой гэшүүндэ кандидат.

П. Н. ДЕМИЧЕВ.
КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, КПСС-эй ЦК-гай секретарь.

П. М. МАШЕРОВ.
КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат.

В. П. МЖАВАНАДЗЕ.
КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат.

Ш. Р. РАШИДОВ.
КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат.

Д. Ф. УСТИНОВ.
КПСС-эй ЦК-гай …тбюрогой гэшүүндэ кандидат, КПСС-эй ЦК-гай секретарь.

И. В. КАПИТОНОВ.
КПСС-эй ЦК-гай секретарь.

К. Ф. КАТУШЕВ.
КПСС-эй ЦК-гай секретарь.

Б. Н. ПОНОМАРЁВ.
КПСС-эй ЦК-гай секретарь.

М. С. СОЛОМЕНЦЕВ.
КПСС-эй ЦК-гай секретарь.

Г. Ф. СИЗОВ.
КПСС-эй Центральна шалгалтын комиссиин түрүүлэгшэ.

ТАБАН ЖЭЛЭЙ ЖАБХАЛАНТА ТҮСЭБЫЕ ҺАЙШААНАБДИ

МИНИИ НЮТАГ—СИБИРЬ

Табан жэлэй түсэб тушаа Директивэнүүдые уншаад байхадаа, манай хүдэлмэришэд ехэ хөөрэлдөө хэһэн байна. Ороной Зүүн районуудай, тусгаарлабал, Сибириин байгаалиин баялигые, экономическа хүсэ шадалые түргэнөөр ашаглаха гээшэ табан жэлэй шухалын шухала зорилгонуудай нэгэн болгожо табигдаба.

«Баруун Сибириин металлургическа заводой барилга үргэлжэлүүлхэ» гэһэн үгэнүүд Директивэнүүд дотор бэшээтэй. Манда сэхэ хабаатай партиин энэ даалгабарие дүүргэжэ байнабди.

Тиигээд улам эршэтэйгээр саашадаашье ажаллаха гээшэ Баруун Сибириин металлургическа заводой коллективэй арюун уялгань мүн. Тэрэ уялгаяа шэнэ табан жэлэй түрүүшын үдэрһөө эхилэн дүүргэнэбди.

А. НЕЧАИ,
Баруун Сибириин металлургическа заводой ахалагша горновой, Социалис Ажалай Герой.

Новокузнецк.

Партиин түсэбүүд—манай түсэбүүд

КПСС-эй XXIV съездын материалнуудые хэдышье уншаа һаа өөрэгүй, сэдьхэл зүрхэмнай баяр баясхалангаар халина.

Хүдөө нютагта хэгдэхэ хүдэлмэриин хараа түсэбые уншахадаа, хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэ байһан туладаа илангаяа ехээр зоригжоноб.

Жабхаланта һайхан хараа түсэбыень дүүргэхэбди гэжэ түрэл партияа найдуулнабди. Манай ороной бүрил хүсэтэй, арад зонойнь байдалай бүрил һайн болохын тулада хамаг бүхы юумэ хэхэбди.

Х. МАРРАНДИ,
Социалис Ажалай Герой, Эстониин ССР-эй «Эстония» гэжэ колхозой түрүүлэгшэ.

Арадтаяа хамта—түрүү зэргэдэ!

Партиин зохёоһон асари ехэ хараа түсэб бэелүүлхын тулада айхабтар ехэ хүдэлмэри баатар хүдэлмэришэн анги, колхозно таряашад, арадай интеллигенци хэхэ болоод байна. Тэрэмнай хүшэр хүндэшье һаа, зүгөөр Эхэ оронойнгоо аша туһада хэгдэхэ баяртай хүхюун ажал байхал.

Манай соёл болбосоролой участогшье агууехэ байгуулалтын түрүү зэргэдэ байлсана. Уран зохёолшын бэлиг шадабарие, тэрэнэй зохёолой коммунис удха шэглэлые үндэрөөр сэгнэнэбди гэжэ партимнай баһа дахин мэдүүлбэ. Гэхэтэй хамта, манай дутагдалнуудыешье Центральна Комитет тон эли болгожо үгөө. Тэдэнние зайсуулха арга заажа үгөө, өөһэдтөөшье, адли мэргэжэлтэй нүхэдтөөшье бүри ехэ эрилтэ табиха гэжэ хэлээ. Уран зохёолшодой һаяар болохо съезд дээрэ энээн тухайда тодорхой һайнаар хөөрэлдэхэбди.

А. ГОЛОВКО,
уран зохёолшо, Т. Г. Шевченкын нэрэмжэтэ Украинын ССР-эй гүрэнэй шангай лауреат.

Киев.

Урдамнай эли тодо хараа түсэб

Хүдөө ажахые, тусгаарлабал, хлопок тарижа ургуулгые дам саашадань хүгжөөлгэдэ съездын анхаралаа ехээр табиһандань баяртайбди

Хэдэн зуу, мянган жэлэй турша соо гандажа хэбтэһэн аад, мүнөө уһалагдажа садаһан газартаа съездын боложо байһан үдэрнүүдтэ түрүүшын мянган гектар хлопчатник богони болзорто тарибабди. Энэ табан жэлэй дүүрэтэр үшөө 4 мянга гаран гектарта хлопок таридаг болохобди.

Хлопок тарилгын ажалда Узбекистанай хүдөөгэй ажалшадай горитой хубитаяа оруулха байһандань этигэнэбди. Узбекистанда жэл соогоо 5 миллион тонно хлопок ургуулха гэһэн түсэб амжалтатайгаар дүүргэгдэхэ!

М. ИМИНОВ,
Андижанай областиин Ленинскэ районой В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн нэрэмжэтэ совхозой директор.

Республикын колхоз, совхозуудта түл абалгын ябаса тухай 1971 оной нэгэдэхи кварталай дүнгүүд

Аймагууд	Бухыдөө абтаһан хурьгадай тоо (мянгаар)	Тэдэнэй гарзалһаниинь (процентээр)
Баргажанай	19,8	0,4
Бэшүүрэй	48,8	1,5
Зэдын	120,6	1,4
Яруунын	45,5	4,1
Загарайн	20,3	2,1
Захааминай	18,0	1,9
Хяагтын	59,2	1,7
Хэжэнгын	43,1	3,8
Хурамхаанай	35,6	0,2
Мухар-Шэбэрэй	11,5	3,4
Сэлэнгын	66,6	2,7
Түнхэнэй	10,8	2,0
Ахын	3,6	3,9
Улаан-Үдын	30,4	1,0
Хоринн	41,2	2,0
Республика дотор бүхыдөө	635,0	2,1

Шэнэ табан жэлэй түрүүшын жэлэй нэгэдэхи квартал түгэсөө. Үбэлэй янгинама хүйтэншье үнгэрбэ. Эгээл энэ үедэ хонидой эртын түрэлгын зарим тэды дүнгүүдые согсолхоор болобо гээшэ. Эдэ дүнгүүдые хаража үзэхэдэ, нэгэдэхеэр, яһала баясамаар, хоёрдохёор, зарим нютагуудта түл абалгада горитойхон дутуу дунданууд дайралдана.

Нэгэдэхи кварталай эсэстэ республикымнай ажахынуудта 635 мянган хурьгад абтаа гэхэ гү, али нёдондоной энэ үетэй сасуулбал, 57 мянгаар үлүү болоно. 100 эхэ хонин бүриһөө 73 хурьган абтанхай (1970 оной энэ үеын дүнгүүдһээ 5 хурьгаар үлүү). Гэхэ зуура, хонин ажал эрхилдэг олонхи аймагуудтамнай мүнөө жэл түл абалга 15—20 хоногоор урид эхилээ гээшэ.

Хонишодой олохон бригаданууд 100 эхэ хонин бүриһөө 100 ба зууһаа дээшэ хурьгадые абажа, тобироор, гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлжэ байнхай. Тиихэдэ суута хонишоднай, жэшээнь, Зэдын аймагай «Коммунизм» колхозой эрхим хонишод Гомбо-Сурун Цыремпилова, Сурун Цыретарова, Николай Гомбоев, Борьёогой совхозһоо — Тамара Чупышева, Гааргын совхозһоо — Цыбикжап Бадмаева гэгшэд 100 эхэ хонин бүриһөө 120—130 хурьга абажа шадаа. Иимэ үндэр үрэ дүн туйлаһан хонишодой 80 гаран бригада бии.

Ажахыгаараа 100 эхэ хонин бүриһөө 104 хурьга абаад, гарзагүйгөөр түлжүүлжэ байһан Бэшүүрэй аймагай «Победа» колхозой хонишодой шэн габьяата ажалаар баясамаар, тэдэнэй үльгэр жэшээтэ амжалтада соло дуудамаар. Зэдын аймагай Борьёогой совхоз, «Коммунизм» колхозой хонишод үндэр дүн туйлахын тула баһал эсэшэ сусашагүйгөөр ажаллажа байнхай.

Хяагтын аймагай колхоз, совхозуудта шэнэ түл абалга хэзээ хэзээнэйхиһээ эмхитэйгээр, гарза багатайгаар үнгэргэгдэнэ гэжэ тэмдэглэмээр. Түс аймаг 100 эхэ хонин бүриһөө 82 хурьга абаа. Үрэжүүлэгдэһэн ба түрэһэн хонидой хоорондохи тоодо ехэ алгасаа гараагүй.

Зарим аймагуудта нарай хурьгад гарзада оруулагдана. Энэ талаар Хяагтын, Баргажанай, Хурамхаанай аймагуудһаа бэшэн горитойхон дутагдалнуудтай. Илангаяа Хэжэнгын, Яруунын, Мухар-Шэбэрэй аймагуудта хурьгад олоор үхүүлэгдэнэ. Тиимэһээ республика доторнай нёдондоной энэ үеынхиһөө 2 мянган хурьгад олоор гарзада ороо бшуу.

Хонишодой олохон бригадануудта үбһэ тэжээл дууһажа байна, зарим нютагуудта хурьгашадые дан эртүүр ажалһаань сүлөөлхэ ушар дайралдана. Иигэжэ огто болохогүй. Түл абаха гээшэ харюусалгатайшье, хүндэ хүшэршье хүдэлмэри гээшэ. Энээгээр бүхы ажал хизаарлашадаг бэшэ ха юм. Абаһан түлөө тобироор, гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлхэ гээшэ баһал харюусалга ехэтэй.

Ф. ЗУБЕНКО,
республикын хүдөө ажахын министерствын ахалагша зоотехник.

БУРЯАДАЙ АССР-тэ ҺУНГАЛТА ҮНГЭРГЭХЭ ҺУНГУУЛИИН ЦЕНТРАЛЬНА КОМИССИҺАА

Буряадай АССР-тэ һунгалта үнгэргэхэ һунгуулиин Центральна комисси: г. Улан-Удэ, Дом Советов, 4-й этаж, комната 409 гэһэн адрестай. Телефонуудынь: 56—08, 42—61. Телеграмма ябуулха адрес: Улан-Удэ, Центризбирком.

«1971—1975 ОНУУДТА СССР-эй АРАДАЙ АЖАХЫЕ ХҮГЖӨӨХЭ ТАБА ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБ ТУШАА КПСС-эй XXIV СЪЕЗДЫН ДИРЕКТИВЭНҮҮД» ГЭЖ

КПСС-эй ЦК-гай ПРОЕКТ ТУШАА СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН XXIV СЪЕЗД

ТОГТООЛ

1971—1975 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ табан жэлэй түсэб тушаа КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүд тухай СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр А. Н. Косыгинай элидхэлые шагнажа, зүбшэн хэлсээд, Советскэ Союзай Коммунис партиин XXIV съезд иигэжэ тогтооно:

1971—1975 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ табан жэлэй түсэб тушаа Директивэнүүдые баталха.

Эдэ Директивэнүүдэй үндэһөөр табан жэлэй туршада жэл жэлээрнь, министерствэнүүд, албан зургаанууд, союзна республикануудаар хубаарилан, 1971—1975 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ түсэбые зохёон табихыень СССР-эй Министрнүүдэй Совредтэ даалгаха.

1971—1975 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ табан жэлэй түсэб зохёоходоо, КПСС-эй XXIV съезд дээрэ, республиканууд партиина съезднүүд, хизаарнууд ба областьнуудай, городууд ба районуудай конференцинүүд дээрэ, партиина эхин организацинуудай суглаанууд ба ажалшадай суглаанууд дээрэ оруулагдаһан дурадхалнуудые, тэрэшэлэн хүдэлмэришэдэй, колхозниг...дай, мэргэжэлтэдэй оруулһан дурадхалнуудые хаража үзэхэ.

Шэнэ табан жэлэй түсэбэй проектые СССР-эй Верховно... үзэмжэдэ 1971 оной сентябриин 1 болотор табихыень СССР-эй Министрнүүдэй Совредтэ даалгаха.

Арадай ажахые хүгжөөхэ табан жэлэй түсэб зохёохо... партиина, совет, ажахын организацинуудай ажахын-... шухалын шухала зорилго гэжэ КПСС-эй XXIV съезд тоолоно.

1971—1975 ОНУУДТА СССР-эй АРАДАЙ АЖАХЫ ХҮГЖӨӨХЭ ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБ ТУША КПСС-эй XXIV СЪЕЗДЫН ДИРЕКТИВЭНҮ

Совет арад СССР-эй XXIII съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулха хэрэгтэ шэнэ илалтануудые туйлаа. Арадай ажахын бүхы һалбаринуудые хүгжөөхэ, социальна зорилгонуудые шиидхэхэ, совет хүнүүдэй баян дэлгэр, болбосорон гы байдал улам һайжаруулха хэрэгтэ ехэ амжалтанууд туйлагдаа. Совет обществын сурталбодолой, политическэ нэгэдэл бүри батажаа, социалис демократи улам үргэдэн хүгжөө. Манай Эхэ ороной уласхоорондын нэрэ хүндэнь бүри ехэ болоо. Советскэ Союзай оборонно хүсэн улам бэхижэо.

Манай эдэ бүхы амжалтанууд — бүхы союзна республикануудай хүдэлмэришэн ангиин, колхозно таряашадай, арадай интеллигенциин, ажалшадай шэн зоригто ажалай ашаүрэ болоно. Эдэ амжалтануудые туйлаха ябадалда Советскэ Союзай Коммунис партиин хүтэлбэрилхы, залан жолоодогшо үүргэ, тэрэнэй ленинскэ сэхэ шууд политика шэнэ хүсэтэйгөөр харагдаа.

I. 1966—1970 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөлгын гол дүнгүүд

1966—1970 онуудта арадай ажахые хүгжөөхэ табан жэлэй түсэб тушаа КПСС-эй XXIII съездын Директивэнүүд экономическа ба социальна шухала шухала тоо баримтануудай талаар амжалтатай дүүргэгдэө.

СССР-эй арадай ажахы энэ үе соо саада табан жэлэйхиһээ үлүү түргэнөөр, ашаг үрэ ехэтэйгээр хүгжэһэн байна. Хүн зоной ажабайдалай ургалта нилээд түргэдөө.

1970 оной национальна доход 1965 оной хэм хэмжээнһээ 41 процентээр дээшээ гараһан, ургалтынь жэл соохи дундуур темп 1961—1965 онуудайхиһаа бүри түргэн болоһон байна.

Промышленнэ үйлэдбэрилгын хэмжээн 1,5 дахин нэмээ. Арадай ажахын техническэ дэбжэлтэ хангадаг, ниитын үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлдэг һалбаринууд хурдан түргэнөөр хүгжөөгдөө. Жэшээлхэдэ, электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилэн гаргалгын хэмжээн түсэбтэ табан жэлэй турша соо 54 процентээр, машина бүтээлгын, металл эд болголгын хэмжээн—74 процентээр, тэрэ тоодо прибор бүтээлгын —2 дахинһаа үлүүгээр, химическэ ба нефтехимическэ промышленностиин—78 процентээр нэмээ.

Арадай хэрэглэлэй эд товар үйлэдбэрилгын хүгжэлтэ нилээд түргэдхэгдөө. Тэдэниие бүтээн гаргалга саада табан жэлэй үедэ дунда зэргээр жэл соо 6,3 процентээр нэмэһэн аад, мүнөө 8,3 процентээр нэмээ. Эдлэл хэрэгсэл бүтээн гаргалгын талаар абабал, удаан саг соо хэрэглэгдэдэг эд товарай хубинь ехэ болоо.

Ороной экономическа хүсэн нэмээ. Арадай ажахын үйлэдбэриин гол фонднууд түсэбтэ табан жэл соо 1,5 дахин ехэ болоо.

Түсэбтэ табан жэлэй турша соо арадай ажахын капитальна хүдэлмэридэ мүнгэ һомололгын ниитэ хэмжээн 352 миллиард түхэриг болоо гэхэ гү, али саада табан жэлэйхиһээ 1,4 дахин нэмээ. 54 миллион киловатт электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилхэ электростанцинууд, 18 миллион тонно булад хайлуулха, 33 миллион тонно минеральна үтэгжүүлгэ, 17 миллион тонно цемент үйлэдбэрилхэ, 148 миллион паар арһан гутал, 400 миллион хэһэг трикотажна зүйлнүүдые оёхо шэнэ предприятинууд ашаглалгада оруулагдаа; магистральна газопроводой утын хэмжээн 25 мянган километрээр нэмээ. Арадай ажахын һалбаринуудые техническэ талаарнь зэбсэгжүүлгын хэмжээн нэмээ.

Хүдөө ажахые материалаар, техникээр хангалга һайжаруулхын, тэрэшэлэн газар тариалангай ба мал ажалай продукци бүри ехээр абадаг болохын тула, колхозникуудай ба совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдэй материальна урмашал улам дээшэлүүлхэ ехэ хэмжээ ябуулганууд хараалагдан бэелүүлэгдээ. Тариалангай ургаса, мал ажалай ашаг шэмэ дээшэлһэн байна. 1966—1970 онуудта хүдөө ажахыһаа абтаһан бүхы продукциин жэл соохи дундуур хэмжээн 1961—1965 онуудайхиһаа 21 процентээр ехэ болоо. Энэ үе соо ороохо таряа ургуулан абалга 1,3 дахин нэмээ. 1970 ондо 186 миллион үлүүтэй тонно ороохо таряан ургуулагдажа абтаа.

Бүхы түхэлэй транспорт ба хэлхэз холбоон улам хүгжөөгдөө. Түмэр замуудтахи ууралай хүсэн электрын ба тепловозно хүсөөр гол түлэб һэлгэгдэжэ дүүргэгдээ.

Бүхы союзна республиканудтахи экономико болон соёл культурые хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэ амжалтанууд туйлагдаа.

Ороной зүүн зүгэй районуудта түлишын промышленностиин, элшэ хүсэ ехээр хэрэглэдэг хэдэ хэдэн үйлэдбэриин предприятинууд эршэмтэй түргэнөөр хүгжөөгдөө. Баруун Сибирьтэ, Казахстанда, Туркменидэ, Узбекистанда нефть ба газ гарган абалгын хэмжээн ехээр нэмээ. Алас-Дурна хизаарай экономико нилээд бэхижээ.

Ниитын үйлэдбэри хүгжөөлгын тон шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ совет эрдэм наука хубитаяа ехээр оруулаа. Ехэ ехэ эрдэм науканудай талаар туйлагдаһан амжалтанууд промышленностьда, хүдөө ажахы ба бусад һалбаринуудта научно-техническэ олохон зорилго шиидхэхэ арга олгоо. Бүтээсэ ехэтэй хэдэн олон машинанууд, мүн үйлэдбэриин гаргаша хямдаруулдаг, продукциин шанар һайжаруулдаг технологическа шэнэ арганууд бии болгогдоод, амжалтатайгаар хэрэглэгдэжэ байнхай. Тоолон тодорхойлдог техникын шэнэ хэрэгсэлнүүдые ашагладаг технологическа орёо нарин арганууд, предприятинуудые хүтэлхэ автомат-түхеэрэлгэнүүд хэдэ хэдэн һалбаринуудта хэрэглэгдэдэг болонхой. Совет космонавтикын онсо гайхамшаг шэнэ туйлалтанууд манай орон дотор эрдэм, техникын тон ехээр хүгжэжэ байһанай эли тодо гэршэ болоно.

Научно-техническэ дэбжэлтын, арадай ажахые хүтэлхэ хэрэг улам нарижуулан һайжаруулһанай, түсэблэлгын ба экономическа урмашуулгын шэнэ аргануудые хэрэглэһэнэй үндэһөөр ниитын үйлэдбэриин ашаг үрэнь дээшэлээ. Ниитын ажалай бүтээсын эршэ улам түргэдхэгдөө. Предприятинуудай олзо ехэ болоо, үйлэдбэриинь ашаг дээшэлээ.

Арад зоной байдал улам һайжаруулха асуудалаар КПСС-эй XXIII съездын тодорхойлон тогтооһон гол даалгабаринууд үлүүлэн дүүргэгдээ. Хүн бүхэндэ хүртэдэг бодото олзо орошо түсэбтэ табан жэлэй турша соо 30 процентээр хараалагдаһан аад, 33 процентээр нэмээ. Эд бараа, эдеэ хоолой зүйлнүүдые хүн зоной хэрэглэлгэ нилээд ехээр нэмээ, байра байдал һайжаруулагдаа, улад зониие хангалгын дэлисэ хэмжээн улам ехэ болоо.

Хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай салин хүлһэн дунда жэшээгээр 20 процентһээ бага бэшээр нэмээгдэхэ гэжэ КПСС-эй XXIII съездын Директивэнүүдээр хараалагдаһан аад, үнэндөө 26 процентээр нэмэжэ, 1970 ондо 122 түхэриг болоһон байна. 1965 ондо 96,5 түхэриг байһан юм. Арадай ажахын бүхы һалбаринуудтахи хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай салин хүлһэнэй доодо хэмжээн үргэгдөө. Барилга дээрэ, барилгын материалнуудай промышленностьда ажалладаг, дундуур түлөөһэ абадаг хүдэлмэрилэгшэдэй тарифна түлөөһэн ба салин хүлһэн нэмээгдээ. Холын хойто районуудта, тэдээнтэй адлидхаһан нютагуудта хүдэлмэрилдэг хүнүүдтэ зориулагдаһан хүнгэлэлтэ нэмээгдээ. Алас-Дурнын, Зүүн Сибириин, Европын хойто зүгтэхи районуудта ажалладаг хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай салин хүлһэ нэмээхэ районно коэффициентнүүд бии болгогдоо. Хэдэн категориин хүдэлмэришэд ба алба хаагшадай салин хүлһэнһөө татагдадаг олзын налогой хэмжээн хороогдоо. Хүдөөгэй ба хотын хүн зоной ажабайдалай хэм хэмжээн улам ойртожо үргэлжэлөө. Колхозуудта ажалай түлөө лаб үгтэхэ түлөөһэн тогтоогдоо. 1965 онойхитой жэшэбэл, колхозникуудай ажалай түлөөһэн 1970 ондо 42 процентээр нэмэһэн байна.

Хүдэлмэришэд болон алба хаагшад недели соо табан үдэр хүдэлмэрилөөд, хоёр үдэр амарха гуримда оруулагдаа. Хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай абадаг амаралтын болзорой доодо хэмжээн үргэгдөө.

Ниитын хэрэглэлэй фонднуудһаа хүн зондо үгтэдэг түлбэри ба хүнгэлэлтэнүүд түсэбтэ табан жэлэй турша соо 1,5 дахинһаа ехээр нэмээгдэһэн байна. Хүн бүхэндэ абажа үзэбэл, тэдэ түлбэри ба хүнгэлэлтэнүүд 1965 ондо 182 түхэриг байһан аад, 1970 ондо 262 түхэриг болоо.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнай инвалидуудай пенсиин хэмжээн нэмээгдэһэн, үндэр наһатай болоһон колхозникуудай пенси абадаг болохо наһанай дээдэ хэмжээн хороогдоһон, социальна страховани һайжаруулагдаһан байна.

Худалдаа наймаанай ургалта тушаа партиин XXIII съездын даалгабаринууд үлүүлэн дүүргэгдээ, тэрэнэй хэмжээн түсэбтэ табан жэлэй турша соо 1,5 дахин шахуугаар нэмээ. Хубсаһа ба гутал, удаан саг соо хэрэглэгдэдэг эдлэлнүүд— телевизор, холодильник, мебель, тэрэшэлэн эдеэ хоолой тон шухала продуктнууд хүн зондо бүри ехээр, олоор худалдагдадаг болонхой.

1966—1970 онуудта орон дотор 518 миллион дүрбэлжэн метр ниитэ талмайтай гэр байранууд баригдажа, 55 миллион шахуу хүн зон байраяа һайжаруулха аргатай болоо. Улад зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалга түргэнөөр хүгжөөгдөө. Тиимэ хангалгын хэмжээн 2 дахинһаа ехээр, тэрэ тоодо хүдөө нютагуудта—гурба дахин нэмэһэн байна.

Хүн зоной юрэнхы эрдэм болбосорол ба соёлой хэмжээн дээшэлээ. Залуушуулые бүгэдэ ниитээрнь дунда эрдэмтэй болгохо хэмжээ ябуулга сэхэ шууд бэелүүлэгдээ. 8,1 миллион үхибүүдэй һураха һургуулиин байшангууд, һургуулиин наһа гүйсөөдүй 2,5 миллион үхибүүдэй хүмүүжүүлэгдэхэ эмхи зургаанууд баригдаа. Түсэбтэ табан жэлэй турша соо дээдэ эрдэмтэй 2,6 миллион, тусхай дунда эрдэмтэй 4,4 миллион мэргэжэлтэд бэлдэгдэһэн байна. Техническэ мэргэжэл олгодог училищинууд ба һургуулинуудаар 7 миллион бэрхэ хүдэлмэришэд бэлдэгдээ. Хүн зондо медицинскэ туһаламжа үзүүлэлгэ, эмхитэйгээр амарха арга боломжо улам һайжаруулагдаа, кинотеатрнуудай, клубуудай, библиотекэнүүдэй тоо нэмээ.

Советскэ Союзай гадаадын экономическа холбоон үргэдхэгдөө. СЭВ-эй гэшүүн оронуудтай экономическа харилсаа холбооной, уласхоорондын үйлэдбэриин ба научно-техническэ тусхай мэргэжэл ба хамжаа бэелүүлгэдэ СССР-эй хабаадалгын түхэл маяг бүри тааруу һайн болоо.

Табан жэлэй түсэб дүүргэлтын үедэ дутуу дундануудшье тохёолдоһон байна. Үйлэдбэриин предприятинуудые ашаглалгада оруулха даабаринууд хүсэд дүүргэгдээгүй, шэнэ предприятинуудые бариха, үйлэдбэринүүдые ашаглаха болзорнууд хойшо татагдаһан байгаа. Энээнһээ шалтагаалан, промышленностиин зарим түхэлэй продукци үйлэдбэрилгын хэм хэмжээн туйлагдаагүй. Барилгын проект табиха ба эмхидхэхэ хэрэгтэхи дутуу дунданууд үшөө зайсуулагдаагүй, тиигээд хэдэ хэдэн һалбаринуудта тэрэнэй үнэ сэнгэй хүндэрхэ ябадал тохёолдоһон байна.

Эд товар үйлэдбэрилгын түргэнөөр нэмэбэшье, зарим түхэлэй эд товарые хүн зоной бүри ехээр хэрэглэдэг боложо байһан эрилтэ үшөөл хүсэд хангагданагүй. Худалдаа наймаанай эмхинүүд эд хэрэглэгшэдэй эрилтэ хэрэглэмжые олохон ушарта дутагмагаар шэнжэлнэ, худалдаа наймаа шадамар бэрхээр эмхидхэжэ биранагүй, эдлэл хэрэгсэлнүүдэй шанар ба сортнуудай талаар промышленностьда эрилтэ багатайгаар хандана.

Продукциин техническэ тала ба шанарые дээшэлүүлхэ ажалаа, үйлэдбэрэе эрдэм ухаанай заабариин ёһоор эмхидхэхэ онол аргануудые нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлхэ хүдэлмэри хэдэ хэдэн предприятинуудта дутамагаар ябуулагдана. Ажахын зарим хүтэлбэрилэгшэд үйлэдбэриин ашаг үрэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, үйлэдбэриин доторой нөөсые хүсэд бүрин ашаглаха, эрдэм болон техникын туйлалтануудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлгые түргэдхэхэ, ажалай ба гүрэнэй журам бэхижүүлхэ асуудалнуудта зохихо анхарал табинагүй.

Олохон колхоз, совхозуудта тариалангай ургаса, мал ажалай ашаг шэмэ удаан дээшэлүүлэгдэнэ, техникэ хүсэд һайнаар ашаглагданагүй, минеральна үтэгжүүлгэнүүдэй гээлтэ хоролтодо орохо ябадал тохёолдуулагдана, үйлэдбэриин ашаг үрэ үшөөл бага байһаар. Энээнһээ шалтагаалан, хүдөө ажахын зарим түхэлэй продуктнуудые үйлэдбэрилхэ даалгабари хүсэд дүүргэгдээгүй байна.

Министерствэнүүд ба албан зургаанууд ямар һалбаринуудай хэды шэнээн продукциин арадай ажахыда, хүн зондо хэрэгтэй байһые дутамагаар шэнжэлнэ, эдэнэй эрилтэ хэрэглэмжые саһа саг собиь, хүсэд бүрин хангахын түлөө зохихо тэмсэл ябуулнагүй. Зарим предприятинууд продукци үйлэдбэрилхэ, худалдаха түсэбүүдээ дүүргэнэгүй, үйлэдбэридөө гээлтэ хоролто ба үрэгүй гаргашануудые тохёолдуулна.

Манай экономикын хүгжөөхэ, эрдэм ба техникын туйлалтануудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлгын хэрэг түргэдхэхэ, арадай ажахые түсэблэлгэ, хүтэлбэрилгэ нарижуулан һайжаруулха талаар тохёолдоһон дутуу дундануудые зайсуулхын тула хэмжээ абаһанай үндэһөөр, ниитын үйлэдбэриин саашанхи хүгжэлтэ ба тэрэнэй ашаг үрэ дээшэлүүлхэ ябадал хангагдаха байна.

II. 1971—1975 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөлгын гол зорилгонууд

Юһэдэхи табан жэлэй түсэб хадаа коммунизм байгуулха, тэрэнэй материально-техническэ үндэһэ һуури табиха, ороной экономическа ба оборонно хүсэ шадал бэхижүүлхэ замаар совет обществын саашадаа дабшалгын шухала шата болохо байна. **Табан жэлэй гол зорилго юуб гэхэдэ, социалис үйлэдбэреэ хурдан түргэнөөр хүгжөөһэнэй үндэһөөр, тэрэнэй ашаг үрые дээшэлүүлһэнэй, научно-техническэ дэбжэлтэ туйлаһанай, ажалай бүтээсын ургалтые түргэдхэһэнэй үндэһөөр арад зоной баян дэлгэр, болбосон байдалай хэм хэмжээе ехээр дээшэлүүлхэ ябадал хангаха болонобди.**

Түсэбтэ табан жэлэй гол зорилгые бодото дээрэнь бэелүүлхын тула иимэ юумэ хэхэ шухала гэбэл:

Ниитын үйлэдбэриин тэнсүүри тааралдалые улам һайжаруулха, хүдөө ажахын, арад зоной хэрэглэлэй эд товар бүтээдэг һалбаринуудай хурдан түргэн ургалта хангаха; арадай ажахын бүхы һалбаринуудай ашаг үрые горитойгоор дээшэлүүлхэ. Түсэбтэ табан жэлэй турша соо ороной национальна доходые 37—40 процентээр нэмээхэ, тиихэдээ тэрэнэй ургалтын 80—85 процентые ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй үндэһөөр туйлаха;

эрдэм наукын эгээн ехэ арга боломжотой һалбаринуудтахи шэнжэлгые бүхы аргаар хүгжөөһэнэй, научна шэнжэлгэнүүдэй үрэ дүнгүүдые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлгын болзор хорооһоной үндэһөөр научно-техническэ дэбжэлтэ түргэдхэхэ, гараар бүтээгдэдэг ажалые машинаар бүтээгдэдэг болгохо хэрэг үргэн хэмжээтэйгээр бэелүүлхэ, арадай ажахын һалбариин ба һалбари доторхи бүридэл байгууламжые һайжаруулха;

ажалшадай эрдэм болбосорол ба шадабари мэргэжэлэй хэм хэмжээе сэхэ шууд дээшэлүүлхэ, залуушуулай бүгэдэ ниитээрээ дунда эрдэмтэй боложо эхилэлгэ бэелүүлжэ дүүргэхэ, шэнэ техникын дэлгэрүүлэгдэһэнтэй, үйлэдбэриин эмхидхэлэй һайжаруулагдаһантай дашарамдуулан, шадамар мэргэжэлтэд ба хүдэлмэришэдые бэлдэхын, кадрнуудай шадабари дээшэлүүлхын тула шухала хэмжээнүүдые абаха;

коммунис байгуулалтын мүнөөнэй эрилтэнүүдтэй зохилдуулан, үйлэдбэри хүтэлбэрилгын, түсэблэлгын ба экономическа урмашуулгын хэрэг улам нарижуулан һайжаруулха хүдэлмэри ябуулжа үргэлжэлхэ; хүтэлбэрилгын хэрэгтэ тон шэнэ техникэ хэрэглэхэ. Экономико хүтэлбэрилгэдэ ажалшадые олоорнь хабаадуулха;

Ажалые эрдэм ухаанай заабариин ёһоор эмхидхэлгэ бүхы аргаар нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлхэ, ажалай түлөөһэнэй, хүдэлмэрилэгшэдые материальна ба моральна урмашуулгын түхэл шэнжэ ба гуримуудые нарижуулан һайжаруулха.

Түсэбтэ табан жэлэй гол зорилгонуудые үндэһэ болгон.

1. Социальна хэмжээ ябуулгануудай үргэн программа бэелүүлхэ:

Улад зоной олзо доход дээшэлүүлхэ талаар. Хүн бүхэндэ хүртэсын талаар абабал, бодото олзо доходые 30-аад процентээр дээшэлүүлхэ, тиихэдээ улад зоной олзо доход дээшэлүүлхэ гол эшэ үндэһэниинь ажалай түлөөһэн хойшодоошье байха гэжэ хараадаа абаха. Салин хүлһэнэй доодо зэргын хэмжээе саашадань дээшэлүүлхээр уридшалан хараалха.

Улад зоной бодото олзо доход дээшэлүүлхын тулада товарна ресурснуудые горитойгоор ехэ болгохо, шухала ассортиментын һайн шанарай эд бараагаар худалдаа наймаанай эмхинүүдые бүри һайнаар хангаха, улад зониие ажаһуудалай талаар хангалгын хэмжээ үргэдхэхэ. Арад зоной хэрэглэдэг эд бараанай гүрэнэй розничнэ сэнгые тогтууритай байлгаха, эд бараанай нөөсын ехэ болохо зэргээрнь зарим бараанай сэнгые хямдаруулха.

Ниитын хэрэглэлэй фондые 40 процентээр дээшэлүүлжэ, тэрэ мүнгэ зөөриеэ элүүрые сахиха хэрэг һайжаруулгада, арадай гэгээрэл хүгжөөлгэдэ, кадрнуудые һурган бэлдэлгэдэ, үхибүүдые хүмүүжүүлгэдэ, хүдэлмэришэдэй, алба хаагшадай, колхозникуудай пенси, һурагшадай стипенди дээшэлүүлгэдэ зорюулха;

ажалай талаар. Ажалай ресурснуудые бүри ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ. Үйлэдбэриин техническэ хэмжээе дээшэлүүлһэнэй үндэһөөр гар ба хүндэ ажал, тэрэшэлэн мэргэжэлгүй ажал арадай ажахын бүхы һалбаринуудта шууд хороохо.

Ажалай журам бүхы хэмжээгээр бэхижүүлхэ. Кадрнуудай орохо, гараха, һэлгэлдэхэ ябадал үсөөрүүлхэ хэмжээ абаха.

Ажаллаха эрхэ байдал бүри зохид болгохо, усалгүйгөөр ажаллаха гурим сахиха, эрхим һайн зэмсэг түхеэрэлгээр предприятинуудые бүрин хангаха;

хүн зоной ажаһуудалай талаар. Гэр байра бүри олоорнь барижа, зоной ажаһуудаг гэр байрануудые болбосон зохид болгожо, улад зоной ажаһуудалые һайжаруулха. Ажаһуудалда зайн гал, газ бүри үргэнөөр хэрэглэдэг болгохо ажалаа үргэлжэлүүлхэ. Гэр байрын ехэнхиинь газтай болгохо, багахануудгородуудта, хүдэлмэришэдэй тосхонууд болон хүдөө нютагуудта газ бүрил үргэнөөр, ехээр оруулха.

Зоной гэрэй ажал хүнгэдхэхэ, сагыень алмаха үргэн ехэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ. Бүхы түхэлэй наймаанай ажалые һайжаруулха. Ниитын эдеэ хоолой предприятинуудые, илангаяа үйлэдбэри дээрэ олошоруулха. Улад зониие социально-соёлой, ажаһуудалай талаар хангалга һайжаруулха. Гэрэй машинануудые улад зондо олоорнь худалдаха. Городой транспорт хүгжөөхэ, телефонно хэлхеэ холбоо үргэдхэхэ;

хото, хүдөөгэй зоной ажаһуудалай хэмжээе дүтэлүүлхэ талаар. Колхозуудта ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй ашаар колхозникуудай салин хүлһые совхозуудай баһал тиимэ категориин хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэндэ дүтэрхы болгохо.

Хүдөөдэхи бутархай жэжэ худалдаа наймаае бүрил түргэнөөр хүгжөөхэ, хүдөөгэй зониие соёлой ба ажаһуудалай талаар хангаха хэрэгые түргэдхэхэ, хүдөө ажалай мэргэжэлтэй болохо үргэн арга боломжо залуушуулда олгохо.

Хүдөөдэхи һуурин газарнуудые болбосон түхэлтэй болгохо ажалаа үргэлжэлүүлхэ.

Харгын барилга үргэдхэхэ, хүдөө нютагтахи автобусуудые таһалгаряагүйгөөр ябуулдаг болгохо.

Гол түлэб бүхы орон соо телевизионно дамжуулга шанар һайнтайгаар эмхидхэхэ хүдэлмэри ябуулха.

2. Научно-техническэ дэбжэлтые түргэдхэхэ, техническэ нэгэн адли политика бэелүүлхэ:

үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй хүгжэлтэ түргэдхэхын тулада научно-техническэ революциин бии болгогшо арга боломжые үргэнөөр хэрэглэхэ;

манай ороной ба бүхы дэлхэйн туйлалтануудые техникоэкономическа талаараа эрхимлэжэ гараһан, ажалай тад ондоо шэнэ зэмсэг, материалнуудые, технологическа аргануудые ухаалан зохёожо, үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ;

арадай ажахын бүхы һалбаринуудта продукциин шанарые бүхы хэмжээгээр һайжаруулха;

машина бүтээлгын тус тус һалбаринуудые түсэб... хүгжөөхэ гэжэ хараалаад, технологическа зэмсэг... гын техническэ хэмжээе түргэнөөр дээшэлүүлхэ. Т... хуушан түхэлэй машина, агрегадуудые һэлгэхэ, ... һэльбэхэ хэрэг түргэдхэхэ. Үйлэдбэриин зэмсэг т... амортизациин шэнэ, бүри богони болзор тогтоогоод... удаа дараалан бэелүүлхэ, тиихэдээ аша үрэ ба... тальна заһабариие үсөөрүүлхэ, хуушан түхэлэй, ... раһан зэмсэг түхеэрэлгые һэлгэжэ байхын тула а... да таһалагдадаг мүнгэнэй хубиие ехэ болгохо;

промышленностиин һалбаринуудай бүридэл ула... руулһанай, машина, аппарат, прибор ба бусад з... бүтээл конструкци һайжаруулһанай, ажалай түрү... га хэрэглэһэнэй, анха түрүүшын түүхэй эд болон ... нуудай шанар дээшэлүүлһэнэй, тэдэниие бүри д... комплексноор хэрэглэһэнэй, тэрэшэлэн болбосор... мышленностиин һалбаринуудта үнгэлэлгын үйл... жөөһэнэй ашаар үйлэдбэридөө материалнуудые ... рэглэдэг болохо.

Үйлэдбэриие техническэ талаар һайжаруулха ... нуудые шиидхэхэдээ, уридшалан иигэжэ хараалха;

энергетическэ баазын талаар — үйлэдбэриин э... кациин, энерги хэрэглэлгын ашаг үрын хэмжээ д... электротехнологическа аргануудые ажалдаа бүри... нэбтэрүүлхэ; технологическа хүдэлмэридэ, дулаас... рэгтэй уурал болон халуун уһа гаргалгые нэгэ газ... тай зохидоор гулидхаха, багахан котельнэнүүдые, ... ловой түхеэрэлгэнүүдые байн байтараа үгы болго...

материалнуудай талаар — шэнэ, үлэмжэ ашагта... нуудые, тэрэ тоодо полимернэ ба тон сэбэр матер... бии болгожо, ашаглаха; металлнууд болон пром... сад материалнуудые бүхэ болгохо эгээн лэ эрхим ... нуудые хүгжөөжэ, үйлэдбридэ нэбтэрүүлхэ; гарга... териалнуудай сорт олошоруулха;

ажалай зэр зэмсэгүүдэй талаар — промышле... рилга, хүдөө ажахы ба транспортдахи гол шухала ... дые бүхы дээрэнь оньһожоруулха олон янзын ... дые бии болгохо; технологическа гол агрегадууд... сын зэргээр тэдэнэй единичнэ хүсэ ... дэгыень дээшэлүүлхэ. Тоото програм... гаар хүдэлгэгдэдэг оньһото зэмсэг түхеэрэлгэ тон ... гаргажа, ажалда нэбтэрүүлхэ;

технологиин талаар — түрүү янзын, илангая ... ряагүй хэрэглэгдэдэг технологическа аргануудые ... үргэнөөр нэбтэрүүлхэ; химическэ технологиин ... онолые, электронико хэрэглэн бүтэхэ шэнэ арга ... түргэнөөр зохёожо, промышленна үйлэдбэрида н... хэ. Шэнэ барилгануудые хэхэдэ, имагтал мүнөө үе... технологиин, арга онолой тэндэ хэрэглэгдэхэ байһы... даа абаха;

үйлэдбэриие эмхидхэхэ ба залан хүтэлбэрилхэ ... эмхидхэлэй ба тоололгын техникын мүнөө үеын хэ... дые ашаглан, ажал, үйлэдбэри ба хүтэлбэри эрдэ... ряар эмхидхэхэ хэрэг үргэнөөр нэбтэрүүлхэ. Т... техникын бүтээсэ ехэтэ зэмсэг хэрэгс... дые, тоололгын багаханууд машинануудые, тэрэш... сэлнүүдые дамжуулха хэрэгсэлнүүдые серийнэ ... олоорнь бүтээн гаргадаг болохо. Мэдээсэлнүүдые ... дамжуулха түхеэрэлгэнүүдтэй, типовой бэлэн ... нуудтай электронно тоололгын машинануудые сер... римаар олоорнь бүтээн гаргадаг болохо.

Хэб стандартнуудай научно-техническэ хэмжээ, ... циин шанар һайжаруулгада тэдэнэй дүүргэдэг үүр... лүүлхэ. Мүнөө байгаа стандартнуудые, техническа ... дые шэнэдхэн һэльбэхэ. Тиихэдээ хуушаржа, хэрэг... һон тоо баримтануудые хубилгахаар, продукциин те... үндэр дээдэ хэмжээ, һайн шанар хангахаар, арадай ... мүнөө үеын эрилтэдэ хүрэхөөр—тиимээр шэнэдхэ... хэ хэрэгтэй.

Хэдэн һалбаринуудта ашаглахаар бүтээгдэдэг ... машина ба механизмуудай узел болон детал... зэр зэмсэгүүдые, технологическа хэрэгсэлнүүдые нэ... болгохо, тэдэниие нэгэн адли аргаар бүтээхэ, нэгэн... до нүгөөдыень ажалда хэрэглэжэ байхаар — тиимэ ... хэлтэйгөөр узелнууд болон детальнуудые үйлэдбэр... шухалын шухала зорилго гээд тоолохо.

Техникэ шэнэдхэн һэльбэхэ, заһабарилха ажал... ческэ хэмжээ ба ашаг үрые дээшэлүүлхэ. Техникэ ... һэльбэхэ, заһабарилха узелнуудые. агрегат болон де... дые тарангяар, ами аминдань гаргахаяа болижо, ... никэ бүтээдэг тусхай мэргэжэлтэй предприятину... ажал удаа дараалан эмхидхэдэг болохо. Машина түх... централизованно гуримаар заһабарилха тусхай ү... нилээд үргэдхэхэ. Тиимэнүүд зэмсэг түхеэрэлгэ бүт... гадаг предприятинууд һэлгэжэ табиха детальнуудые ... узелнуудые гаргахын түлөө, тэрэ техникынгээ шана... лөө харюусалга дааха ёһотой.

● Научно-техническэ мэдээсэл һайжаруулжа, ... технологи, үйлэдбэриин эмхидхэлэй ба ударидал... далнуудаар научно-техническэ туйлалтануудые ба түр... дүршэлые арадай ажахын һалбаринуудта, предпри... ходо дамжуулжа байха.

Үйлэдбэриие техническэ талаарнь улам һайжару... лаар ажалшадай зохёохы үүсхэлые үргэнөөр хүгжөө... рүүлхэ, ухаалан зохёолгын, урлан нарижуулгын хүд... һайжаруулгада али болохоор туһалха. Үйлэдбэридэх... но-техническэ дэбжэлтэ эмхидхэгшэд ба бэелүүлэ... бологшо инженернүүдэй, технигүүдэй үүргые дээш...

3. Научна гол шухала ба хамһабарииин шэн... дые али болохоор хүгжөөжэ, тэдэнэй аша үрыень ... ажахыда түргэнөөр нэбтэрүүлхэ.

Шэнэ табан жэл соо иимэ юумэ хангаха:

математическа аргануудые, электронно-тоололг... кые арадай ажахыда улам үргэнөөр хэрэглэхын, ... оньһожоруулхын, ажалые залан хүтэлбэрилхэ хэрэг... жуулан һайжаруулхын тулада теоретическэ болон пр... ной математикын ба кибернетикын шухала асуудал... дам саашадань шэнжэлэн шиидхэхэ;

шэнэ материалнуудые бии болгожо, тэдэнээ ашагта... аргаар болбосоруулхын, буйлуулхын тулада ядерна ... кын, хатуу бодосуудай ба полупроводнигуудай физ... квантсва электроникын, плазмын физикын, хүйтэн те... турын физикын талаар шэнжэлгээ хүгжөөхэ; элшэ ... хубилгажа ондоо болгохо арга улам һайжаруулха, ... нейтронуудаар хүдэлдэг реакторнуудые промышле... ашаглаха, эрдэм ба бодото ажалда ядерна ба ради...

(Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюурта).

1971—1975 ОНУУДТА СССР-эй АРАДАЙ АЖАХЫЕ ХҮГЖӨӨХЭ ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБ ТУШАА КПСС-эй XXIV СЪЕЗДЫН ДИРЕКТИВЭНҮҮД

...бүрил үргэнөөр хэрэглэхэ, электронико, радио- ...ба тоололгын техникэ саашадань хүгжөөхэ асуудал- ...шидхэхэ; теоретическэ ба бодото ажалда хэрэглэг- ...адной механика хүгжөөхэ;

...одонуудые, автомат болон жолоодогдодог аппа- ...хэрэглэн, телефонно-телеграфна алас холын харил- ...видени хүгжөөхын, сагай уларил уридшалан таахын, ...баялигуудые шэнжэлхын, географическа шэн- ...ын, арадай ажахын бусадшье зорилгонуудые шидх- ...тулада, тэрэшэлэн һарые, одо мүшэдые научна та- ...зэгыгөөр шэнжэлгээ үргэлжэлүүлхын тулада ...ндахи научна хүдэлмэрөө ябуулха;

...малтамалнуудай бүрилдэдэг гуримые тодоруул- ...нние бүри ашагтай аргаар бэдэржэ олохын, малта- ...ын, шанаржуулхын тулада геологиин, геофизикын ба ...талаар шэнжэлгын хүдэлмэри ябуулха;

...алиин баялигые, тэрэ тоодо океан, далайнуудай хэ- ...лам үргэнөөр, ашагтайгаар хэрэглэхэ арга зохёохын ...кеан далайн, агаарай физикын, географиин талаар ...алаа дэлгэрүүлхэ; хүн зоной оршон тойронхи ...н байдал һайжаруулхын, байгаалиин баялиг ашаг- ...һайжаруулхын тулада байгаалиие сахин хамгаал- ...лгаха научна үндэһэ һууринуудые ухаалан зохёо-

...гаа полимернэ ба органическа бэшэ материалнуу- ...ко-технологическа ба электрохимическэ ашаг ехэтэй ...ые, тусгаар сэбэр зүйлнүүдые бүтээн гаргаха ашаг- ...арга методуудые бии болгохо научна үндэһэ һуури ...ан һайжаруулхаар — тиимээр химическэ эрдэм на- ...лам саашадань хүгжөөхэ;

...дудаһанай, онкологическа болон вируснэ үбшэ ...аргалха, медицинэдэ, хүдөө ажахыда, хүнгэн ба ...промышленностьда хэрэгтэй физиологическа хү- ...эм, препарадуудые бии болгохо хэрэгтэй хамагай ...улагдаһан биологи ба медицинэдэхи научна шэн- ...гжөөхэ; ургаса ехэтэй ургамалнуудай сортнуудые, ...ехэтэй малай үүлтэрнүүдые бии болгохо селек- ...ическэ арга методүүдые ухаалан зохёохо; уг дам- ...нүүдые эмнэхэ аргануудые ухаалан зохёохо;

...эрдэм наука дам саашадань хүгжөөхэ, социалис ...учна талаарнь хүтэлбэрилхын, коммунис байгуулалтын зорилгонуудые шидхэхын тулада общеcтвын хүгжэлтын мүнөөнэй байдалые бүхыдэнь шэнжэлжэ үзэхэ. Экономическа наукын талаар анхаралаа ямар юумэндэ хандуулхаб гэхэдэ, арадай ажахые түсэбтэ ёһоор хүтэлхэ хэрэгтэ экономическа бодото хуули ёһонуудые хэрэглэхэ үлэмжэ һайн арга методүүдтэ анхаралаа хандуулха, удаан болзорой, холын хараата түсэблэлгэ улам һайжаруулгада, научно-техническэ дэбжэлтэ түргэдхэхэ, ниитын үйлэдбэриие хүсэтэй түргэнөөр хүгжөөхэ, тэрэнэй экономическа ашаг үрэ али болохоор дээшэлүүлхэ аргануудые ухаалан зохёолгодо анхаралаа хандуулха. Тэрэшэлэн СЭВ-эй гэшүүд-оронуудтай СССР-эй социалис ёһоной экономическа харилсан нэгэдэлгын шухалын шухала асуудалнуудта анхаралаа хандуулха хэрэгтэй.

Научна эмхи зургаануудай ажал хүдэлмэриин ашаг үрые шууд дээшэлүүлхэ, эрдэм наукын гол шухала шэглэлнүүдтэ, научно-техническэ тон шухала зорилгонуудые шидхэлгэдэ, шэнжэлгын, үйлэдбэриин-туршалгын үндэһэ һуури бэхижүүлгэдэ, научна шэнжэлгэ эмхидхэхэ ажахын тоосоото арга методүүдые хэрэглэхэ хэрэгтэ эрдэмтэдэй хүсэ шадалые, материальна болон мүнгэн зөөриие согсолон элсүүлхэ. Эрдэм-шэнжэлгын ба туршалгын-конструкторска ажалай түсэблэлгэ һайжаруулха. Тиихэдээ, тэрэ хүдэлмэриингөө ашаг үрые ажалда хэрэглэхэ хүрэтэрхи ажалайнгаа бүхы шатануудые түсэб соогоо хараадаа абаха, түсэбүүдэй дүүргэлтын хойноһоо хиналта шангадхаха. Эрдэм үйлэдбэри хоёрой хоорондохи барисаа бэхижүүлхэ. Шэнэ техникые, ухаалан зохёолгые, нээлтэнүүдые тон богони болзорто ажалда нэбтэрүүлхэ эмхидхэлэй болон экономическа хэдэ хэдэн хэмжээнүүдые бэелүүлхэ. Патентнэ хэрэгэй, патентнэ мэдээсэлэй ашата үүргые ехэ болгохо.

4. Социалис оронуудтай харилсан ажаллаха хэрэг шууд хүгжөөхэ, социализмын бүхэдэлхэйн байгуулалта бэхижүүлгэдэ бүхы аргаар туһалха.

◆

СССР-эй арадай ажахын һалбаринуудые хүгжөөхэ, арад зоной ажабайдал һайжаруулха, үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые тааруулан хубаажа байгуулха ба союзна республикануудай ажахые хүгжөөхэ гадаадын экономическа харилсаа холбоо дэлгэрүүлхэ, хүтэлбэрилгэ ба түсэблэлгые улам һайжаруулха талаар доро дурсагдагша шэглэлнүүдые, даалгабаринуудые тогтоохо.

III. Промышленность

...лис экономикые, илангаяа хүдөө ажахы болон тэ- ...олбоотой һалбаринуудые хүгжөөлгын индустриаль- ...үргэдхэхэ, нарижуулан һайжаруулха, үйлэдбэ- ...ическэ хэмжээе, ашаг үрые дээшэлүүлхэ, продук- ...үндэһөөрнь һайжаруулха гээшэ түсэбтэ шэнэ ...промышленностиин дүүргэхэ гол зорилго болоно. ...арадай шухала эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые бүри хү- ...ангаха хэрэгтэ промышленностиин бүхы һалбаринуу- ...лтые шэглүүлхэ шухала, тэрэнэй тулада арадай ...эд бараа, түүхэй эд, тэдэниие бүтээхын тулада ...дэг машина болон түхеэрэлгэнүүдые гаргадаг про- ...остиие бүри түргэнөөр хүгжөөхэ, удельнэ ...дээшэлүүлхэ гэжэ хараалха.

...ро ба илангаяа атомна энергетикые, машина бү- ...химическэ, нефтехимическэ болон газай промыш- ...ые бүри хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ. Промышленно- ...һалбаринуудтахи эгээн лэ ашаг үрэ ехэтэй үй- ...үдэй түргэнөөр хүгжэлгые хангаха. Запасной ...ые түб гол газарнуудта үйлэдбэрилэн гаргалгые ...эр нэмээхэ, автомобиль, трактор болон бусад тү- ...ын запасной частьнуудаар арадай ажахын хэ- ...хүсэдөөр хангаха.

...жэлэй турша соо промышленна продукци үйлэдбэ- ...галгые 42—46 процентээр, тэрэ тоодо үйлэдбэриин ...үдые бүтээлгэ 41—45 процентээр, хэрэглэлэй эд ...галгые 44—48 процентээр нэмээхэ.

...түрүүндэ ашаг үрыень дээшэлүүлһэнэй, ажахы ...арга боломжонуудые бүри хүсэдөөр хэрэглэһэнэй ...омышленностиин һалбари бүхэндэ үйлэдбэриин ур- ...ангаха. Тэрэнэй тулада:

...**риин байгууламжые, һалбаринууд хоорондын ба ...торой тааралдалые нарижуулан һайжаруулха,** үй- ...тусхай мэргэжэлдэ оруулгые, мүн хамжажа ...лыень үргэдхэхэ;

...**бүтээсын ургалтые улам түргэдхэхэ.** Табан жэ- ...соо промышленностьда ажалай бүтээсые 36—40 ...дээшэлүүлхэ, энээнэй ашаар продукциин юрэн- ...тын 87—90 процентые абаха;

...**түхэлэй продукциин техническэ хэмжээе дээшэ- ...арьбан байлгаха, шанарые һайжаруулха.** Шэнээр бү- ...гдаха продукци шанараараа, технико-экономическа ...дэлхэйн эрдэм ухаанай болон техникын түрүү ...уудта тааруу байха ёһотой;

...**рятинуудай хүсые болон гол фонднуудые бүри ...ехэтэйгээр хэрэглэхэ.** Машина болон түхеэрэлгэ- ...бүри хүсэдөөр хэрэглэһэнэй, халаануудай коэффи- ...дээшэлүүлһэнэй, ажалһаа һамшалгануудые усадха- ...ээр баригдаһан предприятинуудые ашаглалгада ...орнуудые хорооһоной, үрыень улам ехэ болгоһо- ...үйлэдбэриин гол фонднуудай единицэ бүхэнһөө ...бүри ехээр гаргадаг болохо;

...**эд, материал, түлишэ, электрын болон халуунай ...ые бүри һайнаар ашагладаг болохо.** Машина бүтээл- ...металл болбосоруулгада хара металлай прокат 18— ...ээр алмаха. Тиихын тулада таарамжатай һайн тү- ...металл, тэрэниие һэлгэдэг зүйлнүүдые хэрэглэхэ, ...удай байгууламжые болон металлопрокат мүлин ...лгын технологиие нарижуулан һайжаруулха. Тү- ...ктрын элшэ хүсэ, химическэ, ой модоной болон ...эй эд болон материальна нөөсэнүүдые гаргашал- ...7—10 процентээр доошолуулха. Предприятинуу- ...үдые һайжаруулха.

...эд ба түлишын-энергетическэ арга боломжо- ...арадай ажахыда хоёрдохёо, мүн үйлэдбэриин үлэг- ...(хара ба үнгэтэ металлнуудай бутардаһа, саарһа- ...лнүүдые, мүн текстильнэ материалнуудай хаяда- ...шэлэй үлөөдэһэ хаядаһануудые, хуушан шиинэ- ...олимернэ материалнуудые, химикадууд болон хо- ...рэглэгдэхэ бусад түхэлэй түүхэй эд болон бусад ...үдые) бүри хүсэдөөр хэрэглэхэ. Хоёрдохёо хэ- ...эр зүйлнүүдые эд болгохо технологи нарижуулан ...ха. Хоёрдохёо хэрэглэгдэхээр түүхэй эдүүдые, үй- ...улэгдэлнүүдые бэлэдхэдэг организацинуудай мате- ...техническэ бааза бэхижүүлхэ, хоёрдохёо хэрэглэг- ...үхэй эдүүдые хүн зонһоо тушаажа абалгын хэрэг ...ар эмхидхэхэ;

...ленностиин ашаг олзые дээшэлүүлхэ, продук- ...нь үнэ хямдаруулха, предприятинуудай хүдэлмэ- ...г үрэ дээшэлүүлхэ.

...ленностиин һалбаринуудта хүгжэлтын доро дур- ...гол шэглэлнүүдые, үйлэдбэриин хэмжээе иимээр ...ко.

...**оэнергетикээр** — электрын элшэ хүсэ гаргалгые ...1070 миллиард киловатт-час болгохо. Томо энерге- ...блогуудтай, түлишөөр хүдэлдэг электростацинуу- ...түлэб барижа, 65—67 миллион киловатт хэмжээтэй ...анцинуудай хүсэ ашаглаха. Энергетическэ тү- ...удэй хүдэлмэриин технико-экономическа үрэ дүн- ...оритойгоор һайжаруулха. 1975 ондо электростанци- ...лишэ гаргашалгын удельнэ хэмжээе электроэнерги ...киловатт-час бүхэндэ абажа үзэбэл, 340—342 ...рэтэр доошолуулха.

...энергетикэдэ—электрын элшэ хүсэ гаргаха, газар ...арадай ажахые уһаар хангаха, суднаар ябалгые бо- ...а үсхэбэрилгые хүгжөөхэ зорилгонуудые үргэлжэ- ...хэ арга олгохоор гидроузелнуудые гол түлэб

...уридөө 1 миллион ба дээшэ киловатт хүсэтэй реак- ...тодхогдоһон томо электростанцинуудые барижа, ...энергетикые горитойгоор хүгжөөхэ гэжэ хараалха. ...электростанцинуудта 6—8 миллион киловатт хүсэ

... Нэгэдхэмэл энергетическэ системэ, 750 ба 1150 ...вольт напряженитэй переменнэ ток ба 1500 мянган ...пряженитэй постоянна ток холын газарта хүргэхэ ...жуулгануудые байгуулха, тэрэшэлэн хүдөө райо- ...ектро-дамжуулгын утаһа шэжэмүүдые олон болгохо, ...хэрэглэгшэдые электрын хүсөөр улам найдамтай- ...аха хүдэлмэри үргэлжэлүүлхэ.

...жэлэй турша соо электроэнергетикэдэхи ажалай ...1,4 дахин дээшэлүүлхэ.

...**ба газай промышленностьда** 1975 ондо 480— ...он тонно хүрэтэр нефть, 300—320 миллиард куби- ...хүрэтэр газ абадаг болохо. 1975 ондо түлишын ...баланс дотор нефтиин ба газай удельнэ хэмжээе лаб ...хүрэтэр дээшэлүүлхэ. Нефтиин болон газай угаа ...шэнэ уурхайнуудай ашаглагдаса түргэдхэхэ, хуушанай түбхинэнги районуудта нефть ба газ улам ехээр абадаг болохо.

Табан жэлэй эсэс хүрэтэр пластдань искусственна аргаар нүлөөлжэ нефть абалгые юрэнхы дээрэнь тэрэниие малталгын 75 процент хүрэтэрһөө бага бэшэ болгохо.

Нефтиин ба газай уурхайнуудые ашаглан хэрэглэхэ шэнэ, бүри үрэ ехэтэй онол аргануудые бэдэрэн олохо хүдэлмэри шангадхаха, газарай гүн дундаһаа нефть ба газай конденсат бүри ехээр гарган абадаг болохо.

Нефтиин ба бүлүүрдэлгын скважинануудай фондые нэгэн доро ами аминдань ашаглалгые 2 тухай дахин нэмээхэ. Нефтиин 120, газай 20 ажахые үргэлжэдэнь автомадаар зэбсэгжүүлхэ. Ашаглалгада үгэхэ болзорнуудыень горитойгоор хорооһоной, ашаглалгын онол аргануудые улам нарижуулан һайжаруулһанай, түхеэрэлгэнүүдэй ашаглагдаха болзорые һунааһанай ашаар скважинануудай фондые улам үрэ ехэтэйгээр ашаглаха хэрэгтэй.

Үрэмдэлгын хүдэлмэриин технико-экономическа үрэ дүнгүүдые горитойгоор дээшэлүүлхэ. Үрэмдэлгын хүдэлмэриин ашаг үрые 1,5 тухай дахин нэмээхэ.

Скважинануудай һабые үрэмдэхэ гуримай үрэ дүн хүсэдөөр хинажа шадахаар скважинануудай үрэмдэлгын технологи нэбтэрүүлгые түргэдхэхэ.

Нефть малтахада гаралсадаг газые, бүхы нөөсынь 80—85 процент хүрэтэр хэрэглэдэг болохо, нефть малтахада гарадаг ба байгаалиин газуудые хамта дээрэнь шанаржуулдаг предприятинуудай тоое горитойгоор олон болгохо, шэнгэрүүлһэн газууд, бензин, гели болон серэ улам ехээр гаргадаг болохо.

Оронии газаар хангаха нэгэдхэмэл газопровод байгуулха хүдэлмэри үргэлжэлүүлхэ. Ороной Европодохи хубиин хэрэглэмжые түлишөөр хангахын тулада газай абтадаг шэнэ районуудһаа магистральна газопроводуудаар газай бүри хүсэтэйгөөр урдалгые хангаха. Газопроводуудые проектээр хараалагдаһан бүхы хүсөөрнь ашаглалгые хангаха, доторхи дарасыень дээшэлүүлһэнэй ашаар трубопроводуудаар газай ябалгые түргэдхэхэ. 30 мянганһаа үсөөн бэшэ километртэ газопроводуудые бариха. 75 атмосферэ дарасатайгаар газ дамжуулхын тула 1420 миллиметр диаметртэй соргонуудые олоор хэрэглэхэ, тэрэшэлэн бүлүүрдэн ябуулдаг ехэ хүсэтэй шэнэ агрегадуудые үргэнөөр нэбтэрүүлхэ.

Промышленна центрнүүд шадар газар доро газ хадагалдаг түхеэрэлгэнүүдые горитойгоор үргэдхэхэ.

Ажалай бүтээсые нефть малтан абадаг промышленностьда 1,4 дахин, газай промышленностьда 1,3 дахин дээшэлүүлхэ.

Нефть шанаржуулдаг промышленностьда продукци гаргалгые 1,5 дахин нэмээхэ.

Нефть шанаржуулдаг заводуудай проектнүүдые зохёохо, тэдэниие бариха болзорнуудые, ашаглалгада үгтэхэ болзорнуудыень нилээд ехээр хороохо.

Нефтепродуктнуудай шанар һайжаруулха. Гол түлэб серэ багатай дизельнэ түлишэ, сэбэр һайн бензин, ашаг үрэ ехэтэй олон үүргэ дүүргэдэг нэмэритэй түрхилгын тоһонуудые гаргаха, нефтепродуктнуудһаа серэ тааруу һайнаар гаргаха онол аргануудые бүри үргэнөөр хэрэглэхэ. Һайхан үнэртэй углеводородуудые, серэ багатай электродно кокс, шэнгэн газ, химическэ промышленностьда хэрэгтэй нефтиин зүйлнүүдые гаргалга горитойгоор үргэдхэхэ.

Нефть шанаржуулдаг промышленностиин предприятинуудта ажалай бүтээсые 1,5 дахин дээшэлүүлхэ.

Нүүрһэнэй промышленностьда 1975 ондо 685—695 миллион тонно хүрэтэр нүүрһэ малтан абадаг болохо. Үйлэдбэриин хүдэлмэри үргэлжэдэнь оньһожоруулгада, автомадаар зэбсэглэлгэдэ үндэһэлэн, предприятинуудые техникээр шэнээр хангалгые, тэрэшэлэн шахтанууд соо нарин зуруудтайгаар нүүрһэ малтан абалгада дамжан оролгые гол түлэб түгэсхэхэ, түсэбтэ табан жэлэй эсэс хүрэтэр малтан гаргалгын комплекснуудые, оньһожоруулагдаһан тулгануудые хэрэглэн, налгай, ташуу үетэй нүүрһэ малталгые тэрэниие бүхыдэнь малтан абалгын лаб 60 процент хүрэтэр нэмээхэ.

Нээмэл аргаар нүүрһэ малтан абалгые булюу түргэнөөр хүгжөөжэ, 1975 ондо иимэ аргаар нүүрһэ малтан абалгын удельнэ хэмжээе бүхы дээрээ абтадаг нүүрһэнэй 30 процент болгохо.

Нүүрһэнэй промышленностьда ажалай бүтээсые 1,4 тухай дахин нэмээхэ.

Табан жэлэй турша соо **торф малтан абалгые** 35—38 процентээр нэмээхэ, торфын брикет болон полубрикедүүдые нилээд ехээр гаргадаг болохо.

Хара металлургиин талаар арадай ажахыда металл улам бүри ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхын тулада металл үйлэдбэрилгын түрүү онол аргануудые нэбтэрүүлһэнэй, прокадай, сорго ба метизүүдэй түхэл янзые үргэдхэһэнэй ашаар металлопродукциин шанар үндэһөөрнь һайжаруулха гээшэ гол зорилго болоно гэжэ тоолохо.

1975 ондо 142—150 миллион тонно хүрэтэр булад хайлуулха, 101—105 миллион тонно хүрэтэр прокат бэлдэн гаргаха. Таарамжатай һайн түхэлэй прокат бүри ехээр гаргаха, түрүүшын ээлжээндэ, дабтамал нимгэн прокат, хүйтөөр хабтайлгаһан, нугалмал, маягтуулһан түхэлтэй, нарин нягта түхэлэй лист түмэр, эрхим һайн шанартай, холисото булад прокат, соргонууд болон метизүүдые улам ехээр гаргаха. Динамын булад хүйтөөр дабтан гаргалгые эмхидхэхэ, трансформаторна буладай шанар горитойгоор дээшэлүүлхэ.

Металлопрокат ба жэбэрдэггүй хушалтата, термическэ аргаар бухэжүүлэгдэһэн соргонуудые, тэрэшэлэн хүйтые тэсэмгэй металлнуудые бүри элбэгээр бүтээдэг болохо.

Газ дамжуулгын ехэ диаметртай ба дараса ехэтэй соргонуудые, тон бүхэ үрэмдэлгын ба һуулгалгын соргонуудые, нимгэн ханатай зүйдэлгүй, электро-гагналтын соргонуудые, хүйтөөр дабтагдаһан нимгэн электротехническэ ба жэбэрдэггүй булад болон арадай ажахыда шухала болохо бусад түхэлэй металл продукциие гаргаха шэнэ предприятинуудые байгуулха.

Тус тустаа ехэ хүсэтэй агрегадуудые, тусхайлбал 5000 кубическа метр хэмжээтэй доменно пеэшэнүүдые, 350 тонно шэгнүүртэй металл нэгэн доро хайлуулха кислородно конверторнүүдые барижа, хара металлургиин предприятинуудай хүсые ехэ болгохо.

Хара металлургиин түмэрэй рудагай базын предприятинуудые барилга түргэдхэхэ. Худалдаанай руда соохи металлые арьбадхаха.

Доменно үйлэдбэридэ технологическа түрүү онол аргануудые, кислород ба байгаалиин газ хэрэглэлгые нилээд ехээр үргэдхэхэ, железорудна зүйлнүүдые гаргалгые 4 тухай дахин нэмээхэ, түмэрэй рудагай шанаржуулагдаһан зүйлнүүдые промышленна аргаар гаргалгые эмхидхэхэ. Бүхы дээрээ абтадаг буладай 30 процентһээ бага бэшые табан жэлэй эсэстэ кислородно конверторнүүд соо хайлуулдаг болохо, электросталь гаргалгын удельнэ хэмжээ дээшэлүүлхэ. Булад таһалгаряагүй шудхалгын хэмжээ дээшэлүүлхэ. Пеэшэнэй газаа, хооһон юумэ соо буладые синтетическэ шлагаар, инертнэ газуудаар, электрошлагаар сэбэрлэжэ ба хооһон юумэ соо дахин хайлуулжа, металлай шанар һайжаруулдаг, ашаг үрэ ехэтэй онол аргануудые үргэнөөр хэрэглэхэ.

Хара металлургида ажалай бүтээсые 1,3 тухай дахин нэмээхэ.

Үнгэтэ металлургида продукци гаргалгые 1,4 дахин, тэрэ тоодо алюмини — 50—60 процентээр, зэд 35—40 процентээр нэмээхэ. Холижо шанаржуулагдадаг металл үйлэдбэрилгые, байгаалиин алмаз абалгые горитойгоор үргэдхэхэ. Тэрээндэ хэрэглэгдэдэг зүйлнүүдые, илангаяа глинозем, үхэр туулга, вольфрам, молибден, сурьма, сагаан туулга, мүнгэнэй уһа үйлэдбэрилхэ баазануудые түргэнөөр хүгжөөхэ.

Руда нээмэл аргаар, тэрэшэлэн бүтээсэ ехэтэй самоходно орёо оньһон түхеэрэлгэнүүдые хэрэглэн, газар дороһоо руда малтан абалгые саашадань хүгжөөхэ. Ашагта малтамалнуудай предприятинуудые бүтээсэ ехэтэй түхеэрэлгэнүүд болон транспортна хэрэгсэлнүүдээр хангалгые түргэдхэхэ.

Рудаһаа металл абалгые горитойгоор дээшэлүүлхэ, түүхэй эд үргэлжэдэнь хэрэглэдэг болохо; дутуугаар шанаржуулагдаһан продуктнуудые хүсэдөөр болбосоруулха технологическа амяараа схемэнүүдые үргэнөөр нэбтэрүүлхэ, үйлэдбэриин үлэгдэлнүүдые металлургическа заводуудта хэрэглэлгые эмхидхэхэ. Металлургическа плазменна онол аргануудай үндэһэ һуури байгуулха. Хүсэд шанаржуулагдаагүй үнгэтэ металлнууд болон сплавуудые шудхалга болон дабталга нэгэн доро бэелүүлгые хүгжөөхэ, хооһон юумэ соо элдэб материалнуудые үнгэтэ металлаар үнгэлэн хушаха аргануудые, мүн энэ зорилгоор хэрэглэгдэхэ промышленна аппаратурые ухаалан зохёохо.

Үнгэтэ металлнуудай үлэгдэлнүүдые дахин хайлуулха, электродно продукци, зэдэй прокат болон зэдэй сплавуудые, нарин шабын түмэрнүүдые, нимгэн ханатай ба тааруу түхэлэй соргонуудые гаргаха предприятинуудые саашадань олон болгохо гэжэ хараалха. Соргонуудые нилээд олоор бүтээн гаргаха, түхэл янзануудыень үргэдхэхэ, мүн барилгада хэрэглэгдэдэг алюминиевэ сплавуудаар бүтээгдэһэн зүйлнүүдые, тэрэшэлэн алюминиевэ фольга ба эдеэ хоолой зүйлнүүдые багсалан оройдог лентэнүүдые нилээд ехээр бүтээн гаргадаг болохо. Үнгэтэ металлнуудай, сплавуудай шанар һайжаруулха.

Үнгэтэ металлургида ажалай бүтээсые 1,4 дахинһаа бага бэшээр дээшэлүүлхэ.

Химическэ ба нефтехимическэ промышленностьда продукци гаргалгые 1,7 дахин, тэрэ тоодо пластическа зүйлнүүд болон холимол дабирхай — 2 тухай дахин, каучук — 1,7 дахин ба ажаһуудалда хэрэглэгдэдэг химическэ эдлэл — 1,9 дахин нэмээхэ. 1975 ондо 90 миллион тонно хүрэтэр минеральна үтэгжүүлгэ, 1050—1100 мянган хүрэтэр тонно химическэ утаһа гаргаха. Гаргагдадаг продукциин түхэл янзыень үргэдхэхэ, шанарыень һайжаруулха. Һалбари хоорондын тэнсүүриие һайжаруулха. Агрегадууд болон түхеэрэлгэнүүдэй тус бүриин хүсэ шадалые дээшэлүүлһэнэй, тэрэшэлэн таһалгаряагүй технологическа онол аргануудые хэрэглэһэнэй ашаар химическэ үйлэдбэриие саашадань хүгжөөхэ гэжэ хараалагдана.

Бүхы дээрэ гаргагдадаг минеральна үтэгжүүлгэ соо ехэ һайн шанартай концентрированнэ ба орёо нарин минеральна үтэгжүүлгын удельнэ хэмжээе табан жэлэй эсэстэ 80 хүрэтэр процент тухай болгохын тулада иимэ үтэгжүүлгэ үйлэдбэрилгые булюу түргэнөөр хүгжөөхэ. Минеральна үтэгжүүлгэ дотор байдаг эдинсэтэ бодосуудай дунда зэргын хэмжээе 35—37 процент хүрэтэр дээшэлүүлхэ. Ургамалнуудые хамгаалха химическэ зүйлнүүдые бүри ехээр гаргаха, түхэл янзыень үргэдхэхэ.

Пластическа зүйлнүүд болон тэдээнһээ бүтээгдэһэн эд бараанай шанар һайжаруулха, тон бүхэ, халууе тэсэдэг, электричествэһээ хамгаалдаг, гутадаггүй ба бусад шэнэ түхэлэй полимернэ материалнуудые бүтээн гаргадаг болохо. Түсэбтэ табан жэлэй эсэс хүрэтэр халуунда тэсэмгэй пластнуудые үйлэдбэрилэн гаргалгын удельнэ хэмжээе холимол дабирхай ба пластическа зүйлнүүдэй бүхы хэмжээнэй 40—43 процент хүрэтэр нэмээхэ.

Химическэ утаһа гаргадаг үйлэдбэриин бүридэлые һайжаруулха, түсэбтэ табан жэлэй эсэс хүрэтэр холимол утаһанай хубитые бүхы химическэ утаһанай 38—40 процент хүрэтэр нэмээхэ, текструрированна холимол ба хэмэл һэбэрдэһэнүүдые, ээрэмэл штапельна утаһые, үргэлжэдөө будагдаһан химическэ утаһые нилээд ехээр гаргаха, мүн хэмэл холимог торго тонуудаар багсалан гаргадаг болохо.

Шэнэ, эрхим һайн шанартай холимол каучук гаргалгые нилээд ехээр үргэдхэхэ. Бодото каучугые һэлгэдэг холимол каучук үйлэдбэрилгын удельнэ хэмжээе бүхы дээрээ гаргагдадаг каучугай 55—60 процент хүрэтэр нэмээхэ, энээнтэй дашарамдуулан, бодото каучук гаргашалгые бага болгохо. Нарижуулан һайжаруулагдаһан автомобильна шиинэнүүдые бүри олоор гаргаха, автомобильна шиинэнүүдэй ашаглагдаха болзорые дунда зэргээр 20—25 процентээр һунааха.

Бага шэгнүүртэй химическэ продукци элбэгээр гаргалгые түргэдхэхэ, түхэл янзыень үргэдхэхэ. Полимернэ материалнуудай шанарые һайжаруулдаг химическэ нэмэлтэнүүдые бүри ехээр гаргаха, арадай ажахын хэрэглэмжые энэ зүйлөөр хүсэдөөр хангаха. Медицинэдэ болон хүдөө ажахыда хэрэгтэй болодог консервантнууд ба антисептигүүдые, биологическа нүлөө ехэтэй зүйлнүүдые, холисо нэмэлтэнүүдые, реактивүүдые, эдеэ хоолой продуктнуудые багсалхада шухала болодог элдэб плёнконуудые, зөөхэй тоһоной ба техническэ зорилгоор хэрэглэгдэдэг эдеэ хоолой бусад зүйлнүүдэй орондо хэрэглэгдэдэг химическэ зүйлнүүдые, холимол глицерин, холимол будагууд, лаагууд, бүдэй шанар һайжаруулхада туһалдаг бодосууд, трикотажна зүйлнүүд, гутал болон хэмэл арһа нилээд ехээр нэмэжэ гаргаха.

Ажаһуудалай химиин эд бараанай, пластическа зүйлөөр бүтээгдэһэн юумэнүүдэй ба хүн зондо зорюулан химическэ промышленностиин гаргадаг бусад продукциин түхэл янзые үргэдхэхэ, шанарыень һайжаруулха.

Химическэ промышленностиин предприятинуудта ажалай бүтээсые 1,6 дахин, нефтехимическэ промышленностьда — 1,5 дахин дээшэлүүлхэ.

Газарай гүн гүнзэгые геологическа талаар шэнжэлхэ, минерально-түүхэй эдэй нөөсэнүүдые бэдэрхэ хүдэлмэриие хамагай түрүүндэ ашагта малтамалнуудай предприятинуудай хүдэлжэ байдаг районуудта, мүн тэдэниие промышленна талаар ашаглахада, экономическа эгээн лэ үрэ ехэтэй районуудта үргэдхэхэ. Илангаяа ороной Европодохи хубида нефть ба газ бэдэрэлгые, мүн коксологдодог ба энергетическэ нүүрһэ, эрхим сортын боксит, шухалын шухала үнгэтэ, шухаг ба үнэтэй сэнтэй металлнуудые, алмазуудые, минеральна, илангаяа фосфатна үтэгжүүлгэ гаргахада хэрэгтэй зүйлнүүдые бэдэрэлгые, газар дорохи уһа бэдэрэлгые, тэрэшэлэн Сибириин ба Ураалай районуудта түмэрэй рудагаар баялиг уурхайнуудые элирүүлхын тула бэдэрэлгын хүдэлмэри шангадхаха.

Уһан дорохи нефтиин ба газай ашагтай хэбтэшэнүүдые элирүүлхэ зорилгоор далайн ба газаа далайн эрье шадарай гүйхэн уһатай районуудта бэдэрэлгын хүдэлмэри хэхэ. Эрье шадарай бутархай алтанай, сагаан туулганай, бусад туһатай һайн рудна малтамалнуудай уурхайнуудые шэнжэлэлгые үргэдхэхэ. Геолого-бэдэрэлгын хүдэлмэриин экономическа ашаг үрые дээшэлүүлхэ.

Машина бүтээлгээр ба металл болбосоруулгаар табан жэлэй турша соо продукци гаргалгые 1,7 дахин, тэрэ тоодо арадай хэрэглэлэй эд бараа гаргалгые 2,2 дахин нэмээхэ. Приборнуудые ба автомат хэрэгсэлнүүдые, хүдөө ажахын машинануудые, барилгын ба мелиоративна техникые, металл болбосоруулдаг ба электротехническэ эгээн лэ түрүү түхэл янзын түхеэрэлгэнүүдые, газова турбинануудые, атомна электростанцинууд болон химическэ промышленностьда, промышленностиин хүнгэн ба эдеэ хоолой һалбаринуудта хэрэгтэй түхеэрэлгэнүүдые, түмэр замай зүдхэхэ хүсэнүүд ба вагонуудые, автомобильна промышленностиин продукциие булюу түргэнөөр хүгжөөхэ.

Холын хойто зүгэй, халуун уларилтай ба хадалиг газартай нютагуудай эрхэ байдалда хүдэлжэ шадахаар элдэб янзын техникэ ухаалан зохёохо, улам олоор бүтээн гаргаха.

Үргэлгын-транспортна, ашалга-буулгалгын ба складуудай хүдэлмэри оньһожоруулха хэрэгсэлнүүдые нилээд олоор бүтээн гаргадаг болохо. Удаан саг соо арад зоной хэрэглэдэг эд бараанай түхэл маягуудые, шанарые һайжаруулха.

Агрегадуудай тус тус бүриин хүсые нэмээжэ, тэдэнэй шанарые ба найдамтай байлгые һайжаруулжа, түхеэрэлгэнүүдэй ашаг үрые дээшэлүүлхэ.

Машина бүтээлгын шэнэ предприятинуудые барихадаа, мүн хүдэлжэ байгаа предприятинуудые һэльбэн шэнэлхэдээ, машина бүтээлгын продукци үйлэдбэрилгые дам саашадань тусхай мэргэжэлдэ оруулха, тус тус деталь гаргалгын болон технологиин талаар тусхай мэргэжэлтэй заводуудые, мүн хабсаргалгын заводуудые гол түлэб байгуулха ябадал хараадаа абаха шухала. Түхеэрэлгэнүүдэй халаан халаанаар хүдэлхэ коэффициентыень дээшэлүүлхэ.

Машина бүтээлгын үйлэдбэриин баазые техническэ талаарнь түргөөр шэнэдхэн зэбсэглэхэ. Металл болбосоруулдаг хуушарһан түхеэрэлгэнүүдые һэлгэхын тулада энэ һалбариин предприятинуудта металл отолдог станогуудай нөөсэһөө 25—30 процентыень, кузнечно-даралтын машинануудай нөөсэһөө 30 процентһээ бага бэшыень эльгээхэ. Технологическа түрүү шэнжэтэй шэнэ үйлэдбэриие түргэнөөр нэбтэрүүлхэ.

1975 ондо металл отолдог 230—250 мянган станогуудые, 60—65 мянган кузнечно-даралтын машинануудые үйлэдбэрилдэг болохо. Тоогой программаар хүдэлгэгдэхэ металл болбосоруулдаг станогуудые булюу түргэнөөр үйлэдбэрилхэ ябадал хангаха, тиихэдээ табан жэлэй турша соо тэдэниие 3,5 дахинһаа бага бэшэ үлүү ехээр гаргадаг болохо. Нарин оньһото, онсо нарин оньһото станогуудые, автомат болон хүсэд бэшэ автомат лининүүдые, кузнечно-даралтын ба шудхалгын түхеэрэлгэнүүдые улам ехээр гаргадаг болохо, мүн металл отолдог болон абразивна инструментые бүтээдэг тусхай мэргэжэлтэй үйлэдбэри үргэдхэхэ; энэ инструментын шанарыень һайжаруулха.

Хүдэлжэ байгаа шудхалгын ба кузнечно-хэблэмэл зүйлнүүдэй заводуудые, цехүүдые шэнэ техникын үндэһэ һуури дээрэ һэльбэн шэнэлһэнэй, мүн шэнэ заводууд, цехүүдые бариһанай ашаар шудхалаа, хэблэмэл зүйлнүүдые болон гагнагдаһан конструкцинуудые үйлэдбэрилдэг тусхай мэргэжэлтэй предприятинуудай хурдан түргэнөөр хүгжэхэ ябадал хангаха. Үйлэдбэридэ шэнэ технологическа онол аргануудые, мүнөөнэй конструкционно болон гагналгын материалнуудые нэбтэрүүлһэнэй, хэбээр шудхаһанай, даралгын хүсөөр ба хиигүй хооһон юумэ соо шудхаһанай, поточно ба автомат лининүүдые нэбтэрүүлһэнэй, тэрэшэлэн шэрэм хайлуулхын тулада промышленна частотатай индукционно пеэшэнгүүдые нэбтэрүүлһэнэй ашаар шудхалаагай, хэблэмэл зүйлнүүдэй, гагнамал хэрэгсэлнүүдэй болон шудхалаануудай шанарыень, нарин сэбэр түхэлыень һайжаруулха.

Даралтын хүсөөр металл болбосоруулгын хэмжээе нилээд дээшэлүүлхэ, промышленностьда хэмжүүрээр хэблэдэг арга үргэнөөр хэрэглэхэ.

Юрэнхы түхэлэй машина бүтээлгэдэ хэрэглэгдэдэг зүйлнүүдые централизованно гуримаар бүтээлгые булюу түргөөр хүгжөөхэ ябадал хангаха.

1975 ондо 575 мянган тракторнуудые, дүн хамта 3,5 миллиард түхэригэй хүдөө ажахын машинануудые үйлэдбэрилдэг болохо. Трактор, комбайнуудай болон хүдөө ажахын бусад машинануудай хүсэ, мүн бүтээсые дээшэлүүлхэ. Орооһо таряа хуряадаг бүтээсэ ехэтэй шэнэ комбайнуудай, газар хахалдаг ба промышленна хүсэ ехэтэй тракторнуудай, ой модон соо хүдэлхэ агрегатна машинануудай үйлэдбэрилгэ эмхидхэхэ. Хүдөө ажахын үйлэдбэриие үргэлжэдэнь оньһожоруулхын тулада хэрэгтэй болодог хүдөө ажахын машинанууд болон түхеэрэлгэнүүдые ухаалан зохёохо, бүтээхэ хэрэг түргэдхэхэ. Өөрөө ябадаг машинанууд ба тэдээндэ шагтагалагдадаг зэр зэмсэгүүдые хэрэгтэй хэрэгсэлнүүдтэйнь хамта ехээр үйлэдбэрилдэг болохо.

1975 ондо 2—2,1 миллион автомобиль бүтээдэг болохо. Тиихэдээ ашаанай автомобильнуудые үйлэдбэрилгэ тухайлхада 1,5 дахин, хүнгэн автомобильнуудые — 3,5—3,8 дахин ехэдхэхэ. Ехэ ашаа тээдэг автомобильнуудые олоор гаргадаг болохо, тэрэнэй үндэһэ һуури дээрэ ехэ хэмжээнэй ашаа шэрэдэг автопоезднуудые олошоруулха. Холын хойто зүгэй эрхэ байдалда, мүн халуун уларилтай нютагуудта ашаглагдахаар тааруулагдаһан ашаанай тусхай автомобильнуудые, автомобилиин прицепүүдые, автомобильнуудые, модо шэрэдэг автопоезднуудые олоор бүтээдэг болохо. Ашагта малтамалай промышленностьда хэрэглэгдэхэ автосамосвалнуудай ба 120 тонно хүрэтэр ашаа тээдэг самосвал автопоезднуудай үйлэдбэри эмхидхэхэ. Олон хүнэй багтаамжатай автобусуудые, һаадгүйгөөр ябадаг автобусуудые олоор бүтээдэг болохо. Капитальна заһабарилга хүрэтэрөө автомобилиин двигательнүүдэй хүдэлхэ болзорые 1,3—1,5 дахин һунааха.

Хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленностиин, худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой предприятинуудта хэрэглэгдэдэг автоматизациин шэб шэнэ хэрэгсэлнүүдээр зэбсэгжүүлэгдэнхэй, үндэр бүтээсэтэй технологическа түхеэрэлгэнүүдые 1,9 дахинһаа бага бэшээр бүтээдэг болохо. Эдеэ хоолой зүйлнүүдые багсалдаг автомадуудые, улад зоной ажаһуудалай хэрэглэмжые хангадаг предприятинуудта хэрэглэгдэхэ түхеэрэлгэнүүдые нилээд олоор бүтээдэг болохо.

Холо газарһаа, мүн автомат аргаар жолоодохо оньһотой ашаа үргэлгын, шэрэлгын элдэб янзын машина, механизмуудые, тэрэшэлэн автомат оньһотой конвейернэ транспортна лининүүдтэ хэрэглэгдэхэ цикличнэ ёһоор хүдэлдэг шэнэ түхэлэй машинануудые зохёохо, тэдэнэй үйлэдбэри эмхидхэхэ. Адхаржа болохо ашаа—цемент, минеральна үтэгжүүлгэ болон бусадые шэрэхэ үедэ тэдэнэй хоролто гээлтые багадхаха түхеэрэлгэ, мүн тусхай транспортна, ашаа тээлгын, буулгалгын механизмуудые үргэнөөр үйлэдбэрилхэ. Ашаа шэрэдэг холын замай вагонуудые, контейнернүүдые бүтээдэг заводуудай барилгые, һэльбэн шэнэдхэлгые түргэдхэхэ.

Металлургиин, нүүрһэнэй, ашагта малтамалай, химиин, нефтехимиин ба нефть болбосоруулдаг промышленностьда, энергетикын, целлюлозно-саарһанай промышленностьда, бусад һалбаринуудта хэрэгтэй тус бүридөө хүсэ ехэтэй машинанууд, түхеэрэлгэнүүдэй шэнэ зүйлнүүдые бии болгохо. 5000 куб. метр хэмжүүртэй доменно пеэшэнгүүдтэ хэрэглэгдэхэ түхеэрэлгэнүүдые, час соо 12 мянга хүрэтэр куб. метр бүтээсэтэй аад, газар малтахада хэрэглэгдэхэ элдэб янзын роторнуудые, 100 куб. метр багтаамжын шанагатай экскаваторнуудые, налуу ба эгсээр унадаг нимгэн болоод зузаан үенүүдые малтажа абахын тулада оньһожоруулагдаһан бэхилэлтэнүүдтэй элдэб түхеэрэлгэнүүдые үйлэдбэрилжэ эхилээд, олоор бүтээн гаргалгые эмхидхэхэ.

Тепловой электростанцинуудта тодхогдохо 500, 800 мянган киловатт хүсэтэй энергетическэ блогуудай хүсэд бүрин түхеэрэлгэнүүдые, 100 мянган киловатт хүсэтэй газова турбинануудые, тэрэшэлэн атомна электростанцинуудта тодхогдохо 1 миллион киловатт ба бүришье ехэ хүсэтэй реакторна түхеэрэлгэнүүдые үйлэдбэрилхэ ябадал хангаха. Түрүү гол зэргын энергетическэ блогой 1200 мянган киловатт хүсэтэй түхеэрэлгэ бүтээхэ. 1500 мянган вольт хүсэтэй постоянна ток, 1150 мянган вольт хүсэтэй переменнэ ток дамжуулха электрын утаһанда хэрэгтэй, ехэ хүсэтэй вольтын ба хубилган дамжуулдаг элдэб шэнэ түхеэрэлгэнүүдые бии болгохо.

Бүхы промышленностьда хэрэглэгдэмээр шэнэ түхэлэй электродвигательнүүдые үйлэдбэрилдэг болохо. Эдэ двигательнүүд шэгнүүрэйнгээ, технологиингоо, ашаглалгынгаа талаар һайжаруулагдаһан, мүн багашагууд, бүри жэжэ двигательнүүдые оруулалсан, олон янзын хүсэтэй байха ёһотой. Хүдөө ажахын үйлэдбэриин шэнжэ хараадаа абалсан, электродвигательнүүдые, электроаппаратура, кабелиин хэрэгсэлнүүдые бии болгохо, олоор үйлэдбэрилхэ ябадал хангаха. Гэрэл үгэдэг арматурын талаар улад зоной эрилтые хангаха.

Дизель бүтээлгые хүгжөөлгэдэ, газова двигательнүүдые, газомотокомпрессорнүүдые үйлэдбэрилгэдэ онсо анхарал хандуулха. Эдэ машинануудай мото-хүсыень 1,5—2 дахин ехэ болгохо. Хүсэтэ шэнэ тепловозуудые үйлэдбэрилдэг болохо.

Баруун Сибириин ба Холын хойто зүгэй нютагуудта ашаглахын тула нефть, газ олзоборилгын тусхай түхеэрэлгэнүүдые, мүн газ болон нефть дамжуулдаг хүсэтэ магистральна соргонуудые барихада хэрэглэгдэхэ элдэб олон түхеэрэлгэнүүдые үйлэдбэрилдэг болохо.

Барилгын ба харгы замай машина бүтээлгын хүгжэлтые бүри түргэдхэхэ, барилгада хэрэглэгдэхэ тус бүридөө дээшэлүүлэгдэмэл хүсэтэй машинануудые олоор бүтээхэ, хүсэ ехэтэй промышленна тракторнуудай болон мөөртэ тягачуудай, гидравлическа экскаваторнуудай үндэһэ һуури дээрэ шэнэ машинануудые, мүн барилгын түгэсхэлэй жэжэ хүдэлмэри, гэр бараа хушалгын болон бусад хүдэлмэринүүдтэ хэрэглэгдэхэ машинануудые олоор бүтээдэг болохо. Барилгын материалнуудай промышленностьда хэрэглэгдэхэ автомат лининүүдые байгуулха, коммунальна ажахын хэрэглэмжэдэ зорюулжа, машина болон түхеэрэлгэнүүдые олоор бүтээхэ.

Металлургиин, химиин ба нефть шанаржуулан буйлуулдаг, нефтиин, газова ба нүүрһэнэй промышленностьда технологическа ажалые автомат аргаар жолоодохо хэрэгсэлнүүд болон оньһонуудые промышленна аргаар бүтээдэг болохо.

Прибор үйлэдбэрилгые 2 дахин ехэдхэхэ. Промышленна приборнуудай гүрэнэй системэдэ ородог адлидхагдаһан элдэб янза бүриин түхеэрэлгэнүүдые зохёожо, тиимэ түхеэ-

(Үргэлжэлэлынь 4-дэхи нюурта).

1971—1975 ОНУУДТА СССР-эй АРАДАЙ АЖАХЫЕ ХҮГЖӨӨХЭ ТАБА
ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБ ТУШАА КПСС-эй XXIV СЪЕЗДЫН ДИРЕКТИВЭНҮҮ

рэлгэнүүдэй үйлэдбэри ашаглалгада оруулха. Ашаглалгын талаар hайжаруулагдаhан, бүри найдамтай болгогдоhон, хоорондоо холбоотой элдэб түхэлэй ниитэ промышленна приборнууд болон автоматизацилгын хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилхэ.

Тоололгын техникын хэрэгсэлнүүдые 2,4 дахин, тэрэ тоодо электронно тоололгын машинануудые 2,6 дахин олоор бүтээдэг болохо. Интегральна схемэнүүдэй үндэhэ hуури дээрэ зохёогдоhон шэнэ түхэлэй электронно тоололгын машинануудые олоор үйлэдбэрилхэ. Мэдээсэлнүүдые бүридхэлдэ абаха, суглуулха, хадагалха, дамжуулха ба шэнжэлхэ хүдэлмэринүүдые автомат оньhоор бүтээхэ хэдэ хэдэн техническэ хэрэгсэлнүүдые байгуулха, ороной хэлхеэ холбооe нэгэн адли автомат аргаар хүдэлхэ гуримда оруулмаар шэнэ техническэ хэрэгсэлнүүдые бии болгохо, тамаралга болон агаараар ниидэлгые жолоодоходо хэрэгтэй радиоаппаратура, интегральна схемэнүүдые үргэнөөр хэрэглэhэнэй ёhоор зохёогдоhон электронно медицинскэ хэдэ хэдэн аппаратура байгуулха.

Эрдэм-шэнжэлгын хүдэлмэринүүдые хэхын тулада мүнөө үеын приборнуудые, аппарадууд ба лабораторно түхеэрэлгэнүүдые, тэрэшэлэн инженернүүдэй ба хүтэлбэрилхы ажал оньhожоруулха, автоматизацилха хэрэгсэлнүүдые промышленностьда бүри олоор үйлэдбэрилдэг болохо.

Машина бүтээлгэдэ ажалай бүтээсые 1,5—1,8 дахин дээшэлүүлхэ.

Ой модоной, модо болбосоруулгын ба целлюлозно-саарhанай промышленностьда үйлэдбэриин бүридэлые улам саашадань hайжаруулха, модые бүрин хэрэглэхэ ябадал хангаха.

Табан жэлэй турша соо модоной зомгоолоор, үртэhөөр хэгдэhэн хабтагай 2,8—2,9 дахин, целлюлозо — 1,7 дахин, картон—1,8 дахин, саарhан — 1,3 дахинhаа бага бэшээр үлүүлэн гаргадаг болохо.

Целлюлозой, саарhанай ба картоной шухала хэрэгтэй зүйлнүүдые, тэрэ тоодо техническэ хэрэглэмжэдэ ба эдеэ хоолой зүйлнүүдые машинаар багсалхада хэрэгтэй болодог хэрэгсэлнүүдые, тэрэшэлэн улад зоной хэрэглэдэг саарhанай зүйлнүүдые ехээр гаргалгада онсо анхарал хандуулха. Бүтээгдэhэн продукциин шанарынь hайжаруулха.

Целлюлозно-саарhанай промышленностьда технологическа түүхэй эд болгон хэрэглэхын тула модоной үлэгдэлнүүдhээ, набшаhата модонhоо ба муу шанартай шэлбүүhэтэ модонhоо, хэрэгhээ гараhан саарhанhаа технологическа эд зомгоолые нилээд ехээр хэрэглэдэг болохо.

Шэрэгдэдэг модоной ниитэ хэмжээнhээ хэрэглэгдэхэ модо отололгые 87 процентдэ хүргэхэ.

Монсогор модо багаар шэрэдэг болохын зорилгоор ороной зүүн зүгэй районуудта модо болбосоруулгые ехэ болгохо.

Мүнөө хүдэлжэ байгаа модо бэлэдхэдэг предприятинуудые hэльбэн шэнэлхэ. Тиихэдээ модо бэлэдхэлгэ дээрэхи ажал ехэтэй хүдэлмэринүүдые оньhожоруулха, тэндэ бүри шэнэ машина болон түхеэрэлгэнүүдые нэбтэрүүлхэ, автомобильна харгынуудые hайжаруулха хэрэгтэ, мүн hайнаар оньhожоруулагдаhан шэнэ леспромхозуудые байгуулха асуудалда онсо анхарал хандуулха хэрэгтэй. Модо бэлэдхэлгэ дээрэ ажалладаг хүдэлмэришэд ба алба хаагшадай ажалайнь эрхэ байдалые, ажаhуудалые hайжаруулха.

Мебель бүтээдэг промышленностиин предприятинуудые, нэн түрүүн ороной зүүн зүгэй нютагуудта хүгжөөхэ, мүнөө хүдэлжэ байгаа предприятинуудые hэльбэн шэнэлhэнэй ашаар тэндэ мебель ехээр гаргадаг болохо. Мебель үйлэдбэрилхэ хэрэгтэ шэнэ технологическа процессүүдые, ашаг үрэ ехэтэй материалнуудые үргэнөөр нэбтэрүүлхэ. Табан жэлэй турша соо мебель бүтээлгые 1,6 дахин ехэдхэхэ.

Ой модоной ба модо болбосоруулгын промышленностиин предприятинуудта ажалай бүтээсые тухайлхада 35 процентээр, целлюлозно-саарhанай промышленностиин предприятинуудта 45 процентээр дээшэлүүлхэ.

Барилгын материалнуудай промышленностиин продукци үйлэдбэрилхэ хэмжээень 1,4 дахин ехэдхэхэ, заводуудта хэрэглэгдэмээр шахуу болоhон, индустриальна түхэл шэнжэтэй материалнууд болон хэрэгсэлнүүдые, мүн гэр байшангуудай, барилгануудай хэм шэгнүүрые бага болгодог хүнды материалнуудые ехээр бүтээхэ хэрэг эмхидхэхэ, 1975 ондо 122—127 миллион тонно цемент үйлэдбэрилдэг болохо. Барилгын түгэсхэлэй үедэ хэрэглэгдэдэг зүйл бүриин материалнуудые болон санитарно-техническэ түхеэрэлгые нилээд олошоруулха. Хирпиисэ болон нютагай барилгын бусад материалнуудые ехээр үйлэдбэрилхэ. **Барилгын материалнуудые** бүтээхын тулада бусад hалбаринуудай продуктнуудые (шлак, үнэhэн, нерудна материалнууд) үргэнөөр хэрэглэхэ. Хүдөө ажахын хэрэглэмжэдэ зорюулан, известнягай гурил ба керамикаар хэhэн газар доогуур уhа татуулха соргонуудые, тэрэшэлэн уhалууриин барилгада хэрэгтэй соргонуудые ехээр үйлэдбэрилдэг болохо.

Предприятинуудай техническэ хэмжээе дээшэлүүлхэ, үйлэдбэриин хүдэлмэринүүдые оньhожоруулха, автомадаар зэбсэглэхэ ябадал түргэдхэхэ. Барилгын материалнуудай промышленностиин предприятинуудта ажалай бүтээсые тухайлхада 35 процентээр дээшэлүүлхэ.

Хүнгэн промышленностиин талаар. Хубсаhа хунар, гутал болон хүнгэн промышленностиин бусад зүйлөөр совет хүнүүдэй хэрэглэдэг эрилтэнүүдые бүрин дүүрэнээр хангахын тулада энэ hалбариин продукци үйлэдбэрилгын хэмжээе 35—40 процентээр ехэдхэхэ; 1975 ондо 10,5—11 миллиард дүрбэлжэн метр бүд, 800—830 миллион паар арhан гутал үйлэдбэрилдэг болохо; трикотаж хубсаhа хунар 1,5 дахин, оёмол хэрэгсэлнүүдые 1,4 дахин, шаажан ба үнгэтэ шабараар хэhэн амhарта 2 дахин ехээр үйлэдбэрилдэг болохо. Зүйл бүриин эд бараа хаhа саг соонь шэнэлжэ, үргэдхэжэ байха, тэдэнэй шанар ба газаа талынь түхэл шэнжые hайжаруулжа байха.

Шэнэ техникэ, түрүү технологи нэбтэрүүлhэнэй үндэhэ hуури дээрэ, мүн үйлэдбэриие оньhожоруулhанай, автомадаар зэбсэглэhэнэй ашаар хүнгэн промышленностиин предприятинуудые техническэ талаарнь шэнэдхэн зэбсэгжүүлхэ. Үндэр бүтээсэтэй голгүй ээрэлгын машинануудые, бүд нэхэдэг онгосогүй станогуудые, мүн пумаажан бүд, ноohон ба трикотаж бүд нэхэдэг промышленностьда хэрэглэгдэхэ үргэлжэдөө автомат лининүүдые, бүд болон трикотаж гоёон шэрдэхэ, хубсаhа хунар ба гутал оёхо үргэлжэ технологическа процессүүдые үргэнөөр нэбтэрүүлхэ ябадал хангаха.

Хүнгэн промышленностиин предприятинуудта ажалай бүтээсые 34 процентээр дээшэлүүлхэ.

Эдеэ хоолой, мяха-hүнэй ба загаhанай промышленностьда продукци үйлэдбэрилгые 33—35 процентээр ехэдхэхэ, тэрэ тоодо мяха—40—43 процентээр, hайхан hүнэй продукци — 29 процентээр, саахар — тухайлхада 34 процентээр, эдеэ хоолдо ородог загаhанай продукци—47 процентhээ бага бэшээр дээшэлүүлхэ. Эдеэ хоолой шанарые hайжаруулха, зүйл бүриин эдеэ хоол бэлдэдэг болохо, шанарынь, амтынь hайжаруулха. Үхибүүдэй эдидэг ба диетическэ эдеэ хоол, консервэлэгдэhэн үрэ жэмэс ба овощ, hайн шанартай кондитерскэ зүйл үйлэдбэрилгые булюу түргэнөөр хүгжөөхэ. Багсалагдаhан, хайрсаглагдаhан эд бараа, тэрэшэлэн элдэб янзын полуфабрикадууд болон кулинарна эдеэ хоолой зүйл ехээр гаргадаг болохо.

Эдеэ хоолдо ородог түүхэй эдые бүхыдэнь хэрэглэхэ ябадал үргэдхэхэ. Эдеэ хоолой, мяханай ба hүнэй промышленностиин предприятинуудай барилгые, hэльбэн шэнэдхэлгые, мүн тэдэниие мүнөө үеын үндэр бүтээсэтэй түхеэрэлгэнүүдээр хангалгые түргэдхэхэ.

Амиды ба хүргэгдэhэн загаhа, загаhанай филе ба полуфабрикадуудые, балыгай зүйлнүүдые, сонгоогдоhон ба хатаагдаhан загаhа нилээд ехээр үйлэдбэрилдэг, худалдаа наймаанай организацинуудта тушаадаг болохо.

Загаhа бариха, буйлуулха автомат ба оньhожоруулагдаhан лининүүдээр түхеэрэгдэhэн, бариhан загаhые үргэлжэ дээрэнь буйлуулжа, үлөөдэhыень тэжээлэй гурил үйлэдбэрилхын тулада бүрин хэрэглэжэ шадаха ашаг үрэ ехэтэй томо онгосонуудаар загаhанай промышленностиин флодые нэмээн зэбсэглэхэ. Загаhа олзоборилгын флот ашаглалгые нилээд hайжаруулха, загаhа бэдэрэн олохо түрүү шэнэ хэрэгсэлнүүдые, загаhа бариха шэнэ онол аргануудые үргэнөөр нэбтэрүүлхэ, судна заhабарилгын үйлэдбэриин предприятинуудые, загаhа баридаг далайн портнуудые хүгжөөхэ, илангаяа Алас-Дурна зүгэй бассейндэ хүгжөөхэ.

Океануудай элдэб түрэлэй загаhа үргэлжэ дээрэнь буйлуулха, тэрээнhээ зүйл бүриин, эрхим шанартай продукци гаргаха тушаа предприятинуудай үйлэдбэриин хүсые дээшэлүүлхэ.

Дэлхэйн далайда загаhанай промышленностиин загаhа бариха арга боломжые шэнжэлхэ хүдэлмэринүүдые үргэдхэхэ. Дотоодын далай, мүрэнүүдэй hайн шанартай түрэлэй загаhануудай нөөсэ нилээд горитойгоор ехэдхэхэ тушаа шухала хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ. Гүрэнэй нуур сөөрэмэй ажахынуудта загаhа барилгые 2,7 дахин ехэдхэхэ.

Эдеэ хоолой, мяха-hүнэй ба загаhанай промышленностиин предприятинуудта ажалай бүтээсые 30—33 процентээр дээшэлүүлхэ.

Промышленностиин али бүхы hалбаринуудта **культурно-ажаhуудалай болон ажахын хэрэгсэлэй эд бараа үйлэдбэрилгые** хүгжөөхэ, тэдэниие 1,8 дахин ехээр гаргадаг болохо. Хүндэ промышленностиин hалбаринуудта культурно-ажаhуудалай ба ажахын хэрэгсэлэй эд бараа үйлэдбэрилгэ иимээр ехэдхэгдэхэ гэбэл: үнгэтэ металлургида, химиин машина бүтээлгэ болон станок бүтээлгэдэ 3 дахин, хүндэ машина бүтээлгэдэ, прибор-бүтээлгэдэ, судна-бүтээлгын ба электронно промышленностьда 2,2—2,5 дахин, авиационно, оборонно, электротехникын, химиин, нефтехимиин промышленностьда, хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленностиин машина бүтээлгэдэ, барилгын материалнуудай промышленностьда ба радиопромышленностьда 1,8—2 дахин, автомобильна, целлюлозно-саарhанай, ой модоной ба модо болбосоруулгын промышленностьда, хара металлургида 1,5—1,7 дахин ехэдхэгдэхэ.

Хэрэгсэлнүүдые олон сортоор бүтээжэ, саг үргэлжэ шэнэлжэ байха, шанарыень hайжаруулха, шэнэ түхэлэй эд бараа бүтээлгые эмхидхэхэ, улад зоной ажалые хүнгэдхэдэг, ажаhуудалыень hайжаруулдаг ажаhуудалай техническэ орёо оньhон машина, приборнуудай найдамтай байлгые, удаан саг соо хэрэглэгдэсые дээшэлүүлхэ.

Культурно-ажаhуудалай болон ажахын хэрэгсэлэй эд бараа үйлэдбэрилдэг тусхай мэргэжэлтэй предприятинуудые, цехүүдые эмхидхэхэ тушаа, мүнөө хүдэлжэ байгаа предприятинуудта эд бараа үйлэдбэрилгын техническэ хэмжээе дээшэлүүлхэ тушаа хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ.

Нютагай промышленностиин продукци үйлэдбэрилгын хэмжээ 1,7 дахин ехэдхэхэ, уран hайханай олзоборилгын hайн шанартай хэрэгсэлнүүдые, гарай бэлэгүүдые, ажаhуудалда хэрэглэгдэдэг ажахын жэжэ зүйлнүүдые болон арадай хэрэглэмжын бусад эд бараа нилээд ехээр үйлэдбэрилдэг болохо. Тиихэдээ энэ хэрэгтэ түүхэй эдэй болон материалнуудай нютагай нөөсэ, арга боломжонуудые эгээн ехээр хэрэглэхэ хэрэгтэй. Энэ hалбариин хүдэлжэ байгаа предприятинуудые техническэ талаарнь шэнэдхэн зэбсэгжүүлхэ, тусхай мэргэжэлдэ оруулха хүдэлмэриие, мүн шэнэ предприятинуудай барилгые гол түлэб баганууд ба дунда зэргын городуудта бэелүүлхэ.

Микробиологическа промышленностиие хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ. Тэжээлэй дрожжонуудые 3,5—3,7 дахин ехээр гаргадаг болохо. Белок-витаминтай концентрадуудые промышленна аргаар үйлэдбэрилхэ ябадал хүгжөөхэ, аминокислота, ургамалнуудые хамгаалха микробиологиин хэрэгсэлнүүдые, медицинэдэ хэрэглэгдэдэггүй антибиотигуудые, тэжээлэй витаминуудые нилээд ехээр үйлэдбэрилдэг болохо. Эдеэ хоолой ба хүнгэн промышленностьда, хүдөө ажахыда ба бусад hалбаринуудта технологическа процессүүдые ашаг үрэтэйгөөр эрхилхын, продукциин шанар hайжаруулхын тулада ферментнэ препарадуудые ехээр үйлэдбэрилхэ, тэдэниие янза бүриин болгохо. Микробиологиин промышленностиие тус бүридөө дээшэлүүлэгдэмэл хүсэтэй агрегадуудтай аад, бүтээсэ ехэтэй технологическа лининүүдээр зэбсэгжүүлхэ.

Талха татадаг болон крупагай промышленностиин предприятинуудта шухала хэрэгтэй хэмжээн соонь эрхим сортын талха татаха, зүйл бүриин крупа гаргаха, барайгар 2 дахин, гэршүүхын крупа 1,5 дахин ехээр үйлэдбэрилхэ. Элеваторнууд болон складуудай ажахын, холимол тэжээлэй промышленностиин зөөри хэрэгсэлнүүдые, техникые улам бэхижүүлхэ.

Медицинын промышленностиин продукци гаргалгые 1,6 дахин ехэдхэхэ. Улад зоной хэрэглэмжые дүүрэнээр хангажа шадаха хэмжээн соонь шухала хэрэгтэй элдэб зүйлэй медикаментнүүдые үйлэдбэрилхэ. Витаминууд болон антибиотигуудые нилээд ехээр бүтээн гаргадаг болохо. Вирусүүдые, бактеринүүдые, грибогуудые, хабдарта үбшэнүүдые диилэжэ шадамаар шэнэ антибиотигуудые бии болгохо, үйлэдбэрилхэ хүдэлмэринүүдэй түрүүшын ээлжээтэ хүгжэлтые хангаха. Бэлэн болгогдонхой эм домуудые ехээр гаргаха, тэдэнэй ассортиментыень hайжаруулха. Медицинын түхеэрэлгэнүүдые, мүн hэргылэмжын хүдэлмэри хэхэ, үбшэ таниха, үбшэнтэниие эмшэлхэ ба тэдэнэй хойноhоо харууhалха техническэ хэрэгсэлнүүдые үргэн ехээр үйлэдбэрилхэ.

Энэ табан жэлэй туршада жэл соогоо дунда зэргээр 14,3 миллион тонно үүсэлэгдэhэн мяха, 92,3 миллион тонно hү, 46,7 миллиард үндэгэ, 464 мянган тонно ноohо абажа байха.

Ьү ехээр үгэдэг hаалиин томо ажахынуудые саашадаа хүгжөөхэ. Мяханай мал, гахайн болон шубуун ажалые тусгаар мэргэжүүлэн хүгжөөхэ. Хони, ямаадые бүри олоорнь үсхэжэ, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ.

Адуу малаа бардам хүрэхэ тэжээлээр хангаха хэрэг түргэнөөр бүтээхэ гээшые шухалын шухала зорилго гэжэ тоолохо. Ниитынгээ малые, тэрэшэлэн колхознигуудай болон совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдэй хубиин малые тэжээлээр хүсэд хангахын тула үбhэ бүри ехээр сабшажа абаха, силос дараха, үбhэнэй гурил, корнеплод гэхэ мэтые бэлдэхэ. Илангаяа уhалагдадаг, хатаагдаhан намаг газарай ургасыень дээшэлүүлhэнэй ашаар кукурузын, ешмээнэй, обёосой, ороohото бобово ургамалнуудые ехээр ургуулха. Олон жэлэй ногоонуудай тарилга үргэдхэжэ, ургасыень дээшэлүүлхэ. Плющилкэ хэрэглэжэ, ехээр hалхи сохюулан хатааже үбhээ хуряаха, сенаж, үбhэнэй витаминна гурил гэхэ мэтын тэжээл бэлэдхэн, малай тэжээл бэлэдхэхэ ба хадагалха түрүү онол аргануудые үргэнөөр нэбтэрүүлхэ. Баян ургасатай сабшалангай, бэлшээриин газарнуудые бии болгохо, тэжээлэй ургамалнуудые тарихын тула уhалууриин нуга газарнуудые үргэдхэхэ. Илангаяа Казахстанай, Дунда Азиин, Поволжиин, Баруун ба Зүүн Сибириин, Хойто Кавказай хонин ажал ехэтэй, холын бэлшээридэхи мал ажалтай районуудай сабшалан, бэлшээриин ургасые дээшэлүүлхэ хэмжээ абаха, «Хара газарай» бэлшээри, Кизлярска бэлшээри аша үрэтэйгөөр хэрэглэхэ шухала хүдэлмэри бэелүүлхэ.

Мал ажалые шанартай hайн тэжээлээр хангахын тулада холимог ба микробиологическа тэжээл буйлуулдаг промышленностиие түргэнөөр хүгжөөхэ. Табан жэлэй hүүл багта гүрэнэй предприятинуудта 30 миллион тонноhоо доошо бэшэ комбикорм, 1 миллион тонноhоо доошо бэшэ белково-витаминна нэмэлтэ тэжээл үйлэдбэрилхэ.

Колхоз, совхозуудта комбикорм ехээр үйлэдбэрилхэ хэрэг эмхидхэхэ. Тиихэдээ тэдэ ажахынуудай ороohые, мүн гүрэнэй предприятинуудай гаргадаг белково-витаминна нэмэлтэ тэжээлнүүдые хэрэглэдэг байха. Тэжээлэй минеральна нэмэлтэ ехээр гаргаха, эдеэ хоолой, мяха-hүнэй промышленностиин үлөөдэhые малай тэжээл болгон ехээр хэрэглэхэ.

Мал ажалай продукци бүри hаяар ехээр абахын, тэрэ үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхын тулада колхоз болон совхозуудта мал ажалай оньhожоруулагдаhан фермэнүүдые бариха, промышленна үндэhэ hуури дээрэ мал ажалай продукци үйлэдбэрилхэ, гүрэнэй, колхозно ба колхозууд хоорондын томо комплекснуудые городууд шадар бариха, тэрэшэлэн шубуудай фабриканууды бариха. Колхоз, совхозуудта, промышленна ба ниитын эдеэ хоолой предприятинуудай хамhабариин ажахынуудта буруу, хашараг, гахайн түл түргөөр тордин шахадаг байха.

Оро, ан гүрөөл, туулай олошоруулха, нуур сөөрэм соогоо загаhа үсхэхэ, зүгы бариха, торгоной хорхой үсхэхэ.

Ветеринарна албанай хүдэлмэри hайжаруулха.

Хубиингаа, гэрэйнгээ ажахы эрхилхэдэнь, малайнгаа, шубуудайнгаа тоо толгой олошоруулхадань хүдөөгэй зондо колхоз, совхозууд туhалха ёhотой.

Ороohо, мяха, хартаабха, овощ, үрэ жэмэс, саахарай свекло, хлопок-сырец болон хүдөө ажахын бусад продуктнууд ба түүхэй эдэй **шанар hайжаруулха** хэмжээнүүдые бэелүүлхэ.

Үйлэдбэриин, хуряалгын, шэрэлгын, хадагалалгын ба наймаалалгын бүхы үедэ продукциин гээлтэ хоролто гараха, шанарайнь муудаха ушар усадхаха эрид шанга хэмжээ абаха.

Хүдөө ажахын продуктнуудые **худалдаха хубилгагдахагүй түсэбтэй байха** ба продуктнуудаа түсэбhөө гадуур үндэр сэнгээр гүрэндэ худалдаха гэдэг ажахынуудай оролдолгые урмашуулха ёho гуримаа сахиха. Тогтоогдомол хатуу түсэбөө дүүргэхынгээ саада тээ, товарна ороohо ургуулдаг колхоз, совхоз бүхэнэй, область, хизаар, республика бүхэнэй табан жэл соо хүдөө ажалаа дэбжээhэнэй ашаар түсэбhөө гадуур доодо захань 35 процент ороohо гүрэндөө худалдахыень туйлаха. Мал ажалай продукци түсэбhөө гадуур 8—10 процентhээ доошо бэшэ колхоз, совхоз бүхэнэй жэл бүри худалдахыень туйлаха.

Промышленностиин ба худалдаа наймаанай предприятинуудай колхоз болон совхозуудтай сэхэ барисаа тогтоохо ябадалыень али болохоор хүгжөөхэ, бэхижүүлхэ, ажахынуудhаа продукциень сэхэ тушаажа абалгые, бэлэдхэлэй эмхинүүдэй тусгаар түхеэрэгдэhэн транспортаар шэрэлгые шууд бэелүүлхэ.

1975 ондо 72 миллион тонно **минеральна үтэгжүүлгэ, 3 миллион тонно тэжээлэй фосфат хүдөө ажахыда үгтэхэ юм.**

Минеральна үтэгжүүлгые нютагай үтэгжүүлгэтэй холижо, шороб хүрьhэндэ избёосхо нэмэжэ, газарые мелиоративна талаарнь hайжаруулжа, газар тарялангые болбосон ёhоор эрхилжэ, эдэ бүгэдые нютаг нютагай газарай хүрьhэнтэй, сагай уларилтай тааруугаар, үргэнөөр бэелүүлхэ.

Минеральна үтэгжүүлгэ үлэмжэ ашагтайгаар хэрэглэхэ, хадагалха, зөөхэ ба хэрэглэхэдээ, гээлтэ хоролтыень бага болгохо. Минеральна үтэгжүүлгэ амhартада хэнгүйгөөр зөөдэг болохо, газарай хүрьhэндэ оруулхадаа тэрэниие ашаха, буулгаха хүдэлмэри оньhожоруулха. Үтэгжүүлгэ хадагалха складуудые олон болгохо. Минеральна үтэгжүүлгэ шэрэхэ, буулгаха ябадал ехээр хараха. Үтэгжүүлгэ холихо олон түхеэрэлгэ складуудта, ажахынуудта тодхохо. Ургамалые хамгаалха химическэ болон биологическа бодосуудые ехээр үйлэдбэрилжэ хэрэглэхэ.

Шэнээр уhалагдаhан 3 миллион гектар газар табан жэлэй болзор соо ашаглалгада оруулха. Тэрэ тоодо талуулжа уhалhан газар оролсохо, 41,2 миллион гектарай бэлшээри уhажуулха, мүнөөнэй hубаг ханаабуудай уhа ехэ болгохо хүдэлмэри бэелүүлхэ.

Каховско ба Куйбышевска уhалууриин түхеэрэлгэнүүдэй мүн Ставрополиин, Хойто-Крымэй, Саратовай ехэ каналнуудай уhанай томо ажахынуудые бариха хүдэлмэри түргэдхэхэ. Краснодарска хизаарта, Астраханска ба Ростовко областьнуудта, Приморско хизаарта, Казахай ба Узбегэй ССР-нүүдтэ барайгар тарилгын инженернэ барилгые үргэлжэлүүлхэ. 1975 ондо барайгар үйлэдбэрилгые 2 миллион тоннодо хүргэхэ.

Каршинска ба Шербадска таладахи, Каракумска канал ба Ферганай голдохи ажал хүдэлмэриие үргэдхэhэнэй, Хооhон тала гэжэ нютагтахи ажал дүүргэhэнэй ашаар гол түлэб хлопок тарилгын шэнээр уhалагдаhан 650 мянган гектар газарые ашаглалгада оруулха.

Ехэ шиигтэй 5 миллион гектар газарые хатааха, тэрэ тоодо 3 миллион гектар газарые хаамал дренаж хэжэ хатааха.

Уhанай ажахын ба мелиоративна барилгын шанар горитойгоор hайжаруулха, өөрынь үнэ сэнгые хямдаруулха.

Уhалагдадаг ба хатаагдаhан намаг газарые улам hайнаар ашагладаг болохо. Мелиорацида ороhон газарта таригдаhан бүхы ургамалнуудай ургасыень нилээд дээшэлүүлхэ, тэрэ зорилгоор үтэгжүүлгэ болон техникэ хүсэд хүрэхөөр табиха.

Уhыень оньhон аргаар хубаарилан тараадаг, газар уhалха ехэ бүтээсэтэй хэрэгсэлнүүдээр хангагдаhан, уhалалгын ба уhалууриин техническэ талаараа эрхим hайн барилгын, тэрэшэлэн газарай хүрьhэнэй биологическа таатай зохид байдал бии болгодог хатаалгын, уhажуулга-хатаалгын барилгын проектнүүдые зохёон бэелүүлхэ.

Табан жэлэй турша соо колхоз, совхозуудта ажал бүтээсые 37—40 процентээр дээшэлүүлхэ, продукциин үнэ сэнгые горитойгоор хямдаруулха. Энэ зорилгоор хүсэ ехэтэй тракторнуудые, бүтээсэ ехэтэй комбайнуудые, үргэн мүртэй ба олон рядтай машинануудые, ябаха зуураа технологическа хэдэн ажал бүтээдэг рованнэ хабсаргагдамал машинануудые ажахынууд газар малталгын, мелиоративна бүтээсэ ехэтэ техни гэн ябадалтай аад, ашаа ехээр даадаг автомобиль автосамосвалнуудые, автомобильна ба тракторна дые, тусхай автотранспортые, автобусуудые хүдөө олоор үгэхэ;

хүдөө ажалые, илангаяа мал ажалые, тэжээл ажалые бүхыдэнь оньhожоруулха, шэнэ түхэлэй маши сэгүүдые, тэрэ тоодо промышленна аргаар продукци бэрилхэ мал ажалай байрануудта хэрэгтэй машина хэрэгсэл ба технологическа шугамуудые ухаалан овощ, жэмэс хадагалдаг механизированна нуудта хэрэгтэй зэмсэг түхеэрэлгые, мүн ургуулдаг промышленна тепличнэ комбина рэгтэй зэмсэг түхеэрэлгэнүүдые хүйтэн дулааниие нойтониие оньhон аргаар тааруулдаг байхаар уха хёохо.

1700 мянган трактор (тэрэ тоодо газар хаха мянган трактор), ашаанай 1100 мянган автомобиль, рай 1500 мянган прицеп, 87 мянган экскаватор, бульдозер, 42,5 мянган скрепер, тэрэшэлэн 15 милл хэригтэ хүдөө ажахын машинанууд, тэрэ тоодо оро ряалгын 541 мянган, силос хуряалгын 230 мянган, хуряалгын 60 мянган комбайн, мал ажалдахи, тэжээл хэлдэхи хүдэлмэри оньhожоруулха 6 миллиард машинануудые табан жэлэй турша соо хүдөө ажахы Тракторнуудые, автомобильнууд ба хүдөө ажахын нуудые запасной частьнуудаар хүсэдөөр хангаха. Хүдөө хыда үгэхэ, машина, түхеэрэлгэнүүдэй техническэ шанарые hайжаруулха, найдамтай, бүхэ болгохо. Колхоз ба совхозуудай бүхы түхэлэй техникэ ашаглаха, хэрэг hайжаруулха.

Заhабарилгын бааза гэдэгые дам саашадань хүдөө ажахыдахи автомобильнуудые техническэ тал галгын станцинуудые бии болгохо. Машина болон заhабарилгын, техническэ талаар хангалгын шанар руулха. «Союзсельхозтехникын» предприятинууд нүүдэй бэелүүлдэг колхоз, совхозуудые инженерно-т скэ ба үйлэдбэриин талаар хангалгые hайжаруулха.

Хүдөө ажахые зайн галаар бүри ехээр хангаха. жэлэй турша соо 2 дахин ехэ зайн гал хүдөөгэй дэ, хүдөө зоной коммунально-ажаhуудалай хэрэгсэлд ха. Ороной бүхы колхоз, совхозуудые, тэдэнэй үйлэд соёлой-ажаhуудалай бүхы байрануудые, улад зоной нүүдые гол түлэб гүрэнэй энергосистемэhээ, электр нуудhаа зайн галаар хангаха. Электро-түхеэрэлгэ, аппаратура ба кабельна хэрэгсэлнүүдые, тэрэ тоодо ридэ ба автоматизацида хэрэгтэй зүйлнүүдые дутамаг хүдөө ажахыда үгэжэ байха.

Хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ, тэрэ тоодо үйлэдбэр байрын, соёлой-ажаhуудалай барилга бэелүүлгэдэ, худалдажа абалгада 82,2 миллиард түхэригэй гүрэнэй тальна hомололго зорюулха.

Колхозуудай капитальна hомололгые 46,4 милл хэригэй материально-техническэ хэрэгсэлээр хангаха.

Жэлэй түсэбүүдэй дүүргэлтын ябаса соогуур материальна зөөри үшөө бэдэрэн оложо, хүдөө ажах жөөхэ хэрэгтэ зорюулха.

Капитальна hомололгодо табигдаhан мүнгые улам тайгаар гаргашалдаг болохо, хүдөө ажахын барилгын проект зохёолгые үндэhөөрнь hайжаруулха. Эгээн ла тай арьбан проектнүүдые зохёон хэрэглэhэнэй ашаар ажахын барилгын үнэ сэн хямдаруулха.

Хамhабариин промышленна үйлэдбэри ба олон түрүүшын ээлжээндэ хүдөө ажахын продукци буйлуу хадагалха, барилгын материалнууд, арад зоной хэрэ эд бараа, нютагай түүхэй эдhээ үйлэдбэрилхэ олон колхоз, совхозуудта дам саашадань хүгжөөхэ. Хүдөө тахи хүн зониие бүхэли жэлэй турша соо жэгдэ соонь ажаллуулхын, колхоз, совхозуудай экономик жүүлхын, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхын тула тиих хэгдэхэ ёhотой. Хүдөө ажахын ба промышленна пред тинуудай хоорондохи үйлэдбэриин харилсаа холбоо хэ. Колхозууд хоорондын, гүрэнэй-колхозно предприя болон эмхинүүдые бии болгожо, ажалыень hайжару тэрэшэлэн аграрно-промышленна комплекс ба нэгдэ дые бии болголгодо туhалха.

Хүдөө ажахыдахи научна шэнжэлгын аша үрэ ехэ Хүдөө ажахын гол асуудалнуудые шиидхэхэ, үйлэд технологическа аша үрэтэй аргануудые, тэдэниие бү оньhожоруулха хэрэгсэлнүүдые, хоротод ба үбшэнhөө малнуудые, адуу малые хамгаалха түрүү аргануудые түргэнөөр нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ, тэрэшэлэн газар, техн лон хүдэлмэришэ зоноо улам ашагтайгаар лэхэ, ажаллуулха асуудалнуудта эрдэм шэнжэлэлгын нүүдэй анхаралые хандуулха.

Шэнэ сортын ургамалнуудые, шэнэ үүлтэрэй шубуудые бии болгохо талаар селекционно хүдэлмэри гадхаха. Уhалагдадаг ба хатаагдаhан намаг газарта, шэлэн минеральна үтэгжүүлгэ ехээр оруулhан газарта жа ургуулхаар хэбтэшэдэггүй, үбшэндэ нэрбэгдэ ороohо тарьяанай сорт болон гибридүүдые болгохые шухалын шухала зорилго гэд хо. Хүдөө ажахын ургамалнуудай ургаса сортнуудые, адуу малай ашаг ехэтэй үүлтэрнүүдые болгохо.

Эрдэм-шэнжэлэлгын эмхи зургаануудай, hур нуудай материально-техническэ үндэhэ hуурииень бэхи хэ.

Механизаторнуудай, мал ажалай хүдэлмэрилэг бригадирнууд болон бусад мэргэжэлтэдэй саг үргэлжэ **мар бэрхэ кадрнуудаар колхоз, совхозуудые хангаха,** нэй мэргэжэл дээшэлүүлхэ, хүдөө ажахын хүдэлм шэдэй ажалай эрхэ байдал, ажаhуудал hайжаруулха хэмжээ абаха. Хүдөө ажалда хүдэлхэ агрономуудые, технигүүдые, ветеринарна врачнуудые, инженер экономистнуудые, бусадшье түхэлэй мэргэжэлтэдые бэлэдхэхэ хэрэг hайжаруулха.

Колхозно-совхозно үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүү Колхоз, совхозуудтахи ажалай эмхидхэл hайжаруулха, лай түлөөhэнэй гурим улам нарижуулха. Тиихэдээ ци ехээр абаhанайнь түлөө, продукциин өөрынь үнэ сэн даруулhанай түлөө хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд машуулха гэжэ хараалха ёhотой. Бүхы колхозуудые тоосоондо оруулжа дүүргэхэ.

Ой модоной ажахын техническэ зэбсэгжэлгын, циин хэмжээ дээшэлүүлhэнэй үндэhөөр, тэрэ ажахы hайнаар эрхилдэг болохо, ой модые, гүрэнэй ой мо жасын газарнуудые бүрил дүүрэнээр ашаглаха. Модо ургуулха, шанарыень hайжаруулха, 12 миллион модо шэнээр hуулгаха, поли хамгаалха модо тариха, ой 1.3 миллион гектар намаг газар хатааха, модоной хо харууhалха хүдэлмэри үргэдхэхэ, ой модые үбшэнhөө тод ба гал түймэрhөө хамгаалха хэрэг hайжаруулха.

Байгаалиие хамгаалха хэрэг шангадхаха. Газар, агаар, ашагта малтамалнууд гэхэ мэтын байгаалиин ба гые ашагтайгаар хэрэглэхын түлөө, ургамалай ба аймагые үсхэхын түлөө предприятинуудай, эмхи зур дай харюусалгые дээшэлүүлхэ.

IV. Хүдөө ажахы

Урдахи табан жэлэйхидэ орходоо хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилхэ жэлэй дунда зэргын хэмжээе 20—22 процентээр дээшэлүүлхэ, хүн зониие эдеэ хоолой зүйлөөр, промышленностиие — түүхэй эдээр хүсэдөөр хангаха гэhэн зорилго хүдөө ажахын урда табигдана. Хүдөө ажахын материально-техническэ үндэhэ hуури бүхы хэмжээгээр бэхижүүлгэ, хими хэрэглэн, газар тарялан болон мал ажалда комплексно механизаци бэелүүлэн, газарай үргэн ехэ мелиораци эмхидхэн, хүдөө ажахые түргэнөөр хүгжөөхэ хараа шэглэл шууд бэелүүлгэ — тус зорилго дүүргэхэ шиидхэхы эрхэ нүхэсэл болоно. Хүдөө ажахые бүри hайн тэнсүүритэйгээр тааруулан эмхидхэхэ, тэрэнэй тусхай мэргэжэлые бүри гүнзэгы болгохо, үйлэдбэриие суглуулан томодхохо, колхоз, совхозуудтахи газар, техникэ болон хүдэлмэриин хүсэнүүдые ашаглаха хэрэг hайжаруулха.

Газарай хүрьhэнэй үрэжэл дээшэлүүлhэнэй, үйлэдбэриин түрүү онол арга нэбтэрүүлhэнэй, минеральна болон нютагай үтэгжүүлгэ ашагтай hайнаар хэрэглэhэнэй, газарай мелиораци үргэнөөр хэhэнэй, газарай хүрьhэнэй муудалгатай тэмсэхэ хэмжээ бэелүүлhэнэй, үрэhэнэй ажал hайжаруулhанай, ехэ ургаса үгэдэг сортнууд ба гибридүүдые тариhанай, үбшэнhөө, хоротод ба буртаг үбhэнhөө ургамалые хамгаалха бүрин түгэс хэмжээнүүдые бэелүүлhэнэй, ургасын гээгдэхэ, хорохо ябадалые зайсуулhанай, тарилгын структура нягта нарин болгоhоной, зүб севооборадуудые бии болгоhоной ашаар хүдөө ажахын ургамалнуудай ургасыень хаа хаанагүй дээшэлүүлхэ. Газартаа гамтайгаар хандаха. Хүдөө ажалда ашаглагдахагүй газар таhалжа үгэхэдөө, үлүүсэ гаргахагүй. Газарай хүрьhэнэй муудалгатай тэмсэхэдээ, мелиоративна хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэдээ, газар эдлэгшэдэй, хүдөөгэй, уhанай ба ой модоной зургаануудай харюусалгые дээшэлүүлхэ.

Энэ табан жэл соо дунда зэргээр жэлдээ 195 миллион тонноhоо доошо бэшэ ороohо тарьяа абажа байха. Ороohо тарьяа улам ехээр ургуулжа абалгын хүдөө ажахы хүгжөөхэ гол шухала зорилгын шэнэ табан жэлдэшье зандаа үлэхыень хараадаа абажа, колхоз, совхоз бүхэндэ ороohото ургамалнуудай ургаса горитойгоор дээшэлүүлхэ. Уhалагдадаг ба хатаагдаhан намаг газарhаа ороohо тарьяа бүри ехээр абаха. Уhалагдадаг газарhаа товарна найдамтай ороohо абажа байха томо томо районуудые Украинын урда талада, Хойто Кавказда, Поволжидо бии болгохо ажалаа шангадхаха. Хүсэтэй ба хатуу, шанар hайнтай шэниисэ, барайгар крупа, пивэ шанадаг ешмээн ехээр тарижа ургуулдаг болохо. Ороohоной ажахыда хэрэглэгдэдэг али бүхы машинануудые ходо нарижуулан hайжаруулжа байха.

Овощ, хартаабха, илангаяа тэдэнэй эртын сортнуудые ехээр тарижа ургуулха; тэдэниие ургуулхын тулада уhалагдадаг ба гол газарые ашагтайгаар хэрэглэхэ, товарна имэ продукци гаргахаар тусхай мэргэжэhэн зононуудые үргэдхэхэ, теплицын шэнэ ажахынуудые бии болгохо; үрэ жэмэс, виноград ехээр ургуулха. Эдеэ хоол хадагалдаг, хүргэдэг газарнуудые олошоруулха, совхозуудтахи, колхозууд ба бэлэдхэлэй эмхинүүдтэхи хүдөө ажахын продукци буйлуулдаг цехүүдэй хүсэ шадалыень ехэ болгохо: эдэ ажахынуудые тусхай транспортаар бүри олоор хангаха, мүн хартаабха, овощ, жэмэс бэлэдхэлгые hайжаруулха.

Хлопогой үлэмжэ ургасатай, үбшэндэ нэрбэгдэдэггүй сортнуудые таридаг болоhоной ашаар, хлопково-люцерновэ севооборадуудые бии болгожо ашаглаhанай, hая уhалагдаhан газарта хлопок ехээр тариhанай ашаар 1975 ондо 7,0—7,2 миллион тонно хлопок-сырец ургуулха. Хлопок тарижа ургуулха, хуряаха хүдэлмэриие улам ехээр оньhожоруулха, минеральна үтэгжүүлгээр, гербицид болон ядохимикадаар хлопогой тарилгые хүсэдөөр хангаха.

Гол түлэб ургасыень лэ дээшэлүүлхэ аргаар саахарай свекло, сай, хмель, тамхи, лен, улhа, наран. сэсэг, соя, тоhолиг ба техническэ бусад ургамалнуудые ехээр абаха.

Тэжээл элбэгжүүлхэ, малай болон шубуудай үүлтэр hайжаруулха, тоо толгойень олошоруулхынгаа хажуугаар адуу малайнгаа ашаг шэмые дээшэлүүлхэ ашатай үрэтэй хэмжээнүүдые ажахы бүхэндэ бэелүүлэн, **мал ажалые дам саашадань хүгжөөхэ.**

V. Транспорт ба хэлхеэ холбоон

Транспортые саашадань хүгжөөхэ, ашаа шэрэхэ талаар арадай ажахын ба хүн зоной хэрэглэмжые hаадгүйгөөр, хаhа саг соонь хангахын, ашаа зөөлгые ба хүнүүдые шэрэлгые түргэдхэхын, тэрэшэлэн транспортын поезднуудые ябуулха ба юумэ зөөхэ шадабариин талаар нөөсэ байгуулхын тулада транспортна системын хүсэ шадалые ба шадабариие дээшэлүүлхэ. Бүхы түхэлэй транспортын ашаа шэрэлгые 32—35 процентээр нэмээхэ.

Транспортые техникээр хангалгые hайжаруулха, зам харилсаае илангаяа ороной зүүн районуудта үргэдхэхэ ба шангадхаха. Транспортаар ябалгын аюулгүй байлгые хамгаалха хэмжээнүүдые абаха.

Транспортын хүдэлмэриие бүри ашаг үрэ ехэтэй болгожо, транспортна хэрэгсэлнүүдые саашадаа улам hайнаар хэрэглэдэг болохо, бүхы түхэлэй транспортын хүдэлмэри улам hайнаар тааралдуулха, адли ашаа иишэ тиишэнь бодолгүйгөөр зөөлгые зайсуулха. Ехэ хэмжээтэй контейнернүүдые хэрэглэн, ашаа контейнернүүд соо хэжэ, пакедүүд болгожо зөөлгые үргэдхэхэ. Вагонуудай миhн байлгые, хооhоор ябалгые үсөөрүүлхэ. Ашалга-буулгалгын хүдэлмэри үргэлжэ дээрэнь оньhожоруулгые дээшэлүүлхэ. Транспортна хэрэгсэлнүүдые заhабарилдаг, запасной частьнуудые бүтээдэг предприятинуудай хүсые ехэ болгохо. Транспортна хэрэгсэлнүүдые заhабарилха технологиие нарижуулан hайжаруулха, тэрэниие тусхай мэргэжэлдэ улам үргэнөөр оруулха. Транспорт дээрэ түлишэ гаргашалгын удельнэ хэмжээе дунда зэргээр 10—12 процентээр доошолуулха.

Промышленна бүхы түхэлэй транспортые хүгжөөхэ, техникээр хангагдасыень hайжаруулха.

Түмэр харгынуудай поезднуудые түргэ түргөөр ха ба юумэ зөөхэ шадабариие дээшэлүүлхэ гэшэ **май транспортые** хүгжөөхэ гол шэглэлынь гэжэ тоолохо.

Түмэр замай транспортаар ашаа зөөлгые 22 ту центээр дээшэлүүлхэ.

Кузбасс—Ураал, Ураал—Центр, Донбасс—руун районууд гэжэ шэглэлнүүдтэ, бусад ашаа ехээр дэг шэглэлнүүдтэ 7—8 мянган километртэ хоёрдо нүүдые табиха. 6—7 мянган километр утатай түмэр электровозуудые ябуулдаг болохо, автомат аргаар ба нэгэ газарhаа диспетчерэй залан хүтэлбэрилдэг май лининүүдые саашадань түхеэрхэ. Улам үргэ транспортна-экономическа холбооe, мүн шэнэ про на районуудые хангахын тула 5—6 мянган километр

(Үргэлжэлэлынь 5-хи нюурта).

1971—1975 ОНУУДТА СССР-эй АРАДАЙ АЖАХЫЕ ХҮГЖӨӨХЭ ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБ ТУШАА КПСС-эй XXIV СЪЕЗДЫН ДИРЕКТИВЭНҮҮД

...шэнэ лининүүдые бариха. Табан жэлэй турша соо ...430 мянган ашаанай магистральна вагонуудые түмэр ...транспортда үгэхэ. Томо вагонуудые болон түгэлдэр ...локомотивуудые хэрэглэн, поезднуудай ашаанай хэм... болон түргэнөөр ябасыень дээшэлүүлхэ. Маршрутна ...поезднуудаар ашаа шэрэлгые үргэнөөр нэбтэрүүлхэ.

...инуудай, узелнуудай болон предприятинууд тээшэ ...замуудай поезднуудые ябуулжа байха шадабарииень ... Түмэр замай транспортда поезднуудые залган хол... хүдэлмэридэ хэрэглэгдэдэг жүдхэлгын түрүү хэрэгсэл... удельнэ хэмжээе 80—82 процент хүрэтэр дээ... Түмэр-бетон шпалануудые, залгалаагүй, терми... аргаар һайжаруулагдаһан рельснүүдые табиһанай ... түмэр харгын ашаа даасые ехэ болгохо, харгы замай ...эрние бүри ехээр оньһожоруулха.

Түмэр замай транспортда ажалай бүтээсые 23 тухай ...тээр дээшэлүүлхэ.

Далайн транспортаар ашаа шэрэлгые 1,4 дахин нэмээхэ. ...нуудые бүхыдэнь автомат аргаар жолоодохо оньһон ...нүүдтэй, гаргаша багатай, универсальна ба тус... мэргэжэлэй суднануудаа, тэрэ тоодо томо контейнер... түхеэрэлгэнүүд болон түргэнөөр гутадаг ашаануу... шэрэхын тулада хэрэглэгдэдэг суднануудаар транспорт... ...дые хүсэлдүүлэн хангаха. Далай — гол мүрэн — да ...гүүр тамаралгануудые хэдэг суднануудые ябуулжа, ...шэрэлгые үргэдхэхэ.

...далайн портнуудай суднануудые ябуулжа байха шада... хүгжөөхэ, контейнернүүдые, удхан обоолдог ба ой ...ашаа тээхэ ба буулгахын тулада ехээр оньһожо... ...даһан тусхай мэргэжэлэй ашалга-буулгалгын оньһон ...нүүдые портнуудта байгуулха. Алас-Дурна зүгтэ, ...шадар гүнзэгы уһатай портын нэгэдэхи ээлжээнэй ...ые түгэсхэхэ, Хара далайда порт барилгые эхилхэ. ...заһабарилгын предприятинуудай хүсэ шадалые дээ...лхэ.

Гол мүрэнэй транспортые саашадань хүгжөөхэ, тэрээ... ашаа шэрэлгые 24 тухай процентээр нэмээхэ. Ороной ...районуудта уһан замые һайжаруулха хүдэлмэри үр...үүлхэ. Гол мүрэнэй портнууд болон пристаньнуудые ...тээлгын бүтээсэ ехэтэй машинануудаар хангаһанай, ...оруулагдаһан шэнэ причалнуудые бариһанай ашаар ...й суднануудые ябуулжа байха шадабарииень үргэд... Гол мүрэнэй флодто ашаанай томо суднануудые, ашаа ...даадаг секционно составуудые, тэрэ тоодо далайгаар ...гол мүрэнөөр дам буулгалга, ашалгагүйгөөр ашаа шэ... суднануудые, тэрэшэлэн пассажирнуудые зөөдэг, түр... ябадаг суднануудые нэмэжэ үгэхэ. Ашаа зөөлгын ...уные горитойгоор хямдаруулха.

Магистральна **трубопроводуудые** түргэнөөр хүгжөөхэ. ...Зүүн Сибирьһээ ороной Европодохи хуби, зүүн районууд ...нефть бэлүүрдэн урадхуулхын тулада хүсэтэ трубо...водуудые байгуулха.

27 мянган километр утатай магистральна нефтепрово...дые ба нефтепродуктпроводуудые бариха. Нефть ба неф...продуктнуудые бэлүүрдэн дамжуулгые 2 үлүүтэй дахин ...хэ.

Автомобильна транспортые, хамагай түрүүндэ ниитын хэрэглэлэй транспортые саашадань хүгжөөлгые шухалын шухала зорилгонуудай нэгэн гэжэ тоолохо. Ниитын хэрэглэлэй транспортын ашаа зөөлгые 1,6 дахин ургалта хангаха. Илангаяа хүдөө ажахын ба промышленна шэнэ районуудта автомобильна харгы барилга ба һэльбэн шэнэдхэлгые үргэдхэхэ.

Ашаанай автомобильнуудай паркын байгууламжые һайжаруулха, ехэ ашаа даадаг автомобильнуудай болон автомобильна поезднуудай удельнэ хэмжээе дээшэлүүлхэ. Вага тоннажна автомобильнуудай, арадай хэрэглэлэй эд бараа шэрэхэ тусхай автомобильнуудай тоо олон болгохо. Автотранспортна хэрэгсэлнүүдые техническэ талаар хангалгые һайжаруулха. Ашаанай автомобильнуудай хооһоор гүйлгые ба миин байлгые үсөөрүүлхэ. Сүүдхын турша соо автомобильнуудай хүдэлдэг сагые ехэ болгохо.

Хүн зонийе транспортаар хангалгые горитойгоор һайжаруулха. Ниитын хэрэглэлэй бүхы түхэлэй транспортаар пассажирнуудые шэрэлгые 1,4 дахин, тэрэ тоодо агаарай транспортаар 1,7 дахин, автобусуудаар 1,6 дахин, түмэр замай транспортаар 24 процентээр нэмээхэ. Городуудай электрын хүсөөр ябадаг транспортаар пассажирнуудые шэрэлгые хүгжөөхэ, хүнгэн таксинуудай паркые үргэдхэхэ, эдэ түхэлэй транспортаар хүн зонийе хангалгые һайжаруулха. Хүн зонийе туристско-экскурсионно зорилгоор зөөлгые горитойгоор нэмээхэ.

Агаарай замуудта шэнэ, аятай зохид, түргөөр ниидэдэг, бүри гаргаша багатай самолёдуудые ябуулдаг болохо. Абяанһаа түргэнөөр ниидэдэг пассажирска самолёдуудые ашаглажа эхилхэ. Магистральна ба нютагай агаарай замууд дээрэ аэропортнуудай тоо олон болгохо.

Түмэр замуудай пассажирска паркнуудта шэнэ, бүри нарин һайн, аятай зохид пассажирска вагонуудые нэмэжэ үгэхэ. Томо городуудай хүн зоной хүдэлмэридөө ба амаралтын газарнуудта ошолго, ерэлгын эрхэ байдал һайжаруулхын тулада город шадарай ябадал ехэтэй түмэр замуудые электрижүүлхэ, пригороднэ поезднуудые бүри түргэ түргэнөөр ябуулдаг болгохо.

Автобусно паркые горитойгоор нэмээхэ. Автотранспортые техническэ талаар хангадаг, тэрэ тоодо хубиин хэрэглэлэй автомобильнуудые хангадаг станцинуудай тоое 2,5 дахин үргэдхэхэ.

Шэнэ шэнэ техническэ хэрэгсэлнүүдые ашаглаһанай үндэһөөр **хэлхеэ холбооной, радио-дамжуулгын ба телевидениин** саашанхи хүгжэлтые хангаха. Хэлхеэ холбооной кабельна ба радиорелейнэ лининүүдые хүгжөөһэнэй, тэрэнние бүри һайнаар хэрэглэһэнэй ашаар городууд хоорондын телефонно холбоонуудай утаһа шэжэмүүдэй утыень 1,9 дахин нэмээхэ. Автомат ба автомат шахуу аргаар городууд хоорондын телефонно холбоо байгуулха хүдэлмэри үргэлжэлүүлхэ. Городууд ба хүдөө нютагуудтахи телефонно станцинуудай багтаасыень 1,5 дахин нэмээхэ. Холбоо байгуулхын, телевизионно программануудые дамжуулхын тулада газарые тойрон дабшадаг хэмэл одонуудые хэрэглэн, радио-дамжуулгын ба телевизионно станцинуудай тоое олон болгохо. Хоёрһоо үсөөн бэшэ телевизионно программые союзна республикануудай ниислэлнүүдтэ, промышленна томо центрнүүдтэ һайнаар харадаг болгохо. Хэлхеэ холбооной бүхы түхэлэй хангалгые горитойгоор үргэдхэхэ, хүн зонийе хангалгын шанар һайжаруулха.

VI. Капитальна барилга

...Экономико хүгжөөхэ, хүн зоной байдал һуудал ба куль... хэмжээе дээшэлүүлхэ талаар хараалагдаһан даабари... дүүргэхын тула табан жэлэй туршада арадай ажа... капитальна хүдэлмэридэ мүнгэ һомололгые 36—40 ...тээр дээшэлүүлхэ.

Үйлэдбэридэ ашаглагдаһан мүнгэнэй түхэриг бүхэнһөө ...ехээр продукци абадаг болохын тулада **капитальна ...мэридэ табигдаһан мүнгэ зөөриин ашаг үрые горитой... дээшэлүүлхэ,** барилгада үгтэһэн материальна болон ...зөөри зүбөөр хэрэглэхэ арга хангаха. Энэ зорилгоор: ...түрүүн ашаглагдажа байһан предприятинуудта тү... технологи хэрэглэн, хуушарһан түхеэрэлгэнүүдые шэнэд... хубилгажа, продукци үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ арга ... бусад хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлэн, үйлэдбэ... хүсые дээшэлүүлхэ хэрэгтэй. Эдэ хэмжээнүүдые бэе... зуураа, үйлэдбэриин талмайнуудые үргэдхэнгүйгөөр, ...гаргашатайгаар, шэнэ барилгатай сасуулбал, богони бол... соо дүүргэдэг болохо;

...баригдажа байһан предприятинуудые түргөөр ашаглалга... оруулхын, тэдэнэй хүсэ хэрэглэлгэдэ хэрэгтэй нөөсэ бии ...хо зорилгоор капитальна хүдэлмэридэ табигдаһан мүн... бүридэлдэ абаха ба нэгэ доро баригдажа байһан пред... болон объектнүүдэй тоо үсөөрүүлгэ хангаха. Дүүргэг... барилгын нормоһоо үлүү хэмжээтэй болохо ушарые ...лха;

...предприятинуудай барилгые, мүн ашаглалгада шэнээр ... байһан предприятинуудые хүсэндэнь оруулха болзор ...хо, эдэ болзорнуудыень тогтоогдомол нормотой таарал...;

...барилгын ба хабсаралгын хүдэлэмэринүүдэй шанар һай...руулха;

...үйлэдбэриин объектнүүдые байрын гэрнүүдтэй, үхибүү... эмхи зургаанууд, худалдаа наймаанай ба ажаһуудалай ...приятинууд болон үйлэдбэридэ хабаагүй объектнүүдтэй ...комплексноор баридаг болохо;

...промышленна предприятинуудые барихадаа бүлэг пред...приятинуудые хангаха хамһабариин үйлэдбэри ба ажахын ...нүүдтэйгээр, инженернэ болон бусад холбоо харилсаа... түхеэрэлгэтэйгээр барилга хэхэ дүй дүршэл үргэнөөр хэ...хэ.

Проектно-сметнэ хэрэг һайжаруулха. Проектнэ организацинуудай, министерство, албан зургаануудай харюусалга, тэрэшэлэн проектнүүдэй шанарай ба барилгын сметээр хараалагдаһан сэнгэй зүбөөр тодорхойлогдоһоной түлөө шалгалтын органуудай харюусалга дээшэлүүлхэ. Шэнэ, мүн үргэдхэгдэхэшье предприятинуудай барилгын проект зохёохо доо технологическа, барилгын ба архитектурна эгээл һайн шиидхэбэри хэрэглэдэг болохо. Проектнэ эгээн һайн шиидхэбэринүүдые хэрэглэһэнэй ашаар барилгын сметын сэнгые 3—5 процентһээ бага бэшээр хямдаруулха арга хангаха.

Барилгын организацинуудай хүсые шууд түргөөр хүгжөөхэ. Барилга индустриализацилха хэмжээе дээшэлүүлхэ. Барилгын конструкци болон детальнуудые заводто ехээр хэдэг болохо. Гүйсэд хабсаргагдадаг барилгын дүршэл үргэдхэхэ. Ашаг үрэ һайнтай шэнэ материал, хүнгэн конструкцинуудые барилгада үргэнөөр хэрэглэхэ арга хангаха. Барилгын нютагай материал түргэнөөр хэрэглэдэг болохо. Барилгада байһан материальна арга боломжо хэрэглэлгэ һайжаруулха, табан жэл соо металлопрокат 9—11 процент, цемент 8—10 процент, хюрөөдэмэл модо 18—20 процент, шэл 10—12 процент арьбалха арга хангаха.

Барилгые бүтээсэ ехэтэй машинанууд, инструмент ба транспортна хэрэгсэлнүүдээр хангалга дээшэлүүлхэ, газар малтадаг хуушарһан техникэ һэлгэхэ хэрэгые түргэдхэхэ. Барилгын техникэ һайнаар ашагладаг болохо. Барилгын заһабари-ашаглалгын үндэһэ һуури хүгжөөхэ ба тэрэнэй техническэ хэмжээе дээшэлүүлхэ арга хангаха.

Барилгаар ехэ газарнуудта барилгын индустриин үйлэдбэритэй районно, район хоорондын тусхай мэргэжэлтэй баазануудые байгуулха, барилгын организацинуудай материально-техническэ үндэһэ һуури бэхижүүлхэ.

Барилгын организацинуудые түсэблэлгын ба экономическа урмашуулгын шэнэ гуримда оруулха хүдэлмэри бэелүүлхэ.

Барилга дээрэ ажалай бүтээсые 36—40 процентээр дээшэлүүлхэ.

VII. Арад зоной байдал улам һайжаруулха

...Ниитын үйлэдбэриин хэлбэришэгүй ургалтын, үргэн хэ...лэй эд бараа элбэг дэлбэгээр гаргадаг ба хангалгын хү...дэри үргэдхэһэнэй үндэһэ һуури дээрэ арад зоной ажа...лда шэнэ, горитой хүгжэлтэ туйлаха ябадал хангаха. ...жэлэй туршада нэгэ хүнэй бодото олзо багсаахада 30 ...тээр дээшэлүүлхэ.

...гдэһэн хэмжээн ба шанартайнь зохилдуулан, **ажалай ... шэнэдхэн хубилгаха.** Хүдэлмэришэн ба алба хааг... салин хүлһэ дунда зэргээр 20—22 процентээр, колхо... ниитын ажахыда хүдэлһэн гэшүүдэйнь ажалай түлөө ...0—35 процентээр дээшэлүүлхэ.

Табан жэлэй туршада оронойнгоо бүхы районуудта ба ... ажахын һалбаринуудта хүдэлмэришэд ба алба хааг... абадаг һарын эгээл бага салин хүлһэ 70 түхэриг хү... дээшэлүүлхэ; тарифна түлөөһэ ба дунда зэргын салин ... хүдэлмэрилэгшэдэй тушаалай түлөөһэ нэгэ доро ...лүүлхэ.

...хүдэлмэришэдэй ажалай эрхэ байдал ба мэргэжэлыень ... абалсан, арадай ажахын һалбаринуудай, өлдэб ажал... хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай түлөөһэнэй тэнсүүрние һай...руулха.

Ажалай түлөөһэнэй тарифна гуримай үүргэ дээшэлүүлхэ, ... бүтээсэ дээшэлүүлхэ, үйлэдбэриин гаргаша бага бол... ба продукциин шанар һайжаруулха хэрэгтэ хүдэлмэри... урмашуулга улам ехэдхэхэ.

Ороной хойто ба зүүн зүгэй районуудпаа эхилээд, удаа ...аар бусад районуудай материальна үйлэдбэриин һалба...удай хүдэлмэрилэгшэдэй дунда зэргын ажалай түлөөһэ... салин хүлһэнэй эгээл бага хэмжээе дээшэлүүлхэ.

...Зүүн Сибириин, Ураалай, мүн Казахстанай ба Дунда Азиин ...номическа талааршаа хүгжэлтэ ехэтэй зарим районуудые ...лмэриин хүсөөр һайнаар хангаха зорилгоор предприя... ба организацинуудай хүдэлмэришэд ба алба хаагшадай ... хүлһэндэ коэффициентнүүдые бии болгон, ажалайнь ...һэ дээшэлүүлхэ. Мүнөө тэрэ коэффициентнүүд тогтоог...гүй байһаар. Тэрэшэлэн Алас-Дурнын ба Зүүн Сибириин ... хэдэн районуудай һалбаринуудай хүдэлмэрилэгшэдэй ...шай түлөөһэнэй мүнөө хэрэглэгдэжэ байһан коэффициент...ые дээшэлүүлхэ, ороной Европодохи хубиин хойто зү... зарим районуудта ажаллагшадай хүнгэлэлтые үргэдхэхэ.

Материальна үйлэдбэридэ хабаагүй һалбаринуудта, нэн ... врачнуудай, багшанарай, һургуулида ороодүй үхи... хүмүүжүүлдэг эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэ... ...дүүлээрнь гэгээрэлэй, элүүрые хамгаалгын ба бусад һал...нуудай хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай түлөөһэ дээшэлүүл... бэлүүлхэ.

...хубиин сагта хүдэлһэнэй түлөө хүдэлмэришэд ба алба ...шадай ажалай нэмэлтэ түлөөһэ дээшэлүүлхэ.

...Материальна урмашуулгын фонднуудай бии бололго, ху...баарилгые шэнэдхэн һайжаруулха. Түрүү техникэ зохёон хэрэглэхэ ба шэнэ продукци түргөөр үйлэдбэрилдэг болоһоной түлөө хүдэлмэрилэгшэдэй материальна урмашуулгын гуримай нүлөө дээшэлүүлхэ.

Хэгдэһэн ажалай үрэ дүнгөөр хүдэлмэришэдэй, алба хаагшадай ба предприятинуудай коллективүүдэй материальна урмашуулгын дээшэлһэнэй хажуугаар ажалда моральна урмашуулгын үүргые бүхы хэмжээгээр бэхижүүлхэ. Ажалай талаар даажа абаһан уялгаяа дүүргэһэнэйнь түлөө хүдэлмэришэн бүхэнэй журам, харюусалга дээшэлүүлхэ.

Ниитын үйлэдбэридэ өөрынь оруулһан ажалай хубиин зэргээр хүдэлмэришэн бүхэнэй ажалай түлөөһэнэй тааруу байхын тулада ажалай нормо һайжаруулха, арадай ажахын бүхы һалбарида ажалаа эрдэм ухаанай үндэһөөр эмхидхэхэ хэрэг үргэнөөр нэбтэрүүлхэ, техническэ талааршаа үндэһэ һууритай нормо үргэнөөр хэрэглэдэг болохо.

Хүдэлмэришэд ба алба хаагшадай ажалай түлөөһэнһөө налог абалгые саашадань бага болгохо ба болюулха зорилго бэелүүлхэ. Һарын 70 түхэригэй салин хүлһэнһөө налог абалгые болюулха, һарын 90 түхэригэй салинһаа налог абалгын хэмжээе бага болгохо.

Колхозуудта үндэр бүтээсэтэ ажалай түлөө экономическа урмашуулгын гурим һайжаруулха.

Хүн зоной барижа байһан гүрэнэй урьһаламжын облигацинуудые болзорһоонь урид түлэжэ эхилхэ.

Совет хүнүүдэй ажаһуудалай материальна ба культурна хэмжээе дээшэлүүлхэ шухала эшэ үндэһэн болодог **хэрэглэмжын ниитын фонднуудай саашанхи ургалта хангаха.** Табан жэлэй туршада түлөөһэгүй хангалгын хэмжээе, тэрэшэлэн эдэ фонднуудһаа хүн зондо түлэгдэхэ мүнгэн тэдхэмжэнүүдые 40 процентээр дээшэлүүлхэ.

Ургажа байгаа залуу үетэнние хүмүүжүүлхэ һайн эрхэ байдал хангаха зорилгоор олон үхибүүдтэй бүлэнүүдтэ үгтэдэг материальна туһаламжа дээшэлүүлхэ, ажаллажа байдаг эхэнүүдтэ хүргэгдэдэг хүнгэлэлтые үргэдхэхэ; гэшүүн бүхэндэнь 50-һаа дээшэ бэшэ түхэриг хүртэдэг дунда зэргын олзотой бүлэнүүдэй үхибүүдтэ тэдхэмжэ бии болгохо; үбшэн үхибүү харууһалһанай түлөө түлөөһэтэй үдэрэй тоо олошоруулха; ажалайнь стаж анхаралда абангүйгөөр ажал хэдэг бүхы эхэнэрнүүдтэ нарайтай болохын урда, мүн үхибүүтэй болоһоной һүүлдэшье абаһан амаралтыень ажалай түлөөһэнэй дүүрэн хэмжээгээр түлэхэ гурим тогтоохо.

Үхибүүдые хүмүүжүүлхэ эмхи зургаануудые олошоруулха. Табан жэлэй туршада гүрэнэй мүнгэ зөөреэр һургуулида үшөө ороогүй 2 миллионһоо дээшэ үхибүүдэй саад, ясли бариха, һунаагдаһан хүдэлмэриин үдэртэй һургуулинуудай һурагшадай тоое 1,5 миллиондо хүргэхэ.

Ажалшадай бэеэ мүнхэлэлгэ ба пенсеэр хангалгые һайжаруулха, хүдэлмэришэд, алба хаагшад ба колхознигуудай наһатай болоһон дээрэһээ абадаг пенсиин доодо хэмжээе дээшэлүүлхэ, хүдөө нютагуудта саг үргэлжэ ажаһуудаг, хүдөө **ажахытай** харилсаа холбоотой хүдэлмэришэд ба алба хаагшадта пенси тогтоодог ниитэ гуримда колхозуудай гэшүүдые оруулха. Ажал хэжэ шадаха пенсионернүүдые хүдэлмэридэ олоор хабаадуулха эрхэ байдал хангаха. Инвалид бологшод ба тэжээхэ хүнөө алдагшадта үгтэхэ пенсиин хэмжээе дээшэлүүлхэ.

Хүн зоной олзо доходой ургалта ба үргэн хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэрилгын үргэдхэлгэтэй тааралдуулан, **эд бараа наймаалга** 1,4 дахин дээшэлүүлхэ.

Мяха, загаһа, сагаан эдеэ, үндэгэ, овощ, жэмэс ехээр үйлэдбэрилдэг боложо, хүн зоной хэрэглэдэг эдеэ хоолой бүридэл саашадань бүри һайжаруулха, бусад эдеэ хоолой ассортимент олошоруулха.

Гэртээ эдеэ бэлдэжэ ехэ сагаа барахагүйн тулада фабрикануудта бэлдэгдэһэн хоол (полуфабрикат, концентрат, кулинарна бусад зүйл) ехээр гаргаха, шанарыень һайжаруулха.

Ниитын эдеэ хоолой предприятинуудые, илангаяа үйлэдбэриин, һуралсалай газарнуудта горитойгоор олошоруулха. Ниитын эдеэ хоолой предприятинуудай наймаанайнь хэмжээе, өөһэдынь үйлэдбэрилдэг продукциие 1,5 дахинһаа бага бэшээр дээшэлүүлхэ, продукциинь шанар нилээд һайжаруулха, ассортиментыень олошоруулха.

Оёмол хубсаһа, гутал, илангаяа үхибүүдэй хубсаһа олоор шэлэн абаха арга хангаха. Хүн зондо худалдагдадаг амһарта, мебель, холодильник, культурно-ажаһуудалай ба гэр доторой эд хэрэгсэл, түлишэ, барилгын материал элбэгээр гаргадаг болохо.

Худалдаа наймаанай предприятинуудые мүнөө үеын түхеэрэлгэнүүдээр хангаха хэрэгтэ онсо анхарал хандуулан, магазин, холодильник, овощехранилищинуудай тоо олошоруулха. Наймаанай түрүү аргануудые бүхы хэмжээгээр халан үргэдхэхэ, эд бараа уридшалан наймаанда бэлэн болгохо арга үргэнөөр хэрэглэхэ.

Хүдөө нютагуудай хүн зонийе эд бараагаар һайнаар хангадаг болохо. Хото болон хүдөө нютагуудай хоорондохи экономическа харилсаа холбооё үргэдхэлгэдэ туһалдаг эд хэрэглэгшэдэй кооперациин наймаанай, бэлэдхэлэй ба үйлэдбэриин ажал ябуулгые хүгжөөхэ. Һархяаг, хээрын үрэ жэмэс суглуулга ба бэлэдхэлгэ дээшэлүүлхэ. Колхозно дэлгүүр дээрэхи худалдаа наймаанай эмхидхэл һайжаруулха.

Наймаанай организацинуудай захилаар эд бараанай үйлэдбэриин хэмжээн ба тэрэнэй ассортимент тодорхойлогдохо ёһотой. Энээние хараада абан, промышленность ба худалдаа наймаанай харилсаа холбооё шэнэдхэн хубилгаха.

Табан жэлэй туршада һомологдоһон бүхы мүнгэ зөөреэр **байрын 565—575 миллион дүрбэлжэн метр талмайтай гэрнүүдые бариха.** Ороной зүүн зүгэй, хойто районуудта, тэрэшэлэн город шадар шэнээр баригдажа байһан предприяти болон шэнэ совхозуудай хүдэлмэришэд ба алба хаагшадта гэр байрануудые барилга бүхы хэмжээгээр түргэдхэхэ. Дээдэ һургуулинуудай студентнүүдэй, тусхай дунда һуралсалай һургуулинуудай һурагшадай хамтын байрануудые улам олоор бариха.

Хүн зоной ажаһуудал һайжаруулха хэрэгтэ шухала үүргэ дүүргэдэг кооперативна аргаар байрын гэрнүүдые барилга хүгжөөхэ. Хубиингаа зөөреэр гэр барилгада туһаламжа хүргэхэ.

Байрын гэрнүүдэй барилгын шанар һайжаруулха, болзорыень хороохо, эдэ барилгануудай архитектура ба газаа талын гоёолтые һайжаруулха. Досоогоо тааруу зохид, түхеэрэлгэ һайнтай квартиратай байхаар хараалһан типовой шэнэ проектээр гэрнүүдые барилгада удаа дараалан орохо. Гэр байра ашаглаха, тэдэнние заһабарилха хүдэлмэри һайжаруулха.

Һуурин тосхонуудые болбосон түхэлтэй болгохо, хүн зоной байра байдал хангалгые һайжаруулха талаар хүдэлмэринүүдые үргэдхэхэ. Городой зонние гэртэнь уһаар хангалгые гол түлэб дүүргэхэ, табан жэл соо 700 город ба хүдэлмэришэдэй тосхонуудта уһа дамжуулха түхеэрэлгэ бариха. Городууд болон городой түхэлтэй тосхонуудта байрын фондын гэрнүүдэй 65—75 процентые, хүдөө нютагуудта 40—50 процентые газтай болгохо. Хүн зоной ажаһуудалай хэрэгсэлдэ электрын элшэ хүсэ хэрэглэлгые горитойгоор дээшэлүүлхэ.

Һуурин тосхонуудай, тэдэнэй ойро шадархи санитарна байдалые һайжаруулха талаар хүдэлмэри шангадхаха. Энэ зорилгоор промышленность ба ажаһуудалда хэрэглэгдэһэн уһа, газ сэбэрлэхэ, тооһо суглуулха түхеэрэлгэнүүдые бариха, хубилгаха хүдэлмэри түргэдхэхэ, городуудай агаарые автомобилиин газаар бузарлаха ушарые, шууяа багадхаха талаар хэмжээ абаха. Город болон һуурин тосхонуудые ногооруулха хүдэлмэри үргэдхэхэ. Оронойнгоо уһанай нөөсые ашагтай туһарайгаар хэрэглэхэ ба харууһыень шангадхаха талаар хүдэлмэри үргэлжэлүүлхэ. Городууд, хүдэлмэришэнэй тосхон болон промышленна предприятинуудые уһаар хангалгые һайжаруулха байһые хараада абан, уһаар хангаха ажахынуудай барилга саг сооһь ашаглалгада үгэхэ хүдэлмэри хангаха.

Хүн зоной ажаһуудалай эрилтэ хангаха хүдэлмэри эрид һайжаруулха. Хангалгын бүхы түрэлэй хүдэлмэреэр ажалшадай эрилтэ сүм дүүргэдэг болохо, хүн зонние хангаха хүдэлмэриин культура ба шанар дээшэлүүлхэ, захил дүүргэхэ сагыень түргэдхэхэ шухала. Хангалгын албанай предприятинуудые олошоруулан, тэдэнние мүнөөнэй машина, механизм ба түхеэрэлгээр хангаһанай, наука, техникын туйлалтануудые нэбтэрүүлһэнэй, үйлэдбэриин хүсэ ашаг ехэтэйгээр хэрэглэһэнэй үндэһэ һуури дээрэ ажаһуудалай эрилтэ хангалгые оньһожоруулагдаһан ехэ һалбари болгон хүгжөөхэ. Ажаһуудалда хэрэглэгдэдэг техникэ заһабарилха хүдэлмэри һайнаар эмхидхэхэ. Табан жэлэй туршада орон дотор бүхыдэнь ажаһуудалай эрилтэ хангалгын хүдэлмэриин хэмжээе 2 дахин, хүдөө нютагуудта 2,8 дахин дээшэлүүлхэ.

Элүүрые хамгаалгые саашадань һайжаруулха, физкультура ба спорт хүгжөөхэ талаар хэмжээнүүдые бэелүүлхэ. Медицинскэ шанар һайнтай туһаламжа үзүүлхын, хүн зонние бүхы түрэлэй туһаламжаар хангахын тула эмшэлгын олон шэглэлтэйгээр мэргэжэһэн ехэ больница, поликлиникэ, диспансернүүдые барижа үргэлжэлүүлхэ, түргэн туһаламжын ба санитарно-эпидемиологическа станцинуудые олоор бариха. Хүн зоной ба элүүрые хамгаалгын эмхи зургаануудай эрилтэ эм домоор, бусад препарадуудаар хангаха. 1975 он болотор больницануудай ороной тоо 3 миллиондо хүргэхэ. Элүүрые хамгаалгын эмхи зургаануудые медицинскэ шэнэ түхеэрэлгэ, аппарат, инструментнүүдээр хангаха хүдэлмэри һайжаруулха.

Больницануудай үбшэнтэнэй эдеэ хоолдо хэгдэдэг гаргашын нормые дээшэлүүлхэ.

Медицинын, элүүрые хамгаалгын гол шухала асуудалнуудаар эрдэм наукын шэнжэлгэ үргэнөөр ябуулха.

Врачнуудай тоо олошоруулха. Медицинскэ хүдэлмэрилэгшэдые бэлдэхэ хүдэлмэриин хэмжээе дээшэлүүлхэ.

Санаторно-курортно эмшэлэлгын ба ажалшадай эмхитэй гуримтайгаар амаралгын саашанхи хүгжэлтэ хангаха.

Спортивна шэнэ барилга үргэдхэн, хуушан түхеэрэлгэнүүдээ һайнаар хэрэглэн, физкультура ба спортдо олонитэ ажалшадай хабаадаха арга боломжо хангаха.

Аяншалга үргэнөөр дэлгэрүүлхэ талаар хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ, тэрэнэй материальна бааза бэхижүүлхэ. Гол мүрэнөөр, далайгаар, түмэр замаар, автомобиляар, агаараар аяншалга хүгжөөхэ. Аяншалгашадые хангахын тула гостиница, кемпинг, бусад байрануудай барилга үргэдхэхэ.

Инвалидууд болон үндэр наһатанай байха интернат гэрнүүдые олошоруулха. Инвалидуудые ябаха хэрэгсэлээр, протезно-ортопедическэ зүйлнүүдээр хангалга һайжаруулха.

Арадай гэгээрэл ба социалис соёл культурын саашанхи бүхы талын хүгжэлтэ хангаха. Һуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри шэнэдхэн һайжаруулха. Багшанарые бэлдэхэ хүдэлмэриин шанар, мэргэжэлэйнь хэмжээе дээшэлүүлхэ. Залуушуулай дура хүсэл, арадай ажахыда мэргэжэл һайнтай кадрнуудай хэр зэргэ хэрэгтэйе хараада абалсан, һурагшадай ямар мэргэжэл шэлэхэ хэрэгтэ туһалха талаар хүдэлмэри шангадхаха.

Капитальна хүдэлмэридэ һомологдоһон гүрэнэй мүнгөөр 6 миллионһоо бага бэшэ һууритай юрэнхы эрдэмэй һургуулинуудые бариха, хүдөө нютагуудай һургуулинуудай дэргэдэхи интернадуудай тоо горитойгоор олошоруулха.

Һургуулиин хэшээлһээ гадуур үхибүүдтэй үнгэргэгдэхэ хүдэлмэрние горитойгоор һайжаруулха, ургажа ябаа залуу үетэнние хүмүүжүүлгэтэй холбоотой пионернүүдэй байшан, эдир технигүүд ба натуралистнуудай станци, үхибүүдэй спортивна һургуулинуудые, мүн үхибүүдэй бусад эмхи зургаануудые олон болгохо. Тэдэнэй материальна бааза бэхижүүлхэ хэрэгтэй.

Научно-техническэ дэбжэлтын эрилтэтэй зохилдуулан, дээдэ ба тусхай дунда һуралсал хүгжөөхэ, ерээдүйн мэргэжэлтэдые бэлдэхэ хүдэлмэриин шанар ба үзэл бодолой талаар хүмүүжэлыень һайжаруулха. Табан жэлэй туршада 9 миллион шахуу мэргэжэлдэтые бэлдэхэ. Тиихэ зуураа үйлэдбэриин түргөөр хүгжэдэг һалбаринууд ба хангалгын албанда хэрэгтэй мэргэлжэлтэдые наука, техникын шэнэ шэглэлтэйгээр һургаха хэрэгтэ онсо анхарал хандуулха шухала.

Вузууд болон тусхай дунда һургуулинуудай студентнүүд, һурагшадта үгтэдэг стипендиин хэмжээе дээшэлүүлхэ.

Һургуулинуудай, техническэ мэргэжэлэй училищинуудай, илангаяа хүдөө нютагай һургуулинуудай, дээдэ ба тусхай дунда һургуулинуудай һуралсалай материальна бааза бэхижүүлхэ, тэдэнние һуралсалай мүнөө үеын түхеэрэлгэ, техническэ хэрэгсэлнүүдээр хангаха.

Дээдэ һургуулннуудта эрдэм шэнжэлгын хүдэлмэри хүгжөөхэ. Дээдэ ба тусхай дунда һургуулинуудай үйлэдбэритэй байгуулһан холбоо барисааень бүхы хэмжээгээр бэхижүүлхэ.

Залуушуулай ажалда ороһоо урид мэргэжэлтэй болохын тулада техническэ мэргэжэлэй һургуулинуудта, илангаяа хүдөө нютагуудта хүдэлмэришэдые бэлдэхэ хүдэлмэри үргэдхэхэ. Табан жэлэй туршада арадай ажахын бүхы һалбаринуудта хэрэгтэй мэргэжэл һайнтай 9 миллион хүдэлмэришэдые техническэ мэргэжэлэй һургуулинуудта бэлдэхэ. Хүдөө ажахыда, барилгада, хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленностьда, хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангаха предприятинуудта ажаллаха хүдэлмэришэдые бүри түргөөр һургадаг болохо. Орёо нарин мэргэжэлээр хүдэлмэришэдые һурган гаргаха зуураа, дунда һуралсал үгэдэг техническэ мэргэжэлэй училищинуудта 1975 ондо 300—400 мянган хүние абадаг болохо.

Городуудай техническэ мэргэжэлэй һургуулинуудта һурагшадай эдеэ хоолдо хэгдэдэг гаргашын нормые дээшэлүүлхэ.

Үйлэдбэриһөө һамшангүйгөөр хүдэлмэришэдэй һуралсаха ба мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ хүдэлмэриин шанар һайжаруулха. Хүдэлмэришэн ба хүдөөгэй залуушуулай үдэшын (халаанай) һургуулинуудые бүхы хэмжээгээр бэхижүүлхэ.

Арад зоной оюун сэдьхэлэй эрилтые хүсэд дүүрэнээр хангаха зорилгоор хэблэлэй, телевидениин, радиогой, литература ба искусствын саашанхи хүгжэлтэ, соёл культурын материально-техническэ бааза бэхижүүлхэ. Арадай университедүүдые, бэеэ даагаад һуралсаха, культурна хэмжээгээ дээшэлүүлгын, арадай эстетическэ ба уран һайханай талаар хүмүүжүүлгын бусад һуралсал хүгжөөхэ. Радио ба телевидениин дамжуулгын шанарые һайжаруулха.

Саашадаа номуудые олоор хэблэдэг болохоор, газетэ, журналнуудай тираж олошоруулхаар хараалжа, гоёолго, тематикыень һайжаруулха, кинотеатр болон кино харуулдаг газар олошоруулха. Полиграфическа промышленностьда, кинопромышленностьда шэнэ түхеэрэлгэ, шэнэ материал, саарһа, кинопленко хэрэглэдэг болохые хангаха.

Хүн зонние соёл культурын талаар хангалга һайжаруулха хэрэгтэ онсо анхарал хандуулха, районуудай түбтэ культурын байшан, бүхы томо һуурин тосхонуудта культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудые байгуулжа дүүргэхэ. Орон доторoo библиотекэнүүдэй хүдэлмэрние шэнэдхэн хубилгаха хэрэгтэй.

Культурно-гэгээрэлэй, искусствын эмхи зургаануудые мэргэжэл һайнтай хүдэлмэрилэгшэдөөр хангаха хэрэг һайжаруулха, ниитэ-политическэ хүдэлмэридэ, хүн зоной сүлөөтэй сагаа хүхюун сэнгэлигээр үнгэргэхэ хэрэгтэ тэдэнэй үүргые дээшэлүүлхэ.

VIII. Союзна республикануудай үйлэдбэрилгын хүсэ хубаарилга, ажахыень хүгжөөлгэ

Үйлэдбэрилгын хүсэ хубаарилгые саашадань һайжаруулха, нютагуудай хоорондын экономическа холбоо һайжаруулха шухала. Үйлэдбэрилгын хүсэ хубаарилгын асуудал шиидхэлгэдэ союзна республикануудай, нютагуудай ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй үүргые дээшэлүүлхэ.

Һалбаринууд болон нютагуудай хоорондохи түсэблэлгые тааралдуулан табиха.

Байгаалиин баялигуудые саашадаа түргэнөөр ашаглаха, ороной зүүн районуудай экономическа хүсэ хүгжөөхэ хэрэгые үйлэдбэрилгын хүсэ хүгжөөлгын, нютагуудай тэнсүү тааралдал һайжаруулга шухалын шухала зорилго гэжэ тоолохо. Сибирьтэ, Казахстан болон Дунда Азида энергиин хямда хүсэнэй ехэ байһанние хараадаа абалсажа, энергиин хүсэ ехээр хэрэглэхэ промышленна үйлэдбэринүүдые эдэ районуудта үлүү, ехээр хүгжөөхэ. Зүүн районуудта барилгын материалнуудай промышленность, барилгын индустри хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ.

Томо хотонуудай ургалтые аалидхаха гурим хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлхэ; арад зоной, хотын ажахын хэрэглэмжэ хангаха үйлэдбэринүүдһээ бэшэ промышленна шэнэ шэнэ предприятинуудые тэдэ хотонууд дотор байгуулхаяа болихо.

Бишыхан хотонуудта болон хүдэлмэришэнэй тосхонуудта тусхай мэргэжэлэй заахан предприятинуудые болон томо хотонуудта хүдэлдэг заводуудай, фабрикануудай филиалнуудые байгуулха. Эрэ, эхэнэр хүнүүдэй ажалые һайнаар ашаглаха хэрэг хараадаа абалсан, промышленна түб газарнуудта үйлэдбэрние хубаарилан табиха.

Союзна республикануудай, ороной экономическа районуудай ажахые саашадань хүгжөөлгын хэрэг иимэ гол шэглэлнүүдһээ үндэһэлэн бэелүүлхэ:

Росснн Совет Федеративна Социалис Республика дотор промышленна продукци үйлэдбэрилгын хэмжээе 44—47 процентээр ехэдхэн, машина бүтээлгын, газай, нефтиин болон химиин промышленностиин ургалтые бүри түргэнөөр хүгжөөхэ.

1975 ондо электрын хүсэ үйлэдбэрилгые, тухайлхада, 660 миллиард киловатт-час хүргэхэ, нефть абалгые 100 миллион тонно, газ—141 миллиард кубическа метртэ хүрэтэр, нүүрһэ—373 миллион тонно хүрэтэр, хара металлнуудай бэлэн прокат үйлэдбэрилгые 59 миллион тонно болгохо, минеральна үтэгжүүлгэ—43 миллион тонно хүрэтэр, целлюлсзо—7,8 миллион тонно хүрэтэр, цемент—78 миллион тонно хүрэтэр, будүүдые—7,5—7,9 миллиард дүрбэлжэн метр хүрэтэр, арһан гутал 406—420 миллион паар хүрэтэр, мяха—5,2 миллион тонно хүрэтэр, сагаан эдеэ 15,4 миллион тонно хүрэтэр, мебель,—2,6 миллиард түхэригтэ хүрэтэр ехэ болгохо.

Орооһо тараанай жэлэй дунда зэргын валовай ургасые 116 миллион тонно хүргэхэ. Уһалагдадаг газар дээрэ худалдагдаха таряа ургуулха ехэ ехэ районуудые бии болгохо, барайгарай тарилгые горитойгоор үргэдхэхэ. Саахарай свекло, ута лен, наран сэсэгэй үрэһэ абалгые ехэ болгоохо. 1,2 миллион гектар уһалалгын газар ашаглалгада оруулха, 1,8 миллион гектар намаг, ехэ уһатай газарые хатааха. Хатаалтагүй миллион гектар газар дээрэ культуртехническэ хүдэлмэри ябуулха.

Мал ажал саашадань хүгжөөхэ, бүхы түрэлэй малай, шубуудай тоо толгой олошоруулха, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ. Мяханай үхэр ба хонидые түргэнөөр олошоруулха. Мяханай хэмжээе дунда зэргээр жэл соо 7,3 миллион тонно, һү—51 миллион тонно хүрэтэр, үндэгэ—27 миллиард хүрэтэр, нооһо—228 мянган тоннодо хүргэхэ. Мал ажалда хэрэгтэй тэжээл элбэг болгохо хэмжээ ябуулга бэелүүлхэ, 2,4 миллион гектар газар уһанай болгохо, ашаг ехэтэй 6,3 миллион гектарһаа бага бэшэ сабшалан, бэлшээри бии болгохо. Орооһото бобово, тэжээлэй ургамалнуудай, корнеплодуудай, олон жэлэй, нэгэ жэлэй ногоонуудай, силосэй ургамалнуудай ургасые нилээд дээшэлүүлхэ; ехээр хуряажа абаха.

РСФСР-эй Европын хубида, Европодохи хойто зүгэй районуудта нефтьтэй, байгаалиин газтай шэнэ газарнуудые бэдэрхэ, ашаглаха хэрэг һайжаруулха. Хойто-Онежскэ бокситдай уурхайн, Вологодско подшипнигай заводой барилгые түргэдхэхэ, Ленинградай болон Кольско атомна электростанцинуудай, Киришскэ ГРЭС-эй хүсэ ашаглалгада оруулха. Архангельска областьдохи нефть илгадаг заводой болон Печорско ГРЭС-эй барилга захалха.

Ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ аргаар үйлэдбэриин хүгжэлтэ хангажа, Москвагай болон Ленинградай промышленностиие, городой ажахые үргэлжэдэнь хүгжөөхэ, эдэ хотонуудтахи предприятинуудые техническэ талаарнь шэнээр зэбсэгжүүлхэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ. Костромской, Каширска болон Рязанска ГРЭС-үүдтэхи, Мосэнергын теплоэлектроцентральнуудтахи хүсэнүүдые ашаглалгада оруулха. Смоленскэ атомна электростанциин барилгые үргэдхэхэ. Сухиничи, Сасово хотонуудта автомат лининүүдые үйлэдбэрилдэг станок бүтээлгын заводуудые бариха. Тульска областьдо холисо үтэгжүүлгэнүүдэй завод бариха.

Курска магнитна аномалиин минеральна баялигуудай үндэһэ һуури дээрэ ниитэ-союзна удха шанартай шэнэ промышленна барилга эмхидхэжэ эхилхэ; энэ оршомдо түмэрэй руда абалгые 40 миллион тухай тонно хүрэтэр ехэ болгохо. Нововоронежско болон Курска атомна электростанцинууд дээрэхи хүсые ашаглалгада оруулха.

Волжско автомобильна заводой, тэрээнтэй холбоотой предприятинуудай барилга дүүргэхэ, тэдэнэй хүсэнүүдые

(Үргэлжэлэлынь 6-дахи нюурта).

1971—1975 ОНУУДТА СССР-эй АРАДАЙ АЖАХЫЕ ХҮГЖӨӨХЭ ТАБА ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБ ТУШАА КПСС-эй XXIV СЪЕЗДЫН ДИРЕКТИВЭНҮҮ

түргэнөөр ашаглалгада оруулха. Чувашай АССР-тэ хүсэтэ тракторнуудые бүтээхэ заводой түрүүшын ээлжээе ашаглалгада оруулха. Татарай АССР-тэ ашаанай автомобильнуудые бүтээхэ заводуудые, тэрэ шадарай районуудта харилсаатай предприятинуудые байгуулха. Нижнекамскада нефтехимическэ предприятинуудай барилга түргэдхэхэ. Тольяттида, Волжскдо, Казаньда, Уфада, Новочебоксарскда химиин предприятинуудай барилга дүүргэхэ.

Волго, Кама болон Хойто Кавказай мүрэнүүдэй гидро энергиин хүсые үргэлжэдэнь ашаглалгын хүдэлмэри саашадань ябуулха. Волго шадарай нютагуудтахи уһалууриин газарай талмай 500—600 мянган гектараар, Хойто Кавказда 350—400 мянган гектараар үргэдхэхэ, Ехэ Ставропольска каналай, Дон мүрэн дээрэхи Николаевска гидроузелай барилга бэелүүлхэ; Донской магистральна канал үргэдхэжэ захалха. Овощ, бахча болон барайгарай тарилга хүгжөөхын тула Волго-Ахтубинска нуга түргэнөөр ашаглалгада оруулха.

Ураалда хүдэлжэ байгаа предприятинуудые шэнэдхэн байгуулха хэрэг үргэлжэлүүлхэ, мүн тэрэшэлэн шэнэ промышленна предприятинуудай, нэн түрүүндэ Кизеловско болон ашаглагдажа байгаа нүүрһэнэй бусад бассейнуудтэхи барилга хангаха. Электроэнергетическэ баазые бэхижүүлхэ, Ириклинскэ болон Рефтинскэ ГРЭС-үүд дээрэхи шэнэ хүсэнүүдые, тэрэшэлэн Пермскэ нефть илгадаг заводой барилга ашаглалгада оруулха. Гурбадахи Березниковско болон Соликамска калийна комбинадуудай барилгые түргэдхэхэ. Нефтиин, целлюлозо-саарһанай, хүнгэн, эдеэ хоолой промышленностиин саашанхи хүгжэлтэ хангаха. Шухалын шухала хотонуудые уһаар хангалга һайжаруулха. Оренбургска область дотор газ абалгын шэнэ томо район байгуулха, нефтьтэй шэнэ газарнуудые шэнжэлэн үзэхэ, бэлдэхэ хүдэлмэри түргэдхэхэ.

Сибирьтэ хара, үнгэтэ металлургиин, химиин, ой модоной, модо үйлэдбэрилгын, целлюлозо-саарһанай, түлишын промышленностиин болон электрын элшэ хүсэ ехээр хэрэглэдэг үйлэдбэриин ургалтые түргэдхэхэ, барилгын индустриин болон барилгын материалнуудай промышленностиин үлэмжэ түргэн хүгжэлтэ, тэрэшэлэн хүдөө ажахын үйлэдбэриин, нэн түрүүндэ орооһо таряанай ажахын болон мал ажалай саашанхи хүгжэлтэ хангаха.

Баруун Сибирьтэ орон доторхи айхабтар ехэ нефтиин промышленностиин бааза байгуулха; 1975 ондо нефть абалгые 120—125 миллион тонно хүрэтэр ехэ болгохо, жэл соогоо 5—6 миллиард кубометр газ болбосоруулдаг хүсэтэй заводуудые бариха. Тюменскэ областиин хойто зүгтэ газаар баян газарнуудые түргэнөөр шэнжэлэн тодорхойлхо. Тобольскын болон Томскын оршондо нефтехимическэ томо үйлэдбэриин барилга эхилхэ; Сургутска ГРЭС дээрэхи хүсэнүүдые ашаглалгада оруулха; Тюмень—Тобольск—Сургут гэжэ түмэр замай барилга дүүргэхэ. Тобольско, Сургутска гол мүрэнэй портнуудые барижа дүүргэхэ. Автомобильна харгынуудые, аэродромуудые болон хэлхеэ холбооной лининүүдые үргэдхэхэ. Ураалда, СССР-эй Европын хубида газ дамжуулха соргонуудай барилга, мүн Сибириин, Казахстанай болон СССР-эй Европодохи хубиин нефть илгадаг заводуудта нефтепроводуудай барилга хэхэ.

Кузбасста нүүрһэ абалгын ниитэ хэмжээе 135 миллион тоннодо хүргэхэ. Кокс болгогдохо нүүрһэ абалгын Ерунаковска баялигые ашаглажа эхилхэ. Распадская № 1-2, Бирюлинска № 2, Ново-Колбинско уурхайн шахтануудые барижа, Кедровско уурхай шэнэдхэн байгуулжа дүүргэхэ. Баруун Сибириин металлургическа заводой барилга үргэлжэлүүлхэ. Алтайн хизаартахи кокс-химиин заводой (тэрэнэй түрүүшын ээлжээе ашаглалгада оруулан), синтетическэ утаһанай заводой, машина бүтээлгын хэдэ хэдэн заводуудай барилга эхилхэ.

Ачинска нефть илгаха заводой барилгые түргэнөөр ябуулха, Красноярскын алюминиин заводой барилгые дүүргэхэ, Норильска горно-металлургическа комбинадта зэд, никель үйлэдбэрилгые нилээд ехэ болгохо. Канска-Ачинска нүүрһэ абалга, ашаглалгые үргэдхэхэ, Саянай ГЭС, алюминиин болон вагон бүтээлгын заводуудые, булад хайлуулгын томо заводые, үнгэтэ металл үйлэдбэрилгын предприятинуудые, электротехническэ, хүнгэн, эдеэ хоолой промышленна предприятинуудые оруулалсан, Саянай нютагай үйлэдбэриин комплекс бии болгожо захалха. Зиминскэ электрохимическэ комбинадай барилга түргэдхэхэ.

Братска нютагай-үйлэдбэриин комплексые саашадань хүгжөөхэ; Братска алюминиин заводой болон Братска ой модоной промышленна үйлэдбэриин комплексын барилгые дүүргэхэ; Усть-Илимскэ ГЭС-эй түрүүшын агрегадуудые ашаглалгада оруулха, Усть-Илимскэ ой модоной промышленна комплексын барилгые үргэнөөр ябуулха. Шэтын областьдохи Жирекенскэ молибденэй шанаржуулгын комбинадай барилга хэхэ.

Сибириин районуудта модо бэлэдхэлгын ба эдлэл болгохо хэмжээе үргэдхэхэ, эдэ районуудта модо хюреодэлгын, целлюлозо-саарһанай болон микробиологическа шэнэ томо предприятинуудай барилга үргэнөөр ябуулха.

Алас-Дурна зүгэй үйлэдбэрилгын хүсэ хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ хүдэлмэри үргэляжэлүүлхэ. Нүүрһэ, сагаан туулга, вольфрам, ртуть, алта, алмаз абалгые ехэ болгохо. Нефть болбосоруулгын Комсомольско заводые үргэдхэжэ дүүргэхэ, нефть илгаха шэнэ завод барижа эхилхэ. Зейскэ ГЭС болон Приморско ГРЭС дээрэ түрүүшын агрегадуудые ашаглалгада оруулха, Колымска ГЭС-эй барилга захалха. Модон материал, целлюлозо, картон, мебель, эдеэ хоолой болон загаһанай продукци үйлэдбэрилгые нилээд ехэ болгохо. Загаһанай промышленностиин материально-техническэ хангагдасые һайжаруулха, судна заһабарилгын заводуудай хүсые ехэ болгохо. Далайн портнууд, пароходой байдаг газарнуудые шэнэдхэн байгуулха, үргэдхэхэ.

Соя барайгар, тарилгые ехэ болгохо. 48 мянган гектар уһалагдадаг газар ашаглалгада оруулха, үлэмжэ ехэ утатай 380 мянган гектар газар хатааха, 352 мянган гектар талмай дээрэ культуртехническэ хүдэлмэри ябуулха.

Хойто зүгэй болон Алас-Дурна зүгэй районуудта агнууриин, загаһа барилгын, ан барилгын, үсхэбэрилгын ажахы саашадань хүгжөөхэ, оро үсхэбэрилгын ашаг шэмые дээшэлүүлхэ.

Алас-Дурна зүгэй болон Зүүн Сибириин районуудта зоной саашадаа олооро ерэжэ нютагжаха эрхэ байдал, кадрнуудые эндэ түбхинүүлхэ эрхэ байдал хангаха; гэр байрын болон социально-соёлой барилга хурдан түргэнөөр ябуулха.

Украиныи ССР-тэ промышленна продукци үйлэдбэрилгын хэмжээе 38—41 процент ехэ болгон, электроэнергетикэ, химиин, нефть илгаха, нефтехимическэ промышленностиие, машина бүтээлгые булюу түргэнөөр хүгжөөхэ.

1975 ондо электрын хүсэ үйлэдбэрилгые 200 миллиард тухай киловатт час болгохо. Славянска, Трипольско, Ладыжинска, Кураховска ГРЭС-үүдэй болон Криворожско ГРЭС—2-ой барилга дүүргэхэ, Запорожско, Углегорско ГРЭС-үүдэй, Чернобыльска атомна электростанци, Киевэй ТЭЦ—5 дээрэхи хүсэнүүдые ашаглалгада оруулха. Каневскэ ГЭС-эй, суднаар ябалгын шлюзэтэй Днепровско ГЭС-эй хоёрдохи ээлжээнэй барилгые дүүргэхэ. Тепловой хоёр, атомна хоёр электростанциин барилга үргэнөөр ябуулха, Донбасс—Баруун Украина гэдэг электро-дамжуулгын 750 мянган вольт хүсэтэй лини бариха.

Нүүрһэ абалгые 215 миллион тухай тонно хүрэтэр ехэ болгохо. Донецкэ бассейндэ ашаглагдажа байгаа шахтануудые шэнэдхэн байгуулха хэрэг гол түлэб дүүргэхэ, шэнэ шахтануудые бариха хүдэлмэри түргэдхэхэ. Тэрэ тоодо антрацит болон кокс болгогдодог нүүрһэ абалгын предприятинууд оролсоно. Нефть болон газтай шэнэ газарнуудые түргэнөөр шэнжэлхэ, ашаглалгада оруулха.

1975 ондо хара металлнуудай бэлэн прокат 37—38 миллион тонно хүрэтэр, булад сорго бүтээлгые 6,6 миллион тонно хүрэтэр ехэ болгохо. Зузаан түмэр лист дабтан гаргадаг «3600» гэжэ стан, «Азовсталь» заводтохи кислородно конверторнэ цех, Харцызска трубна заводой трубоэлектрошэрээлгын цех, Нижнеднепровско трубо-прокатна заводой колеснопрокатна цех ашаглалгада оруулха. Побужска никелиин заводой барилга дүүргэхэ.

Нефть илгалгын хэмжээе 2,5—2,6 дахин ехэ болгохо, Кременчугай нефть шанаржуулдаг заводой нэмэлтэ хүсэ ашаглалгада оруулха, Лисичанска нефтиин заводые барижа, ашаглалгада оруулха, нефть үйлэдбэрилгын хоёр шэнэ заводой барилга захалха. Белоцерковско шинын комбинат ашаглалгада оруулха.

1975 ондо минеральна үтэгжүүлгэ үйлэдбэрилгые 16,6 миллион тоннодо хүргэхэ, химическэ утаһа үйлэдбэрилгые 152 мянган тонно хүрэтэр ехэ болгохо.

Машина бүтээлгын болон металл болбосоруулгын продукциин хэмжээе 1,7 дахин ехэ болгохо. «Т-150» тракторнуудые бүтээдэг предприятинуудай барилга дүүргэхэ. Кадиевска, Крюковско, Днепродзержинскэ вагон бүтээлгын заводуудай хүсые ехэ болгохо. Житомир хотодо станок-автомадуудай завод бариха.

1975 ондо цемент үйлэдбэрилгые 22 миллион тухай тонно хүрэтэр ехэ болгохо. Каменец-Подольско болон Балаклейскэ цементын заводуудай барилга дүүргэхэ.

1975 ондо бүд нэхэлгые 840—925 миллион дүрбэлжэн метртэ, трикотажна зүйлнүүдые— 346 миллион хэһэг, арһан гутал—166—172 миллион паар хүрэтэр, элһэн саахар (свеклоһоо) 6,4 миллион тонно хүрэтэр, мяха—1,9 миллион тонно хүрэтэр, һүнэй продукци—5,4 миллион тонно хүрэтэр, мебель 860 миллион түхэригтэ хүргэхэ.

Тернопольско, Донецкэ пумаажан бүдэй. Черкасска торгоной комбинадуудай барилга дүүргэхэ. Криворожско камвольно сэмбын комбинадай барилга захалха. Лен шанаржуулгын, пумаажан бүдэй, ноошоной, трикотажна болон хүнгэн промышленностиин бусад һалбаринуудай предприятинуудые бариха. Саахарай хоёр завод, тоһоной-экстракционно завод бариха.

Республикын баруун областьнуудта промышленна үйлэдбэриин үлэмжэ түргэн хүгжэлтэ хангажа, хүнгэн, эдеэ хоолой промышленностиин, машина бүтээлгын ажал ехэтэй һалбаринуудай предприятинуудые булюугаар хүгжөөхэ.

Хүдөө ажахын талаар ороoһо таряа, техническэ ургамалнуудые ехээр абаха, мал ажалые бүхы аргаар хүгжөөхэ. Ороoһо таряанай жэлэй дунда зэргын суглуулбарние 40 миллион тоннодо хүргэжэ, намарай шэниисэ, кукуруза, барайгар, гэршүүхэ, ороoһото бобово болон ороoһото тэжээлэй ургамалнуудые тарилгада онсо анхарал хандуулха. Саахарай свекло, наран сэсэг, тамхинай, улһанай, ута леной, хартаабхын, овощой, илангаяа эртын сортнуудай, фруктнуудай, виноградай болон бачхева ургамалнуудай үрэһэнүүдые ехээр тариха.

Тэжээл нилээд ехээр абадаг болохо, бүхы түрэлэй малай болон шубуунай тоо толгой олошоруулха, тэдэнэй ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ. Мяха абалгын жэлэй дунда зэргын хэмжээе 3,2 миллион тухай тонно хүрэтэр, һү—20,3 миллион тонно хүрэтэр, үндэгэ — 10,4 миллиард хүрэтэр, нооһо 27 мянган тоннодо хүрэтэр дээшэлүүлхэ.

Уһанай ажахы хүгжөөхэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ. 400 мянган тухай гектар уһалууриин, 600 мянган гектар хатаамал газар ашаглалгада оруулха. Хойто Крымэй каналай барилга үргэлжэлүүлхэ. Хойто-Рогачикска системын түрүүшын ээлжээе дүүргэхэ, Каховско уһалууриин системын барилгые түргэдхэхэ. 700 мянган гектар талмай дээрэ культуртехническэ хүдэлмэри эмхидхэхэ. Томо промышленна центнүүдые уһаар хангаха хэрэг һайжаруулха. Днепр—Донбасс каналай нэгэдэхи ээлжээнэй барилгые үргэлжэлүүлхэ, Хойто Донец—Донбасс каналаар ябалгые түргэдхэхэ. Днепр—Кривой Рог каналые шэнэдхэн байгуулха.

Белоруссиин ССР-тэ промышленна продукци үйлэдбэрилгын хэмжээе 53—56 процентээр ехэ болгохо. Машина бүтээлгын металл багаар хэрэглэдэг һалбаринуудые—радиотехническэ электротехническэ, электронно, прибор бүтээлгын, тэрэшэлэн химиин болон нефть-химиин промышленностиие хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ.

Электрын хүсэ үйлэдбэрилгые 1,8 дахин, нефть абалгые 2 шахуу дахин, нефть илгалга, торфын брикет болон брикет шахуу зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэ 1,9 дахин, минеральна үтэгжүүлгые 1,7 дахин, химиин утаһануудые 2,7 дахин, бүдүүдые 1,4 дахин трикотажна зүйлнүүдые 1,5 дахин, мяха, сагаан эдеэ — 1,4 дахие ехэ болгохо.

Нарин лен бүд нэхэхэ Оршанска леной комбинадай 3-дахи ээлжээнэй барилгые дүүргэхэ. Белоруссиин химиин комбинат ашаглалгада оруулха, Лукомольско ГРЭС-эй, синтетическэ утаһанай Могилевско комбинадай, Полоцко химиин комбинадай шэнэ хүсэнүүдые ашаглалгада оруулха. Нефть илгадаг Мозырско заводые, автомат лининүүдэй Барановичска заводые, электродвигательнүүдэй Лунинецкэ заводые, үтэгжүүлгэ тараан сасадаг тракторна зэмсэгэй Бобруйска завод, Оршадахи автомат лининүүдэй нормализованно зэмсэг үйлэдбэрилгын завод, автомат лининүүдэй узелнуудые бүтээхэ Пинскын завод, Витебскэ областьдохи доломитова гурилай завод, Могилевско торгоной комбинат болон Гродподохи ээрэлгын-ниидхын комбинат бариха, ашаглалгада оруулха. Азотнотукова заводой, Солигорско калийн дүрбэдэхи комбинадай, Слонимдахи камвольно ээрэлгын фабрикын, Гомельско областьдохи тусхай хлопчато- саарһанай гурбан предприятиин, Осиповическо улһанай комбинадай барилга захалха. Лен комплекснoор шанаржуулха заводуудые бариха. Һүнэй болон мяханай мал үдхэхэ, гахайн, шубуунай, хартаабха тарилгын, лен ургуулгын ажахын талаар хүдөө ажахын үйлэдбэриин мэргэжэл саашадань гүнзэгырүүлхэ. Ороoһото таряанай ургаса жэл соо дунда зэргээр 5,2 миллион тухай тонно хүрэтэр, үүсэлгэдэһэн малай мяха 840 мянган тонно хүрэтэр, һү—6,1 миллион тонно хүрэтэр, үндэгэ — 1,8 миллиард хүрэтэр ехэ болгохо. Газарай хүрьһэнэй үрэжэл ехэ болгохо, тэрээндэ избёосхо оруулха хүдэлмэри үргэн далайсатайгаар ябуулха, 1100 мянган гектар үлэмжэ шиигтэй, намаг газарые хатааха, 800 мянган гектар дээрэ культуртехническэ хүдэлмэри хэхэ, 900 мянган гектар талмай дээрэ үрэжэл һайнтай сабшалан, бэлшээри бии болгохо, мелиорированна газарые ашаглаха хэрэг һайжаруулха.

Вилейскэ-Минскэ уһанай системын барилга дүүргэжэ, ашаглалгада оруулха.

Узбегэй ССР-тэ промышленна продукци үйлэдбэрилгые 46—49 процентээр дээшэлүүлхэ. Электроэнергетикэ, үнгэтэ металлурги, химиин, газай болон хүнгэн промышленностиие нилээд ехээр хүгжөөхэ.

Ирригационно, хлопок хуряалгын болон хлопогой ажахын бусад машинануудые нилээд олоор гаргадаг болохо. Химиин утаһанай томо үйлэдбэри эмхидхэхэ, минеральна үтэгжүүлгэ үйлэдбэрилгые 1,6 дахин, торгон бүд нэхэлгые 2,2—2,6 дахин, дотор хубсаһанай трикотаж — 1,8 дахин, арһан гутал — 1,5—1,7 дахин, үрэтэ-овощой консервэнүүдые — 1,6 дахин, соёлой-ажаһуудалай болон ажахын хэрэгсэлэй эд бараа —2 үлүүтэй дахин, тэрэ тоодо ажаһуудалай холодильнигуудые 4,2 дахин ехээр үйлэдбэрилхэ.

Алта малтан абалгын промышленостиин саашанхи хүгжэлтэ хангаха, Алмалыкска горно-металлургическа комбинадай цинк болон зэд үйлэдбэрилхэ хүсэ ехэ болгохо.

Сыр-Дарьягай ГРЭС-эй түрүүшын агрегадуудые, Алмалыкска аммофосно заводой хоёрдохи ээлжээе, Самаркандын суперфосфадай заводто аммофос үйлэдбэрилдэг предприятинуудые, Навоидиин цементын заводые ашаглалгада оруулха. Ангренэдэхи резинын комбинадай барилга түргэдхэхэ, Навоин электрохимическэ комбинат, Бекабадай металлургическа заводые шэнэдхэн байгуулха хүдэлмэри үргэнөөр ябуулха. Бухарска пумаажан бүдэй, Хивинскэ коверой комбинадуудые, Ферганска хэмэл арһануудай комбинадые, Кокандска арһанай заводые, шаажанай завод, хлопок сэбэрлэлгын хэдэ хэдэн заводуудые, торго ээрэлгын, трикотажна, оёдолой болон гуталай фабрикануудые ашаглалгада оруулха. Андижанска пумаажан бүдэй комбинадай барилга захалха. Ургенчскэ тоһоной-экстракционно завод болон эдеэ хоолой промышленностиин бусад хэдэ хэдэн предприятинуудые бариха.

Хлопогой ажахые саашадань хүгжөөхэ, 1975 ондо сэбэрлэгдээгүй хлопок абалгые 4,9 миллион тоннодо хүргэхэ; нарин утаһатай сортнуудай хлопок суглуулгые ехэ болгохо, хлопок—люцерныи севооборот нэбтэрүүлхэ, ашаглаха, хлопчатнигай ургаса дээшэлүүлхэ хэрэгтэ онсо анхарал хандуулха. Барайгар тариха, фруктнууд, виноград, овощ, бахчева ургамалнууд болон тамхи ехээр тариха.

465 мянган гектар талмай дээрэ уһалагдадаг шэнэ газар ашаглалгада оруулха. Каршинска губи талада хлопок тарилгын томо шэнэ район, Хооһон талын, Сурхан-Шерабадска талын болон Каракалпагай АССР-эй уһалагдадаг талмай ехэ болгохо хүдэлмэри үргэлжэлүүлхэ. Андижанска водохранилищи, Тюямуюнска гидроузел барилгые түргэдхэхэ. 600 мянган гектарһаа бага бэшэ талмай дээрэ уһалагдадаг газарай мелиораци һайжаруулха, уһалагдадаг газарай дабһалиг, намагтай бололгые усадхаха, бага ирригационно системые уһаар хангалгые дээшэлүүлхэ хүдэлмэриие үргэлжэлүүлхэ.

Хонин ажалые, илангаяа каракуль үсхэбэрилгые саашадань хүгжөөхэ ябадал хангаха; жэл бүри нооһо абалгые дунда зэргээр 24 мянган тонно болгохо, мяха, һү, үндэгэ абалгые ехэ болгохо, 1,5 миллион гектар бэлшээри уһатай болгохо. Урдань уһатай болгогдоһон бэлшээриин 3,5 миллион гектар талмай дээрэхи гидротехническэ барилгануудые шэнэдхэн бариха.

Казахай ССР-тэ промышленна продукци үйлэдбэрилгын хэмжээе 57—60 процентээр ехэ болгохо. Электрын элшэ хүсэн, үнгэтэ болон хара металлургиин, түлишын, химиин, машина бүтээлгын, хүнгэн, эдеэ хоолой промышленностиин саашанхи хүгжэлтэ хангаха.

Рафинированнэ зэд үйлэдбэрилгые — 1,7 дахин, минеральна үтэгжүүлгэнүүдые — 2,4 дахин, хүдөө ажахын машина бүтээлгые — 2,6 дахин ехэ болгохо. 1975 ондо нүүрһэ абалгые 91 миллион тухай тонно хүрэтэр, нефть—30 миллион тухай тонно хүрэтэр, бэлэн прокат үйлэдбэрилгые — 5 миллион тонно хүрэтэр, цемент — 7,3 миллион тонно хүрэтэр, мяха — 673 мянган тонно хүрэтэр, пумаажан бүд — 108—118 миллион дүрбэлжэн метр хүрэтэр, нооһон бүд 40 миллион дүрбэлжэн метр хүрэтэр, арһан гутал 34—39 миллион паар хүрэтэр, трикотажна зүйлнүүдые 98 миллион хэһэг хүрэтэр ехэ болгохо.

Экибастузска нүүрһэнэй уурхайнуудай хүсые табан жэлэй эсэс болотор 56 миллион тонно хүрэтэр ехэ болгохо. Карагандада кокс болгогдодог нүүрһэ шанаржуулха фабрика, Хойто болон Урда Казахстанда нефть үйлэдбэрилгын заводуудай түрүүшын ээлжээе, Мангышлагта газ үйлэдбэрилгын завод бариха. Капчагайска ГЭС-эй болон Ермаковско ГРЭС-эй барилга дүүргэхэ.

Хара металлургиин, зэдэй болон туулга, цинкын промышленностиин рудна баазые түргэнөөр хүгжөөхэ, Джезказганска горнометаллургическа комбинат саашадань үргэдхэхэ. Павлодарска алюминиин заводой глинозем үйлэдбэрилхэ хүсые үргэдхэхэ. Карагандинска металлургическа комбинадай барилгые гол түлэб дүүргэхэ, горно-шанаржуулгын комбинадуудай барилгые түргэдхэхэ.

Каратауска бассейндэ фосфорит абаха хүсые нилээд ехэ болгохо, Чимкентскэ фосфорно заводой, Джамбулска хоёрлоһон суперфосфадай заводой барилгые дүүргэхэ, Урда-Казахстандахи хоёр шэнэ фосфорно заводой хүсэ шадалые ашаглалгада оруулха. Павлодарска химиин комбинадай болон резино-техническэ зүйлнүүдэй Карагандинска заводой түрүүшын ээлжээнэй барилгые дүүргэхэ. Чимкентын резино-асбестын комбинат барижа эхилхэ. Павлодартахи тракторай заводой, Целиноградтахи «Казахсельмаш» заводой, Талды-Кургандахи аккумуляторай заводой барилгые дүүргэхэ. Ново-Карагандинска цементын заводой цемент үйлэдбэрилхэ шэнэ цехүүдые ашаглалгада оруулха.

Шэл сортовой амһартануудай заводой түрүүшын ээлжээе, камвольно-ээрэлгын фабрикые, хүнгэн промышленностиин бусад хэдэ хэдэн предприятинуудые бариха, шэлэй, заводой, шабар-шаажангай хоёр заводой барилга захалха. Мяха үйлэдбэрилдэг предприятинуудай, кондитерска болон эдеэ хоолой промышленностиин бусад һалбаринуудай предприятинуудай хүсые нилээд ехэ болгохо.

Ороoһо таряан һайнаар ургуулан абаха ябадал хангаха хүдэлмэри үргэлжэлүүлхэ, газарай хүрьһэ һалхинда үлеэгдэжэ гэмтэлгэһээ хамгаалха, газар хамгаалгын модо һуулгаха хэмжээнүүдые абаха, тарилгын талмайнуудай хубааралга һайжаруулха. Ороoһо таряа ургуулан абалгын жэлэй дундуур хэмжээе 24 миллион тоннодо хүргэхэ. Бүлэглэмэл водопроводуудые бариха хүдэлмэри үргэлжэлүүлхэ. Республикын урда зүгтэ свекло, овощ, бахчева ургамал, сэсэрлиг болон виноград ехээр таридаг болохо. 420 мянга тухай гектар уһалагдадаг газар, тэрэ тоодо 200 мянган гектарта уһа таллуулжа уһалха. Кзыл-Кумска уһалууриин системын барилгые дүүргэхэ, барайгарай тарилгые үргэдхэхын тула Сыр-Дарья мүрэнэй адагта ирригационно хүдэлмэри үргэлжэлүүлхэ.

Мяханай эбэртэ мал болон хони үсхэбэрилгые хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ, малай тэжээл элбэгжүүлхэ. Мяха абалгые жэлдээ дунда зэргээр 1 миллион тухай тонно, һү — 4,2 миллион тонно, үндэгэ—2,1 миллиард хүрэтэр, нооһо—110 мянган тонно болгохо, 3,8 миллион тухай гектар талмайе үрэжэл ехэтэй сабшалан, бэлшээри болгохо, 32 миллионһоо бага бэшэ гектар бэлшээри дээрэ уһа бии болгохо, урдань уһатай болгогдоһон бэлшээриин 23 миллион гектар талмай дээрэхи гидротехническэ барилгануудые шэнэдхэн байгуулха.

Макат—Александров Гай гэжэ түмэр харгын барилга захалха, Омск—Павлодар—Чимкент гэжэ нефтепровод бариха.

Грузиин ССР-тэ промышленна продукци үйлэдбэрилгын хэмжээе 39—42 процентээр дээшэлүүлжэ, машина бүтээлгын металл багаар хэрэглэдэг һалбаринуудай болон химиин промышленностиин хүгжэлтые улам түргэдхэхэ.

Электрын хүсэ үйлэдбэрилгые — 1,7 дахин, минеральна үтэгжүүлгэнүүдые — 2,3 дахин, химиин утаһа — 1,6 дахин, приборнууд болон автоматизациин хэрэгсэлнүүдые — 3,4 дахин, хүдөө ажахын машинануудые 2,3 дахин, шифер—2 дахин, нооһон бүдүүдые—1,5 дахин, үрэ жэмэсэй консервэнүүдые—1,4 дахин, мебель 2 дахин ехэ болгохо.

Ингурска ГЭС-тэхи хүсые, Варцихска ГЭС-үүдэй түрүүшын электростанциие ашаглалгада оруулха. Жинвальска гидротехническэ комплексын барилгые захалха. Мадеульска зэдэй шанаржуулгын комбинадай барилга дүүргэхэ. Шабар-шаажангай завод бариха, хүнгэн, эдеэ хоолой промышленностиин предприятинуудай хүсэ ехэ болгохо.

1975 ондо сай үйлэдбэрилгые 285 мянган тоннодо хүргэхэ, мүн виноград, тамхи болон цитрусова ургамалые үйлэдбэрилгэ ехэ болгохо. 70 мянган гектар уһалагдадаг газар ашаглалгада оруулха. Ехэ уһатай 50 мянган гектар газар, гол түлэб олон жэлэй дулаан ороной ургамал таридаг газар хатааха. Мяха, һү, үндэгэ абалгые ехэ болгохо, малай тэжээл элбэгжүүлхэ.

Азербайджанай ССР-тэ промышленна продукциин хэмжээе 43—46 процентээр ехэ болгохо. Машина бүтээлгэ, химиин болон эдеэ хоолой промышленность, барилгын материал үйлэдбэрилгые түргэнөөр хүгжөөхэ. Нефтиин промышленностиин талаар далай соохи нефтиин баялигые ашаглалгада тусхай анхарал табиха.

Минеральна үтэгжүүлгэ үйлэдбэрилгые—1,6 дахин, синтетическэ каучук — 1,6 дахин, прибор болон автоматизациин хэрэгсэлнүүдые—2 дахин, нооһон бүд—1,4 дахин, торгон бүд — 1,4—1,6 дахин, арһан гутал болон трикотажна зүйлнүүдые — 1,6 дахин, үрэ овощой консервэнүүдые — 1,7 дахин, архиин зүйлнүүдые—2,3 дахин, холодильнигуудые—4 дахин, мебель 2 дахин ехээр бүтээхэ. Шабар-шаажан амһарта болон соёлой-ажаһуудалай, ажахын бусад эд бараа ехээр үйлэдбэрилхэ.

Нахичеванска АССР-тэ кальцинированнэ содын завод, Шамхорско ГЭС барижа эхилхэ. Прибор бүтээлгын, электронно промышленностиин заводуудые бариха.

1975 ондо сэбэрлэгдээгүй хлопок ургуулгые 380 мянган тонно хүрэтэр ехэ болгохо. Виноград, овощ, фруктнуудые, тамхи ургуулгые ехэ болгохо. Уһалагдадаг 33 мянган гектар газар ашаглалгада оруулха. Кура-Араксинска набтар таладахи уһалагдадаг газарай мелиорациие һайжаруулха, тэрэнэй тула 200 мянган гектар талмайтай газарай дабһыень бага болгохо, 200 мянган гектар талмай дээрэхи уһалууриин барилгануудые шэнэдхэхэ, уһаар элбэг болгохо хүдэлмэри үргэдхэхэ. 400 мянган гектар талмай дээрэхи бэлшээриие уһатай болгохо. Мал ажалые саашадань хүгжөөхэ, тэрэнэй тэжээл элбэгжүүлхэ, мяха, һү, үндэгэ болон нооһо абалгые ехэ болгохо.

Литвагай ССР-тэ промышленна продукци үйлэдбэрилгын хэмжээе 46—49 процентээр ехэ болгожо, машина бүтээхэдээ металл ехээр хэрэглэдэггүй һалбаринуудые, хүнгэн, эдеэ хоолой промышленностиие нилээд ехээр хүгжөөхэ.

Электрын хүсэ үйлэдбэрилгые — 1,5 дахин, минеральна үтэгжүүлгэнүүдые—1,7 дахин, бүдүүдые—1,8 дахин, холодильнигуудые—3,5 дахин, мебель—1,7 дахин ехээр бүтээхэ.

Нефть үйлэдбэрилгын заводой түрүүшын ээлжээе, Литовско ГРЭС-эй шэнэ хүсэ, Каунастахи ТЭЦ-эй түрүүшын агрегадуудые ашаглалгада оруулха. Дренажна сорогонуудай Игналинска завод, Утендэхи мяханай комбинат, һүконсервын томо завод бариха. Акмянска цементын заводой, хүдөө ажахын түүхэй эд буйлуулха предприятинуудай хүсые ехэ болгохо.

Һү-мяханай мал, мяхалиг гахай үдхэдэг болгон хүдөө ажахые мэргэжүүлхэ, 750 мянган гектар намагжаһан, ехэ уһатай газарые хатааха. 400 мянган гектарта культуртехническэ хүдэлмэри хэхэ, 300 мянган гектар үрэжэлтэ сабшалан, бэлшээри бии болгохо.

Вильнюсскэ түмэр замай узелые электрижүүлхэ.

Молдавиин ССР-тэ промышленна продукци үйлэдбэрилгын хэмжээе — 56—59 процентээр ехэ болгохо. Электроэнергетикэ, прибор бүтээлгэ, хүнгэн, эдеэ хоолой промышленность хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ.

Сэсэрлиг болон виноградиигуудые элдүүрилхэ трактор бүтээлгые 1,9 дахин, ажаһуудалай холодильнигуудые—1,8 дахин, торгон бүд—1,6 дахин, трикотажна зүйлнүүдые—1,5 дахин, үрэтэ овощой консервэнүүдые — 1,6 дахин, архиин зүйлнүүдые 2,6 дахин ехээр үйлэдбэрилхэ. Молдавска ГРЭС-эй нэмэлтэ хүсэ ашаглалгада оруулха, консервын гурбан завод бариха, хэмэл арһануудай болон резинотехническэ зүйлнүүдэй Кишиневой комбинадые, ажаһуудалай хэрэгсэл бүтээхэ, химиин завод, электротехническэ, машина бүтээлгын бусад һалбаринуудай хэдэ хэдэн предприятинуудые үргэдхэхэ, шэнэдхэн байгуулха. Фруктохранилищида хэрэгтэй комплектнэ холодильна түхеэрэлгэнүүдые үйлэдбэрилхэ завод, саахарай завод бариха. Бүд нэхэлгын комбинат, эдеэ хоолой промышленностьда хэрэгтэй түхеэрэлгэ бүтээхэ завод, хубсаһа угааха түхеэрэлгэ бүтээхэ завод барижа захалха.

Фрукт, овощ, илангаяа эртын сортынхиие, тамхи, эфирно-тоһоной ургамалнуудые, тэрэшэлэн мал ажалай продуктнуудые үйлэдбэрилгэ саашадань ехэ болгохо гэжэ хараалха. Хүдөө ажахын түүхэй эд болбосоруулха, хадагалха предприятинуудай барилга түргэдхэхэ. Газарай мелиоративна шанарые һайжаруулха. 50 мянган гектар уһалагдадаг газар ашаглалгада оруулха.

Латвиин ССР-тэ промышленна продукци үйлэд... гын хэмжээе 35—38 процентээр ехэ болгохо. Электро... ческэ, радиотехническэ, электронно, медицинскэ, хүнгэн, ... ха-һүнэй болон загаһанай промышленностиие саашадань ... жөөхэ.

Прибор бүтээлгые — 1,6 дахин, гадар хубсаһа — 1,9 ... хин, һүнэй консервэ—1,6 дахин, мебель гаргалга 1,5 да... ехэ болгохо, һалбаринууд хоорондо хэрэглэгдэхэ продук... централизованно аргаар үйлэдбэрилгые үргэдхэхэ.

Ригын ГЭС-эй барилга дүүргэхэ. Ригын ТЭЦ-2 дээр... түрүүшын агрегадуудые, Ригэдэхи газопровод ашаглал... оруулха. Поповой нэрэмжэтэ радиозаводой болон микро... тобусуудай заводой барилга дүүргэхэ.

Һү-мяханай мал, мяхалиг гахай үдхэдэг болгон хүдөө а... хые саашадань мэргэжүүлхэ. Малай тоо толгой олошоруу... ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ, мяха болон һү ехээр үйлэ... рилхэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ. 490 мянган ге... талмай дээрэ мелиораци хэхэ, 90 мянган гектар талмай ... рэ культуртехническэ хүдэлмэри эмхидхэхэ. 140 мянган ... тарһаа бага бэшэ газарта ашаг шэмэ ехэтэй сабшалан, б... шээри бии болгохо.

Далайн транспорт саашадаа хүгжөөхэ, флодые ... үеын суднануудаар хангаха.

Киргизэй ССР-тэ промышленна продукци үйлэдбэри... хэмжээе 45—48 процентээр ехэ болгохо. Электрын элшэ ... сэ, машина бүтээлгэ, үнгэтэ металлурги болон хүнгэн ... мышленность саашадань хүгжөөхэ.

Хүдөө ажахын машинануудые бүтээлгэ 1,7 дахин, б... дүүдые—2,9—3,3 дахин, гадар трикотаж зүйлнүүдые ... 1,7 дахин, үрэтэ овощой консервэ 1,8 дахин ехэ ... хо. Соёлой-ажаһуудалай болон ажахын хэрэгсэлэй эд ... раа ехээр үйлэдбэрилхэ.

Токтогульска ГЭС-эй барилга түгэсхэхэ, Курп... ГЭС барижа эхилхэ. Электронно-тоололгын машинану... завод бариха, пумаажан бүдэй комбинадай хоёрдохи ... жээе, камвольно-ээрэлгын фабрика, Токмагтахи мях... комбинат бариха, хүдөө ажахын машина бүтээлгын ... шэнэдхэн хубилгаха.

Нарин, нарибтар нооһотой хонидой олошоролго ... даа хангаха, нооһо абалгые дунда зэргээр жэл соо 30 ... ган тонно хүрэтэр ехэ болгохо, мяха, һү, тамхи, фрук... дые, овощ ургуулгые ехэ болгохо. 30 мян... гектар уһалагдадаг газар, Кировскэ болон Тортгульска ... дохранилищинуудые ашаглалгада оруулха. 90 мянган ... тар талмай дээрэ уһалууриин системэнүүдые шэнэд... байгуулха, тэдэниие уһаар түгэс хангадаг болгохо. ... мянган гектар бэлшээри уһатай болгохо. Бии байгаа ... шээринүүдэй уһалуури һайжаруулха.

Таджигай ССР-тэ промышленна продукциин хэмж... 37—40 процентээр ехэ болгожо, электроэнергетикэ, ... гэтэ металлурги болон машина бүтээлгые булюу түргэн... хүгжөөхэ.

Электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгые — 2,1 дахин, ми... неральна үтэгжүүлгэ — 1,5 дахин, пумаажан бүдүүдые ... 1,3 дахин, гадар хубсаһанай трикотаж—1,9 дахин, ... тэ овощой консервэ — 1.5 дахин ехэ болгохо. Соёл... ажаһуудалай болон ажахын хэрэглэлэй эд бараануу... үйлэдбэрилгэ нилээд ехэ болгохо.

Урда-Таджигай нютагай үйлэдбэриин комплекс б... гуулха хүдэлмэри үргэлжэлүүлхэ, Нурекскэ ГЭС... түрүүшын агрегадуудые, алюминиин заводой, эл... трохимиин комбинадай хүсэнүүдые ашаглалгада оруул... даа, болзорнуудыень тааруулан табиха. Анзобско гор... металлургическа комбинадай нэмэлтэ хүсэнү... дые, Термез—Курган—Тюбе—Яван гэжэ түмэр зам... ашаглалгада оруулха. Душанбе ошохо магистральна ... провод бариха. Ленинабадтахи синтетическэ утаһанай ... водой, шабар-шаажангай заводой барилга захалха. Кай... кумска коверой комбинадай хүсэ ехэ болгохо.

1975 ондо сэбэрлэгдээгүй хлопок 760 мянган то... хүрэтэр ехэ болгожо, нарин утаһатай сортын хлопок, ... ноград, жэмэс, овощ, тамхи ехээр абадаг болохо. Уһал... дадаг 70 мянган гектар шэнэ газар хүдөө ажахын ашаг... гада оруулха. Яван-Обикиинскэ тала газарые уһалжа, ... лажа түгэсхэхэ, тэрэшэлэн Дальверзинскэ болон ... талые уһажуулгын хүдэлмэриин хоёрдохи ээлжээе ... гэхэ. Малай тэжээл улам элбэг болгохо, мяха, һү, ... абалгые ехэ болгохо. 250 мянган гектар бэлшээри ... тай болгохо.

Армениин ССР-тэ промышленна продукци үйлэд... рилгын хэмжээе 60—63 процентээр ехэ болгохо. Үнгэтэ ... талллурги, машина бүтээхэдээ металл багаар хэрэглэдэг ... лэдбэриие, хүнгэн, эдеэ хоолой промышленностиие хүг... хэ.

Электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгые 1,7 дахин, зэд — ... дахин, приборнуудые, автоматизациин хэрэгсэлнүүдые — ... дахин, цемент—2,6 дахин, үрэтэ овощой консерв... 1,6 дахин, бүдүүд болон трикотажна зүйлнүүдые — 1,3 ... хин, гутал — 1,2 дахин, холодильнигуудые — 2,5 да... мебель — 1,9 дахин ехэ болгохо. Соёлой-ажаһуудалай бо... ажахын хэрэглэлэй эд бараа бүтээн гаргалгые ехэ бол...

Алтанай рудагай Зодско комбинадые, Разданска го... химическэ комбинадай шабар болон химиин прод... нуудые үйлэдбэрилхэ хүсэ шадалые ашаглалгада ору... ха. Атомна электростанциин барилга үргэнөөр ябуулха, ... рүүшын блогые ашаглалгада оруулха, Разданска ГРЭ... нэмэлтэ хүсэнүүдые ашаглалгада тушааха. Воротан мүр... дээрэхи ГЭС-үүдэй барилга үргэлжэлүүлхэ. Хими... скэ утаһа, синтетическэ дабирхай, пластмасса үйлэдбэр... дэг хүсэ ехэ болгохо.

Виноград, үрэ жэмэс, овощ, тамхи, эфирнэ тоһоной ... гамалнуудай ургаса, мал ажалай продуктнуудые ех... абадаг болохо. Уһалагдадаг 50 мянган гектар газар аш... лаха, 130 мянган гектар бэлшээри уһатай болгохо.

Туркмениин ССР-тэ промышленна продукци үйлэдбэ... гын хэмжээе 55—58 процентээр ехэ болгохо, газ абалгые, ... рэшэлэн нефтиин, химиин промышленностиие хурдан т... гэнөөр хүгжөөхэ.

Электрын хүсэ үйлэдбэрилгые 1,9 дахин, газ абалгые ... 4,3 — 4,7 дахин, нефть — 1,5 дахин, бүд үйлэдбэрил... 1,5 дахин, арһан гутал — 2,3 дахин, ургамалай тоһо аб... гые — 1,6 дахин, үрэтэ овощой консервэ — 1,5 дахин ... болгохо. Соёлой-ажаһуудалай болон ажахын хэрэглэлэй ... бараа үйлэдбэрилгые нилээд ехэ болгохо. Республикын ... руун болон зүүн районуудһаа СССР-эй Европын хубида ... дамжуулхын тула магистральна газопроводуудые бари... Чарджоуска нефть үйлэдбэрилгын заводой нэгэдэхи ээлжээ... Марыйска ГРЭС-эй түрүүшын агрегадуудые ашагл... гада оруулха. Кара-Богаз-Голой минерально-түүхэй эд... зүйлнүүдые үргэлжэдэнь хэрэглэхэ ябадал һайжаруул... Хлопок сэбэрлэлгын заводуудай хүсые ехэ болгохо. Чар... жоуска тоһоной-экстракционно завод бариха.

1975 ондо сэбэрлэгдээгүй хлопок ургуулан абалга ... мянган тонно хүрэтэр ехэ болгохо, нарин утаһата сортнуу... сэбэрлэгдээгүй хлопок илангаяа ехэ болгохо. Ов... виноград, вахчева ургамалнуудые ехээр барижа абаха.

Уһалагдадаг 105 мянган гектар газар ашаглалгада оруул... 200 мянган гектар талмайтай уһалагдадаг газарай мел... раци һайжаруулха. Каракумска каналай барилгын гурб... хи ээлжээнэй зонодохи газарые ашаглалгада оруулжа д... гэхэ, энэ каналай барилга үргэлжэлүүлхэ.

Малай тэжээл нилээд элбэгжүүлхэ хэмжээ ябуулга бэелүү... хэ, 3,9 миллион гектар бэлшээри уһатай болгохо, 2,3 милл... гектар талмайтай, урдань уһатай болгогдоһон бэлшээ... гидротехническэ барилгануудые шэнэдхэн һэльбэхэ. ... соо дунда зэргээр абтадаг нооһоной хэмжээе 15,2 мянган ... но хүрэтэр ехэ болгохо, каракуль арһа, мяха, һү үндэгэ аб... гын хэмжээе ехэ болгохо.

Эстониин ССР дотор промышленна продукци үйлэ... рилгын хэмжээе 36—39 процентээр ехэ болгохо. Элек... техническэ, прибор бүтээлгын болон металл ехээр хэрэг... дэггүй машина бүтээлгын һалбаринуудай хүгжэлтэ ... ха, хүнгэн ба мяха-һүнэй промышленностиие хүгжөөхэ.

1975 ондо сланец абалгые 26 миллион тоннодо хүр... электрын хүсэ үйлэдбэрилгые—1,4 дахин, прибор... бүтээлгэ—1,5 дахин, загаһанай промышленностиин ... дукци абалгые — 1,4 дахин ехэ болгохо.

Эстониин ГРЭС барижа дүүргэхэ, Таллинай ТЭЦ бари... захалха. Прибалтийска ба Эстониин ГРЭС-... түлишөөр хангахын тула сланец абаха пре... приятинуудай барилга түргэдхэхэ. Муу шанар... модоор, модоной хаядаһаар модон хабтагай... хэхэ предприятинуудые олон болгохо.

Хүдөө ажахые саашадань хүгжөөхэдөө, һү-мяханай ... ажал, мяхалиг гахай үсхэдэг, хартаабха таридаг тусхай ... гэжэлтэй болгохо, 210 мянган гектар намагтай, үлүү ехэ ... тай газар хатааха, 150 мянган гектар талмай дээрэ ку... туртехническэ хүдэлмэри хэхэ. 130 мянган гектар талм... тай үрэжэл ехэтэй сабшалан, бэлшээри бии болгохо.

Таллинай худалдаа наймаанай порт, Таллинай түмэр з... май узел үргэдхэхэ хүдэлмэри эрхилхэ.

(Түгэсхэлынь 7-дохи нюурта).

1971—1975 ОНУУДТА СССР-эй АРАДАЙ АЖАХЫЕ ХҮГЖӨӨХЭ ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБ ТУШАА КПСС-эй XXIV СЪЕЗДЫН ДИРЕКТИВЭНҮҮД

IX. Гадаадын экономическа холбоон

...гэшүүн оронуудай хани нүхэсэлые улам бэхижүүлхэ, экономическа нэгэдэл сэхэ шууд хүгжөөхэ, социалис оронуудтай Советскэ Союзай байгуулhан экономическа, научно-техническэ холбоо барисаае hайжаруулха ба үргэдхэхэ. Материальна үйлэдбэри, эрдэм болон техникэ, гадаадын наймаан... оронуудай хүсэ ба зөөри... нэгэдхэхэ формонуудые жэгдэ тэгшээр хүг...

...оронуудай үйлэдбэриин хамжаанай, промышленностиин ... талаар мэргэжэлгын ашаг үрэтэй фор... саашадань хүгжөөхэ, тэдэ hалбаринуудай бүтээн ... зорилгоор, түлишын-энергетическэ ба про... түхэй эдэй hалбаринуудые хүгжөөхэ хүсэлтэй ... оронуудай хүсэ ба зөөри али али талада ашагтай... эд товар бүри ехээр абалсалга хангахын ту... hалбаринуудтахи техническэ дэбжэлтые хараада ... транспортын ба хэлхеэ холбооной хэрэгсэлнүүдые ... таарамжатай зохид болгохо хараа бодол бэелүүл-...

...али талада ашагтай туhатайгаар, экономическа та... даанги байдалыень бэхижүүлхын тула Азиин, Африкын ба Латинин Америкын хүгжэжэ байгаа оронуудтай гадаадын экономическа, научно-техническэ тогтуурытай холбоо хүгжөөжэ үргэлжэлхэ.

Эдэ асуудалнуудаар Советскэ Союзтай харилсаа холбоо хүгжөөхөөр бэлэн байhан, промышленна талаараа хүгжэлтэ капиталис оронуудтай экономическа ашагтай харилсаа ... хаар гадаадын худалдаа наймаанай ба научно-техническэ холбоо үргэдхэхэ.

Түрүүшын ээлжээндэ социалис оронуудтай хэдэг худалдаа наймааны бүхы талаарнь үргэдхэhэнэй үндэhөөр гадаадын худалдаа наймаанай хэмжээе табан жэлэй туршада 33—35 процентээр нэмэхэ.

Гадаадын экономическа холбооной онол аргануудые формонуудые бүри таарамжатай болгохо. Арадай ажахыда ашаг үрэтэй гадаадын экономическа холбоо хүгжөөхын тула министерствэнүүд болон предприятинуудай үүсхэл ба харюусалгые дээшэлүүлхэ. Гадаадын экономическа холбоондо ажахын тоосооной гол ёhоной шууд нэбтэрүүлхэ, уласхоорондын ... дүүргэхэ, экономическа ба научно-техническэ харилсаа холбооной ехэ ашаг үрэ хангаха хэрэгтэ гадаадын худалдаа наймаанай ба промышленностиин бүхы hалбаринуудай материальна урмашуулгые, мүн харюусалгыень дээшэлүүлхэ.

X. Хүтэлбэрилгэ ба түсэблэлгые бүри hайжаруулха

...бэрилгын ба түсэблэлгын гурим болон онол аргануу... hайжаруулха ябадал түбхын түрүүн нниитын үйлэд... хүгжэлтые бүхы талаарнь түргэдхэхэ, тэрэнэй ашаг ...лүүлхэ хэрэгтэ зорюулагдаха ёhотой, энэмнай оро... ...микые ойрын жэлнүүдтэ, мүн холын хараатайгаар ... гол хараа шугам, коммунизмын материально-тех... үндэhэ hуури байгуулха тон шухала нүхэсэл болоно. ...тулада:

...бэрине түсэблэлгэ ба экономическа урмашуулгын ...улам нарижуулан hайжаруулха, шэнэ табан жэлэй ...материальна үйлэдбэриин ба улад зоной хэрэглэм... ...даг hалбаринуудай ажахын тоосооно бүхы предприя... ...эмхинүүдые түсэблэлгын, экономическа урма... ...шэнэ онол арга хэрэглэдэг болгожо дүүргэхэ.

...доньтаарyу болгоhоной үндэhөөр, мүн социаль... ...ическа, научно-техническэ дэбжэлтын асуудал... hалбаринууд хоорондын шэнжэтэй асуудалнуудые ...наар тодорхойлон, түсэбүүдые научна үндэhэ ба... ...түгэс болгохо.

...дүүргэлтэ хинадаг, түсэбтэ даабаринуудай гүйсэд ...адай ажахын тэнсүү тааруугаар хүгжэхэ ябадал хан... ...энүүдые тодорхойлон хараалдаг түсэблэлгын эм... ...хүдэлмэрие улам hайжаруулха.

...ажахые холын хараатайгаар түсэблэхэ онол ар... hайжаруулха. СССР-эй арадай ажахые удаан болзорой холын хараата түсэб ...йлон хараалха, тиихэдээ научно-т е х н и... ...дэбжэлтын ямар болохые, ороной улад зоной хэр оло... ...эмэхые, байгаалиин баялигуудай ямар болохые урид... ...шэнжэлhэн тобшололнууд ба бусад ушарнуудые хэ...

...приятинууд ба колхозууд СССР-эй арадай ажахые ...1975 онуудта хүгжөөхэ табан жэлэй түсэбэй дааба... ...е хүтэлбэри болгон, хүсэ ба зөөри эгээл багаар гар... ...сэбтэ табан жэлэй даабаринуудай дүүргэлтэ хангахаар ...жэлэйнгээ түсэбүүдые зохёохо гэжэ тогтоохо.

...—1975 онуудта дүүргэгдэхэ табан жэлэй түсэб зо... хүдэлмэришэд, колхознигууд, инженерно-техниче... ...хүдэлмэрилэгшэд ба алба хаагшадые олоор, эдэбхитэй... ...олдуулха.

...ствадо шухала, илангаяа шэнэ, техническэ талаа... ...ри hайн продукци ехээр бүтээн гаргаха, мүн ашаглаг... ...байгаа предприятинуудтахи хүдэлмэрилэгшэдэй тоое ...болонгүй, продукци ехээр үйлэдбэрилхын тула ажалай ...ургалта түргэдхэхэ хэрэгтэ предприятинуудай, ...бариин нэгэдэлнүүдэй урмашал оролдолго ехэдхэхэ.

...аглагдажа байгаа үйлэдбэриин фонднуудые бүри ...хэрэглэхэ, ажалай ба үйлэдбэриин эмхидхэл hайжа... ...арга боломжо бүрин хараада абаhан тааруу түсэбүү... ...хараалха хэрэгтэ предприятинууд ба нэгэдэлнүүдэй, ...ууд, совхозуудай урмашал болон харюусалгые дээ... ...хэ.

...ахын бүхы hалбаринууд болон предприятинуудта тү... ...ба научно-техническэ хүгжэлтэ бүри hайнаар дэм... ...жуулха. Хүсэ, зөөри, капитальна hомололгын мүнгэ ...гаргаад, үйлэдбэриин эгээл hайн үрэ дүн туйлаха хэ... ...предприятинуудай, нэгэдэлнүүд ба министерствэнүүдэй ...тоосоогоор урмашалгые үргэдхэхэ. Эдэ зорилгонуу... ...дхэхэдэ салин хүлhэнэй ба экономическа нормативуу... ...нүлөөлэн урмашуулха үүргые үшөө ехэ болгохо. ...хүлhэнэй фонднуудые бүри hайнаар түсэблэхэ, ...гаргашалха хэрэгтэ хиналта шангаар табиха. Са... ...нэй фонд зүбөөр гаргашалхын түлөө предприятинуудай, нэгэдэлнүүд ба эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй харюусалга ехэ болгохо.

Научно-техническэ хүдэлмэриин ашаг үрые бүри ехэ болгохо, научна тодорхойлгонуудые үйлэдбэридэ бүри түргэн нэбтэрүүлхэ зорилгоор эрдэм-шэнжэлгын, проектнэ ба конструкторска эмхинүүдэй ажал ябуулгада ажахын тоосооной үүргэ дээшэлүүлхэ.

Промышленна продукциин оптово сэнгүүдые бүри тааруу болгохоор хэмжээнүүдые абаха. Техническэ дэбжэлтэ дэмжэхэ, продукциин шанар hайжаруулха хэрэгтэ оптово үнэ сэнгүүдэй дүүргэдэг үүргэ дээшэлүүлхэ.

Гүрэнэй олзо доходой гол эшэ нүхэсэл болохо ашаг олзо түсэблэлгые hайжаруулха, ашаг олзын бүридэлгэдэ продукциин өөрынь үнын хямдаралгын дүүргэдэг үүргэ ехэ болгохо. Хэрэглэгдэжэ байгаа мүнгэ зөөриин эрьесые түргэдхэхэ.

Үйлэдбэриин нөөсэ, арга боломжо бүри хүсэд дүүрэнээр элсүүлхэ, ашаг үрыень арьбадхаха хэрэгтэ финансын ба банкын зургаануудай нүлөөе бүри ехэ болгохо. Техническэ дэбжэлтэ түргэдхэлгын, үйлэдбэриин эршэ шангадхалгын аша туhада мүнгэнэй-кредитнэ гурим заршам бүри үргэнөөр хэрэглэхэ.

Арадай ажахые хүтэлбэрилгын хэрэг улам нарижуулан hайжаруулжа үргэлжэлхэ. Промышленностиие хоёр, гурбан шататай хүтэлбэриин гуримда оруулха. Харьяата hалбариинь продукцяар олониитын эрилтэ хүсэд бүрин хангалгын түлөө, техническэ дэбжэлтын, тэрэ продукциин шанарай түлөө министерствэнүүдэй харюусалгые эрид дээшэлүүлхэ. hалбариин захиргаанай дээдэ шата болохо министерствэнүүдэй хүдэлмэрие hайжаруулха хэмжээ ябуулгануудые хараалан бэелүүлхэ.

hалбаряа холын хараатайгаар хүгжөөлгын, техническэ политикын, капитальна хүдэлмэридэ hомологдоhон мүнгэнэй ашаг үрые дээшэлүүлгын, мэргэжэлтэдые hайнаар хубаарилан табилгын ба хэрэглэлгын асуудалнуудта министерствэнүүдэй анхарал ехээр хандуулха.

Ажахын hалбариин дундуур шатын захиргаанай хүдэлмэри улам hайжаруулха. Үйлэдбэриие томодхохо ба хамжаанда оруулха, предприятинуудые тусхай мэргэжэлтэй болгохо, тэдэнэй хоорондохи ажахын холбооe бүри hайн болгохо, тус тус hалбаринуудай онсо илгаае хараада абалсан, томо томо нэгэдэлнүүд ба комбинадуудые бии болгохо хүдэлмэри бүри үргэнөөр ябуулха.

Арадай ажахыда үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдэй хэды шэнээн хэрэгтэй байhые тодорхойлхо, түүхэй эд, материал, түлишэ ба электрын элшэ гаргалгада хабаатай техническэ үндэhэ баримтатай нормонуудые, тэрэшэлэн түхеэрэлгэ, машинанууд ба механизмуудые ашаглаха нормативуудые зохёолгын онол аргануудые нарижуулан hайжаруулха, тэрэнэй тулада электронно-тоололгын техникэ үргэнөөр хэрэглэхэ, тиигэhэнэй үндэhөөр үйлэдбэриин капитальна барилгын, түсэбүүд дотор тодорхойлогдодог материально-техническэ, мүнгэ зөөриин талаар бусад даалгабаринуудай бүрин тааралдал хангаха. Энэ хэрэгтэ hалбаринуудай министерствэнүүдэй дүүргэдэг үүргые ехэ болгохо.

Арадай ажахыда бии байгаа нөөсэ, арга боломжо элирүүлхэ зорилгоор, материально-техническэ хангалгын түсэбүүдые шэнжэлхэ ба дүүргэлтыень хангаха экономическа хүдэлмэриин хэм хэмжээе дээшэлүүлхэ, материальна хэрэгсэлнүүдые ашаглалгада бүри шанга хиналта табиха.

Предприятинуудай хоорондын экономическа ашаг үрэтэй, ажахын сэхэ, удаан сагай холбоо барисаае жэгдэ тэгшээр хүгжөөхэ. Хангалга-худалдалгын территориальна баазануудаар, складууд болон магазинуудаар дамжуулан хэгдэдэг оптово худалдаа наймаа улам үргэдхэхэ, нарижуулан hайжаруулха. Научна онол аргаар хүтэлhэнэй, электронно-тоололгын техникэ үргэнөөр нэбтэрүүлhэнэй үндэhөөр материально-техническэ хангалгын ниитэ гүрэнэй системые саашадань улам нарижуулан hайжаруулха. Хангалгын ба худалдаа наймаануудай эмхинүүдэй материально-техническэ хангагдасые улам hайжаруулха, тэдэниие тааруугаар хубаарилан байгуулха.

Арадай ажахын бүхы hалбаринуудта хэрэгтэй амhартанууд тушаа проект табиха, тусхай мэргэжэлтэйгээр бүтээхэ, зүбөөр ашаглаха хэмжээ ябуулга хараалан бэелүүлхэ.

Эд хэрэглэгшэдэй захилаар продукци бүлэг бүлэгөөрнь, сэхэ зөөхэ хэрэгтэ хангалгын зургаануудай үзүүлдэг туhаламжые үргэдхэхэ, предприятинуудые комплексноор лаб хангаха гурим дэлгэрүүлхэ.

Ажахын договорнуудай үүргэ ба тэдэниие дүүргэлгын түлөө харюусалга дээшэлүүлхэ. Хангалгын ба худалдаа наймаанай предприятинууд болон эмхинүүдэй хоорондын, тэрэшэлэн промышленна министерствэнүүдэй, главна управленинүүдэй (нэгэдэлнүүдэй) ба хангалгын, худалдадаг зургаануудай хоорондохи ажахын тоосоото харилсаае үргэдхэхэ. Бэлэдхэлэй ба худалдаа наймаанай эмхинүүдтэй, мүн промышленна предприятинууд ба нэгэдэлнүүдтэй колхозууд болон совхозуудай договорно харилсаае бэхижүүлхэ.

Гүрэнэй нөөсэ, арадай ажахыдахи материальна хэрэгсэлэй нөөсэнүүдые түсэблэлгын, бүридүүлгын ба ашаглалгын онол арга улам hайжаруулха.

Арадай ажахые түсэблэлгын, хүтэлэлгын хэрэг улам нарижуулан hайжаруулха зорилгоор **экономико-математическа онол аргануудые үргэнөөр хэрэглэхэ, электронно-тоололгын ба эмхидхэлэй үүргэтэй техникэ болон хэлхеэ холбооной хэрэгсэлнүүдые ашаглаха ябадал хангаха.** Бүридхэлэй ба тоосооной гурим бүхы аргаар hайжаруулха, тоо мэдээ согсололгые нарижуулха.

Гүрэнэй тоолон тодорхойлгын центрнүүдые, ороной нэгэдэмэл автомат холбоо байгуулhанай үндэhөөр арадай ажахые бүридхэхэ, түсэблэхэ, хүтэлхын тула шухала мэдээнүүдые суглуулха, шэнжэлхэ ниитэ гүрэнэй автомат системэ бии болголго хараада абалсан, hалбаринуудые, территориальна эмхинүүдые, нэгэдэлнүүдые, предприятинуудые түсэблэлгын, хүтэлэлгын системэнүүдые бии болгохо ба нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлхэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулха. Тиихэдээ энэ системын эмхидхэхы, методологическа ба техническэ нэгэ янзын байха ёhо гурим анханhаа хангаха.

Предприятинуудтахи технологическа хүдэлмэри хүтэлхэ автомат системэнүүдые үргэнөөр дэлгэрүүлхэ.

Хүтэлбэрилхы дээдэ тушаалтай хүдэлмэрилэгшэдые оруулалсан, үйлэдбэриин бүхы шатын эмхидхэлшэдые — **кадрнуудые** түрүүшын ээлжээндэ марксистско-ленинскэ экономическа теориин, захиргаанай теори ба практикын, ажалые эрдэм ухаанай заабариин ёhоор эмхидхэлгын, **түсэблэлгын** ба экономическа урмашуулгын шэнэ онол аргануудай, экономико-математическа аргануудай, тоололгын шэнэ техникэ хэрэглэлгын талаар **бэлдэхэ, мэргэжэлыень дээшэлүүлхэ гурим** шууд үргэдхэхэ, улам **hайжаруулха.** Шадамар бэрхэ багшанарые — хүтэлгын ба түсэблэлгын мэргэжэлтэдые бэлдэхэ хүдэлмэри үргэдхэхэ.

Арадай ажахын бүхы hалбаринуудта **гүрэнэй журам бүхы аргаар бэхижүүлхэ,** ажахын харилсаанда хабаатай социалис хуули наринаар сахиха. Тогтоогдомол түсэбүүд болон даабаринуудые хаhа сагсоонь дүүргэлгын түлөө, продукциин шанарай түлөө, мүнгэ зөөри ба материалнуудые гамтайгаар, зүбөөр гаргашалгын түлөө, түхеэрэлгэ болон түүхэй эд зүбөөр ашаглалгын түлөө, эдлэл хэрэгсэлнүүдые хамжаалан бүтээхэ уялгануудаа тогтоогдоhон болзор соонь дүүргэлгын түлөө, технологиин журам сахилгын түлөө ажахын хүтэлбэрилэгшэ бүхэнэй харюусалгые ехэ болгохо.

Парти болон правительствын хүтэлбэрилхы заабаринуудай дүүргэлтые шалгаха хэрэгтэ партийна, Советэй органуудай, арадай хиналтын зургаануудай гол анхарал харуулагдаха ёhотой. Юундэб гэхэдэ, мүнөө сагай үйлэдбэриин эрхэ байдалда энэ эрилтэ онсо шухала болонхой.

Албан-захиргаанай аппарадые саашадань улам нарижуулан hайжаруулха ба гаргаша багатай болгохо хүдэлмэри ябуулжа үргэлжэлхэ, иимэ аппарадай үлүү хубинуудые эрид шууд хороохо.

* * *

Манай экономико нэгэ ниитэ түсэбэй ёhоор хүгжөөгдэнэ, энэ ушар тэрэнэй хурдан түргэнөөр дэбжэхэ, hалбаринуудайнь тэнсүү тааруугаар, ашаг үрэтэйгөөр хүгжэхэ, ажалшадай байдал саашадаа улам hайжарха, социалис соёлой бүхы талараа h а л б а р х а ябадал хангана. Тиимэ ушарhаа, КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүдтэй зохилдуулан зохёогдоhон, 1971—1975 онуудта арадай ажахые хүгжөөхэ табан жэлэй үргэн ехэ түсэбэй үндэhөөр, арадай ажахын бүхы hалбаринуудта—министерствэнүүдтэ, нэгэдэлнүүд, предприятинууд, колхозууд болон совхозуудта, эрдэм-шэнжэлгын, проектнэ ба бусад эмхинүүдтэ жэл бүхэндэнь хубаагдаhан даабаринуудтай табан жэлэй түсэбүүдэй бии байхань шухала.

Ажахын түсэбүүдые хүнүүд лэ дүүргэдэг. Совет хүн бүхэн өөрынгөө ажалаар коммунизмын түгэс илалтые улам ойртуулна. Үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ, научно-техническэ хубисхалай туйлалтануудые хүсэд бүрин хэрэглэхэ, үйлэдбэреэ бүри эршэмтэйгээр хүгжөөхэ, тиигэhэнэй үндэhөөр промышленностиин, хүдөө ажахын, барилгын ба транспортын экономическа гүйсэдхэлнүүдые hайжаруулха зорилготой зохёон байгуулхы хүдэлмэри бүхы орон дотор ябуулагдана. Үшөөл ехэ юумэ хэхэ ёhотой байнабди. Үйлэдбэриин ашаг үрэ ехээр дээшэлүүлхын түлөө сэхэ шууд тэмсэл хадаа ажахыгаа социалис ёhоор эрхилэлгын шухала нүхэсэл, үйлэдбэриин бүхы коллективүүдэй олон миллион ажалшадай социалис мүрысөөнэй гол удхань болохо ёhотой. Ажал гээшэ баялигай булаг мүн. тиимэhээ хүдэлмэришэн бүхэнэй ажалай бүтээсые дээшэлүүлбэл, арадай бүхы ажахын ашаг үрые арьбадхабал, ниитын үйлэдбэридэ хүн зоной ажалаараа оруулhан хубитын зэргээр совет хүнүүдэй хүртэхэ бүхы баялигууд арьбадхагдаха байна. Национальна доходой ехэ байха тума манай орон бүри баян болохо, совет хүн бүхэн бүри жаргалтай ажаhууха.

Союзна республиканууд компартинуудай ЦК-нууд, партиин крайкомууд, обкомууд, г о р к о м у у д ба райкомууд, партийна эхин организацинууд ажахын байгуулалтын бүхы h а л б а р и н у у д т а гүрэнэй түсэбүүдэй дүүргэлтэ хангаха зорилготой политическэ эмхидхэлэй хүдэлмэри үргэнөөр ябуулха, предприятинуудай, колхозууд болон совхозуудай ажал ябуулгые hайтар ухамайлан мэдэхэ, ажал хэрэгэйнь ямар байhые адаглан шэнжэлхэ, ниитын үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлхын тула нөөсэ арга боломжонуудые элирүүлхэ, гүрэнэй журам нарин шангаар сахиха ябадал туйлаха ёhотой. Юhэдэхи табан жэлэй түсэбые дүүргэхын тула партиин, бүхы арадай үдэр бүри эрхилдэг эдэбхитэ ажал ябуулгань манай Эхэ ороной хүсэ шадалые улам бэхижүүлхэ, коммунизмын материально-техническэ үндэhэ hуури байгуулжа дүүргэхэ саг дүтэлүүлхэ, коммунис ниитын харилсаанай найралдан бүридэлгэдэ, шэнэ ёhоной хүниие хүмүүжүүлэн болбосоруулгада тон ехэ туhа дүхэм болохо.

Эдэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлгэдэ нютагуудтахи ажалшадай депутадуудай Соведүүд шухала үүргэ дүүргэхэ зэргэтэй. Эдэ Соведүүд ниитын үйлэдбэри хүгжөөлгэдэ бүри ехээр нүлөөлхэ, ажахын, социальна ба соёлой байгуулалтын зорилгонуудые шиидхэхэ хэрэгтэ эрхэ түлөөлэлгэеэ үргэнөөр хэрэглэхэ ёhотой.

Профессиональна союзуудай үмэнэ ехэ зорилгонууд табигдана. Ажахы эрхилэлгын hургуули, коммунизмын hургуули болоhон эдэнэй үүргэ хэзээ хэзээнэйхиhээ хүсэд бүринөөр мүнөө харагдажа байнхай. Профсоюзууд хадаа үйлэдбэри хүтэлбэрилгэдэ, научно-техническэ дэбжэлтын зорилгонуудые шиидхэлгэдэ ажалшадые бүри үргэн олоорнь элсүүлхэ, социалис мүрысөөнэй тугые бүри дээрэ үргэхэ, социалис журам сахиха, ажалда, ниитын зөөридэ коммунис ёhоор хандаха ябадалда олониитые дүй дүршэлөөрнь hургаха, үйлэдбэриин түрүүшүүлэй, үүсхэлшэдэй дүй дүршэлые бүрин дэмжэхэ ба дэлгэрүүлхэ, ажалшадай ажаллаха, ажаhуудалай, амарха арга боломжо улам hайжаруулхын тула үүсхэл оролдолго ехээр гаргаха, ажал тухай хуули сахилгые наринаар хинаха уялгатай.

Ленинскэ комсомол, бүхы совет залуушуул юhэдэхи табан жэлэй түсэбые дүүргэлгэдэ шухала хубитаяа оруулха ёhотой. Мүнөөнэй научно-техническэ хубисхалhаа уламжалан гараhан тон орёо нарин зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхэ хаба шадалтай, бүри болбосоронгы, техническэ эрдэмтэй шэнэ хүсэн хүдэлмэришэн ангиин, колхозно таряашадай, совет интеллигенциин зэргэдэ жагсана. Эдэбхи үүсхэлээ, эршэ зоригоо, эрдэм бэлигээ гаргаха үргэн ехэ ажал хэрэг шэнэ юумэн тээшэ хододоо тэгүүлдэг залуушуулай үмэнэ нээгдэнэ, тиин тэдэнэр шэнэ, бүри оньhон нарин техникэ бии болгохын түлөө, тэрэниие арадай ажахын бүхы hалбаринуудта оролдосотойгоор нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлхын, ажалай бүтээсэ ба шанар дээшэлүүлхын түлөө, үдэр бүриин ажабайдалда үнэхөөрөө коммунис ёhоной ниитын шэнэ харилсаа, коммунис заншалай hайн hайхан ёhо гуримуудые батадхан дэлгэрүүлхын түлөө тэмсэлшэдэй түрүүшын зэргэдэ дабшаха ёhотой.

Юhэдэхи табан жэлэй түсэбые дүүргэлгэ уласхоорондын ехэ удха шанартай байха. Совет экономикын ургалта дэлхэйн социалис хани нэгэдэлые улам бэхижүүлгэдэ туhа хүргэхэ, түсэбтэ социалис ёhоной ажахын үлүү hайниие дахинаа элирхэйлэн харуулха. Совет арад табан жэлэйнгээ түсэбые дүүргэжэ, эб найрамдалай, демократиин ба социализмын түлөө тэмсэгшэ бүхы хүсэнүүдые нягтаар жагсааха хэрэгтэ зохихо хубитаяа оруулха байха.

Табан жэлэй түсэб Советскэ Союзай оборонно хүсэ шадалай саашадаа хүгжэхэ ябадал хангаха, тиин империалис түримхэй добтолгын аюулhаа совет арадые, социалис хани нэгэдэлтэ бүхы оронуудые бүри найдамтайгаар хамгаалха, бүхы дэлхэй дээрэхи эб найрамдалда дуратай, сүлөөрэлгын хүсэнүүдэй байдалые улам батадхаха арга олгохо байха.

Манай ороной бэелүүлжэ эхилhэн табан жэлэй түсэб социализмын үлүү hайниие үнэншэмэ тодоор баталhан шэнэ гэршэ, коммунизм байгуулха замдахи шухала алхам болохо.

Советскэ Союзай ажалшад шэнэ табан жэлэй түсэбэй даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэхэhээ гадна, үлүүлэн дүүргэхын тула оролдолго хүсэлэлгэ бүрин гаргаха гэжэ батаар этигэжэ байhанаа КПСС-эй XXIV съезд элирхэйлэн мэдүүлнэ.

ХАНИ ХАЛУУН УУЛЗАЛГА

Түрэл Коммунис партиимнай XXIV съезд хүдэлмэреэ дүүргэ... Энэ ехэ хуралдаанда хабаадалсаhан делегадууд ороной бүхэн тээшэ таран, нютаг нютагаа оробо. Манай республикын партийна организациие түлөөлhэн делегадууд уржадэр, ...ын 11-нэй амаралтын үдэр Улаан-Үдэеэ ерэбэ. Буухан ...тэдэнэр радиогой байшанда уригдажа, тэндэ сугларhан ...бликын газетэнүүдэй редакцинуудай, республикын Министрнүүдэй Соведэй телевидени ба радио-дамжуулгын комите... журналистнуудтай уулзаба.

...Тус уулзалгые республикын Журналистнуудай союзай правлениин түрүүлэгшын орлогшо Ц. Ц. Митыпов нээжэ, эндэ айл... ерэhэн КПСС-эй XXIV съездын делегадууд, Социалис ...ажалай Герой Д. К. Тумурова, Д. Д. Данзанова, Ж. Р. Ху...ганов, А. Р. Болотов, С. И. Суворова, А. И. Хмелев, А. И. ...ранов гэгшэдые ехын газарhаа бусажа ерэhэнтэйнь даша...дуулан, хани халуунаар амаршалба. Тингээд съездын hо... тушаа, үзэhэн хараhан тушаагаа, өөрынгөө бодол сэдь... тушаа журналистнуудта хөөрэжэ үгэхыень делегадуудта ...аба.

...Р. БОЛОТОВ, шэлэй заво... ...ректор:

...Нэн түрүүндэ партиин XXIV ...делегат болгожо түлөөл... ...арадай областной партийна ...цида гүн зүрхэнэй баяр ...байнаб. Тэрэшэлэн өөрын... ...бэрилжэ байдаг заводой ...ришэд, инженерно-техниче... ...хүдэлмэрилэгшэд болон алба ...та баяр баясхалангаа дам... ...уялгатайб. Энэл ажалша ...ай аша туhаар би иимэ ...алдаанда хабаадаха зол ...байба ха юмбиб.

...угаа ехэ амжалтатайгаар ...рилжэ дүүрэе. Съездые ...лhан хариин оронуудай ...ис ба хүдэлмэришэнэй пар... ...ай делегацинуудые хүтэл... ...шэд хани халуун үгэнүү... ...лээ. Советскэ Союзай Ком... ...партиин алдар солые маг... ...магтал энэ партиин, Октяб... ...революциин, СССР-эй гай... ...ажал ябуулгын аша ту... ...лхэй дээрэ амгалан тай... ...байдал тогтожо байна гэжэ ...мдэглээ.

...йнгоо арад зоной ажаhуу... ...hайжаруулха асуудал ...гол зүйлынь болоно гэжэ ...б. Бүрил hайнаар хүдэлхэ. ...найдабариинь харюулха гэжэ бүхы хүсэ шадалаа зорюулхаб.

С. И. СУВОРОВА, Бэшүүрэй аймагай больницын главна врач:

— Съездын хүдэлмэридэ хабаадажа hууxадаа, маанадые тэндэ эльгээhэн таанадтаяа, нүхэдтэеэ нэгэн хамта зэргэлжэ байhан шэнги ходо байгаабди. Теэд съезд тухай энэ дары хангалтатай зохидоор hубарюулан хэлэхэнь ехэ бэрхэ байна. Хани халуун уулзалганууд, халуун анхаралаар хүреэлэлгэ, хүсэн түгэлдэрөөр үнгэрhэн съезд тон лэ гайхамшаг, хэзээдэшье мартагдашагүйгөөр зүрхэндэ хадуугдаа.

Съезд дээрэ хэлэгдэhэн ЦК-гай тоосоон болон партиин Директивэнүүд тушаа хэhэн элидхэлнүүд эли тодо, ойлгомжотой, юрын үгөөр, сэдьхэл эзэлмээр хэгдээ. Тэдэ элидхэлнүүд дотор ороной арад түмэнэй материальна ажабайдал hайжаруулха хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулагдаа. Энэ жэлэй хоёрдохи хахадhаа эхилэн, манай медицинскэ хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлhэн 20 процентээр ехэ болохонь гэжэ дуулахада али зэргээр баясамаар байгааб. Эхэнэрнүүд тушаа али зэргын ехэ анхарал хандуулагданаб.

Агууехэ В. И. Ленинэй Мавзолейдэ түрүүшынхеэ би орожо, хажуугаарнь доро hүгэдэн дохижо, зүрхэ сэдьхэлээ хүдэлгэн гараб. Делегаци бүхэн, харин гүрэнүүдhээ ерэhэн түлөөлэгшэд бүхэн нэн түрүүн В. И. Ленинэй Мавзолейдэ венок үргэжэ, өөрынь бэеын хажуугаар ёhолон үнгэржэ байгаа бшуу.

Д. К. ТУМУРОВА, нарин сэмбын фабрикын хүдэлмэришэн, Социалис Ажалай Герой:

— Буряад юрын хүдэлмэришэн эхэнэртэ съездэ хабаадаха гээшэ хэмгүй ехэ нэрэ хүндын, зол жаргалай хэрэг болоно. Юуншье гэжэ эндэ таанадта хөөрэхэеэ тухашараад байнаб. Москва, Кремль, съезд, тэндэ хэhэн элидхэлнүүд болон үгэнүүд минии толгойдо тон мартагдашагүйгөөр хадуугдаа.

Үшөө үни удаан ажаhууха, ажаллаха сэдьхэл түрэнэ. Бүхы хүсэ шадалаа, ухаан бодолоо съездын шиидхэбэринүүдэй дүүргэлтэдэ зорюулхаб. Тэндэ байхадам, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ тунхаглагдажа, намда Социалис Ажалай Геройн үндэр дээдэ нэрэ олгоhон байна. Тиигэжэ энгэртээ Ленинэй орден, Алтан медаль зүүхэ хуби заяатай байшооб. Теэд нигэжэ иимэ ехэ нэрэ солодо, шагналхайрада хүртэхэб гэжэ хаанаhаа hанаха бэлэйбиб.

А. И. ХМЕЛЕВ, Кабанскын совхозой директор:

— КПСС-эй XXIV съездын делегат болгожо hунгаhан областной партийна организацида гүнзэгы баясхалан хүргэнэб. Партиимнай нэрэ хүндэ гээшэ айхабтар ехэ болоо байна даа. Партиин түсэб — арадай түсэб гэжэ хэлсэдэгнай эндэhээл харагдана. Тиихэ зуураа түрэл партимнай ажалша арад уладайнгаа ажана тэниглэн, зол жаргалтай, баян дэлгэр ажаhуухын тула угаа ехэ оролдолго гаргажа байhаниинь съездын бүхы документнүүд дотороо элеэр харагдана.

Юhэдэхи табан жэлэй туршада оромнай бүри хүсэтэй болохо, улам хүгжэхэ байна. Энэ талаар асари томо зорилгонууд тодорхойлогдобо. Би өөрөө олон юумэ ойлгобо, олон бодолдо абтааб. Гэртээ, совхоздоо бусаhаар лэ нүхэдтэеэ лаб hуужа, саашанхи хэрэг үйлэ тушаагаа хөөрэлдэхэ, съездын табиhан зорилгонуудые амжалтатайгаар бэелүүлхын түлөө оролдохо байхабди.

Ж. Р. ХУРИГАНОВ, Хяагтын аймагай «Дружба» колхозой механизатор:

— Юрын буряад айлай хүбүүн, юрын механизатор хүн аад, энэ ехэ хуралдаанда хабаадаха золтой байhандаа баярланаб. Энэ ехэ этигэл найдабаридань ажал хэрэгээрэ харюусахаб. Түрүүшынхеэ Москва ошоhон, hүрөөтэ үбгэн Кремль үзэhэн, съездэ байhан хүнэй hонирхоhон, гайхаhан, оюун бодолдоо хадууhан юумэнүүдынь аргагүй ехэ, олоншье, хэзээдэ мартагдашагүй.

Москва, Кремль гээшэмнай hүр жабхалантайл байна даа. Танкист сэрэгшэ минии эсэгэ энэ Москва хото хамгаалалсан тэмсэжэ ябатараа, 1942 ондо Калининскa фронт дээрэ, Москваhаа хоёр зуугаад модоной газарта баатарлиг ёhоор ами наhаяа үгөө бэлэй.

Би олон юумэ ойлгооб. Тэрэнээ нүхэдтөө хуу хөөрэжэ үгэхэб. Юhэдэхи табан жэлэй түсэб амжалтатайгаар, болзорhоонь урид дүүргэхын түлөө тэмсэхэбди.

А. И. БАРАНОВ, Улаан-Үдэ станциин локомотивна депогой машинист:

— Урда үгэ хэлэhэн нүхэдэйнгөө сэдьхэл бодолдонь би хамжалсанаб. КПСС-эй ЦК-гай тоосоон тушаа Л. И. Брежневэй хэhэн элидхэл тон анхаралтайгаар шагнагдаа. hониншье, ойлгосотойшье, удхань гүн гүнзэгы. Партиимнай арад зонойнгоо ажаhуудалай түлөө асари ехэ оролдолго гаргажа байhаниинь онсо тодорон харагдана.

Партиингаа съездын хараалhан зорилгонуудые хүсэндэнь хүргэхын түлөө хам оролсохоhоо бэшэ ондоо ямар ушар байхаб даа.

Д. Д. ДАНЗАНОВА, Сэлэнгын совхозой hаалишан:

— Юрын hаалишан ажалтай хүндэ ехэл этигэл найдабари олгогдоо гээшэ. Иимэ юумэн минии ажабайдалда ушарха юм гэжэ огто hанаагүйб. Хараагүй юумэеэ хаража, дуулаагүй юумэеэ дуулажа бусабаб. Ехэл баярланаб. Хүдөө ажахые улам саашань хүгжөөхэ асуудал тушаа съезд дээрэ ехэ хөөрэлдөөн болоо. Хори гаран жэлдэ hаалишанаар хүдэлжэ, иимэ ехэ суглаанда ошоhоноо, тэндэ ойлгоhон юумэеэ коллективэйнгээ нүхэдтэ дууhан хөөрэжэ үгэхэб. Табан жэлэй түсэб болзорhоонь урид дүүргэхые шармайн оролдохо, урдахи зорилгоёо тодорхойлхо байхабди.

Иигээд энэ hонин уулзалга дүүрэжэ, эндэ хабаадалсаhан журналистнуудай нэрэhээ хөөрэлдөө хүтэлэгшэ Ц. Ц. Митыпов хүндэтэ айлшадтаа үшөө ехэ амжалта туйлахыень, энхэ элүүр, зол жаргалтай ябахыень юрөөбэ.

Г. ЦЫРЕТОРОВ,
манай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: КПСС-эй XXIV съездын делегадууд — Буряадай партийна организациин түлөөлэгшэдэй Москваhаа бусаад, Улаан-Үдын аэропорт дээрэ байха үень харуулагдана.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Хатар наада харуулба

Нарhата тосхондо ажаhуугшад Буряадай АССР-эй габьяата артист Цыдэн Бадмаевтай hаяхан уулзаба. Түрэл партиингаа XXIV съездэ зорюулhан творческо концерт сугларагшадта тэрэ харуулба. Соёлой байшангай ендэр дээрэhээ тэрэ олон арадай наада уран hайханаар гүйсэдхэбэ. Тиихэ зуураа, артист гүйсэдхэhэн лэ хатарайнгаа онсо шэнжэ тухай хөөрэhэн байна. Арад зоной эрхэ сүлөөгэй, жаргалта байдалай түлөө хэhэн тэмсэл хатараар найруулагдан харуулагдаа. Жэшээлхэдэ, кубын, энэдхэг, буряад арадай хатарнууд бэе бэеhээ ямар илгаатайб, юу харуулнаб гэжэ бэлэхэнээр ойлгогдохо байба.

Цыдэн Бадмаевай гүйсэдхэhэн хатар бүхэн харагшадаар ехэтэ hайшаагдаа. «Үргэн Ононой эрье дээрэ» гэжэ хатар буряад зондо бүришье дүтөөр, hайханаар үзэгдэбэ.

Артистын творческо концертдэ дуушад М. Кравцова, В. Батуев, хүгжэмшэд Н. Фималя, Н. Елисов, Анатолий Бушля гэгшэд хабаадалсаhан байна.

Дэлхэйн олон арадуудай хатар наада харуулhан Цыдэн Бадмаевта Нарhатын соёлой байшан соо сугларhан хүн зон халуун баяр хүргэhэн, ажалдань амжалта хүсэhэн байха юм.

М. НИКОЛАЕВ.

Яруума.

АВИАЦИ БА КОСМОНАВТИКЫН УЛАСХООРОНДЫН ҮДЭР ТЭМДЭГЛЭГДЭБЭ

ТҮРҮҮШЫН АЛХАМ

Баатаршалга бүхэн өөрын ямар нэгэ эхи үндэһэтэй байдаг. Юрий Гагарин гайхамшаг баатаршалга гаргахаһаа зургаан жэл урид, 1955 оной июлиин 1-дэ замбуулин соогуур дүүлилгын түрүүшын шата болохо ниидэлгэ хэһэн юм. Манай бүмбэрсэг дэлхэйн ажабайдалай нэгэ гайхамшаг үдэр—1961 оной апрелиин 12-то сэхэ хабаатай нэгэ ушар тухай эндэ хөөрэхэ хүсэлэнтэйб.

...Саратовска областиин комсомолшуудай газетын журналистнуудта—фотокорреспондент Евгений Соколов, эдэ мүрнүүдые бэшэгшэдтэ—1955 оной июниин эсэс багаар СССР-эй Далайн-Флотой үдэртэ зорюулһан хуудаһа бэлдэхэ гэжэ даалгагдаһан байгаа. Бусад материалнуудтай хамта Саратовска аэроклубһаа репортаж бэшэхээр түсэблэгдөө бэлэй.

Июлиин 1-нэй үглөөгүүр эртэхэн ДОСААФ-ай аэродром дээрэ ерэбэбди. Курсантнууд—залуу хүдэлмэришэд ба студентнүүд—ниидэлгынгээ даабаринуудые дүүргэхээр бэлдэжэ байба. Парашюдаар бүлэг бүлэгөөрөө һүрэхэ хүбүүд эгээн түрүүшээр самолёдто һууба. Үдын хоёр сагта курсантнууд-лётчигууд хүрэжэ ерээ һэн. Ниидэлгын комбинезонтой залуу хүбүүд хойно хойноһоо һубарилдан, автомашинын кузов сооһоо дэбхэрэн буубад.

Хэншье тухайдань бэшэхэдэтнай болохо,—гэжэ летчик-инструктор Дмитрий Павлович Мартьянов хэлэбэ. Спортдо, һуралсалдаа түрүү, журам һайнтай эрхим курсантые нэрлэхыень гуйбабди.

— Гагарин тухай бэшэхэдэтнай болохо. Зүүн гарһаа хоёрдохи, тээ тэрэ хүдэр бэетэй хүбүүн, — гээд Дмитрий Павлович дурадхаа һэн. — Индустриальна техникум эрхим сэгнэлтэтэйгээр дүүргэһэн, курсантнууд-лётчигуудай отрядай комсорг, бүлэгэй старшина. Мүнөөдэр өөрөө жолоодожо, түрүүшынхеэ ниидэхэнь. Огторгойдо заха хизааргүй дуратай хүбүүн юм.

Гагаринтай хөөрэлдэхэеэ ошохо һанаатай байхадамнай, Дмитрий Павлович бидэниие зогсоогоод:

— Юрэһээ мүнөө юумэ асуужа, һанааень бү зобоогты. Түрүүшынхеэ өөрөө ниидэхэнь ха юм: һанаагаа зобожол байгаа ёһотой. Юун тухай асуухаяа һанаа һэмта — би хөөрэжэ үгүүжэб.

Курсантнууд захиралтын ёһоор даабаряа дүүргэхэеэ тарабад. Юрий Гагарин самолёдой дали дээрэ хүнгэхэнөөр гараад, һүүлээрнь яаралгүйхэнөөр кабинадаа һууба. Самолёдойнгоо приборнуудые анхаралтайгаар харана, шлемофоноо заһана.

Ниидэхээр бэлдэжэ байхадаа тэбдэжэ яаранагүй, харин ниидэлгын түлөө хүсэд харюусалгатайгаа мэдэржэ байһаниинь элеэр харагдаа һэн. Һүүлээрнь Юрий Гагарин «ЯК-18» самолёдоо ниидэлгын харгы дээрэ гаргаа. (Тэрэ түүхэтэ машинань Саратовска хизаар ороноо шэнжэлгын музей соо табяатай байдаг).

Юриин нюурыень харахада, «ниидэхые зүбшөөнэб» гэһэн команда хүлеэжэ яданги хэбэртэй, түгэс бэлэн болоод байгаа һэн. Гагаринай ялалзаһан нюдэд тэрэнэй баярай охиие гэршэлжэ байгаа бэлэй. Ниидэхэ зүбшэл эрижэ, баруун гараа үргэхэ үедэнь фотокорреспондент тэрэнэй зураг буулгаһан байха. Гагарин ниидэлгэдээ бүхы анхаралаа хандуулһан тула, фото буулгахыень хараагүй. Гагаринтай хөөрэлдэхэ арга болоогүй бэлэй. Юундэб гэхэдэ, ниидэлгынгээ һүүлээр аэродромһоо гаража ябашаһан байгаа. Харин курсантнууд болон командирнуудтайнь хөөрэлдөө һэмди. Мартьянов бидэнтэй хахасаха үедөө иигэжэ хэлээ һэн:

— Юра һайнаар ниидээ. Тэрээн тухайнь заатагүй бэшээрэйгты.

Советскэ Союзай Герой, лётчик-космонавт Юрий Гагарин зургаан жэл үнгэрһэн хойно «Замбуулин худархи зам» гэһэн ном соогоо ажабайдалайнгаа энэ шухала ушар—түрүүшын ниидэлгэ тухай иигэжэ бэшэһэн байдаг:

— Үглөөдэрынь лэ нүхэдни хэлэбэ:

— Мэдэнэ гүш, шамайе газетэдэ бэшээ...

Аэродром дээрэ газетэ үгы байба. Харин недели үнгэрһэн хойно тэрэ газетые городто олоо һэм. Минии ниидэлгэ тухай оройдоо үсөөхэн мүр бэшээтэй байгаа. Гэбэшье минии нэрэ, обог бэшээтэй, «Ниидэхые зүбшөөгыт» гэжэ баруун гараа үргэнхэй фото-зурагни газетэдэ үгтэһэн байгаа. Энэ фото-зурагые хэн буулгаа юм, корреспонденциие хэн бэшээ юм гэжэ мэдээгүй үлөө һэм. Дмитрий Павлович, тухайлхада, энэ хэрэг эмхидхэһэн байгаал ха. Тэрэ намда этигэһэн, найдабари харюулха гэжэ мэдэһэн байгаа ха.

Намайе тиигэжэ тэмдэглээшэ «Заря молодёжи» гэдэг газетэ бэлэй. Хэблэлдэ түрүүшынхеэ магтуулан бэшүүлхэ гээшэ хүнэй ажабайдалда нилээд ехэ удха шанартай. Газетэдэ өөрынгөө нэрэуншахадам нилээд зохид шэнги байгаа һэн, зүгөөр бүхы нүхэдэй дундаһаа гансал намайе бэшэһэндэнь аягүйшэг шэнгеэр үзэгдөө. Тэрэ газетын нэгэ хэһэгые гэртээ, Гжатск эльгээгээ һэм. Эхэмни харюу үгэхэдөө, иигэжэ бэшээ бэлэй: «Хүбүүмни, омогорхонобди... Харин, ши, хамараа бү үргөөрэйш..»

Ямаршье баатаршалга нэгэл шататай, нэгэл эхи үндэһэтэй байдаг. Юрий Гагарин 21 наһатайдаа иигэжэ түрүүшынгээ алхам хэһэн. 27-той болоходонь, тэрэнэй нэрые бүхы дэлхэй мэдээ һэн.

Евг. ИВАНОВ.
(ТАСС-ай корр.).

Москва.

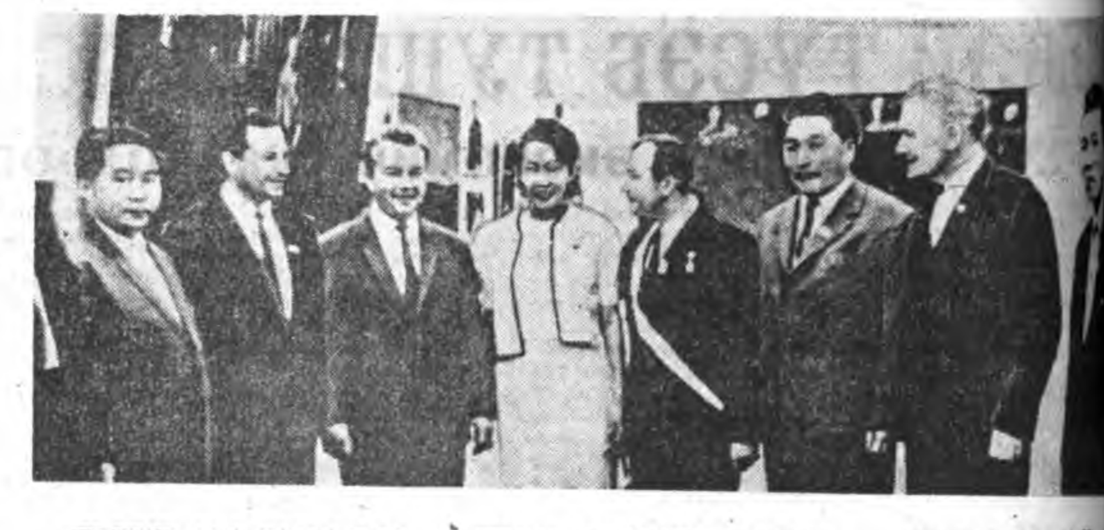

НИИДЭЛГЫН ТҮРҮҮШЫНЬ ТАЛМАЙ

Журналист, философиин эрдэмэй кандидат Н. И. Малахов манай республикада һаяхан ерээд ошобо. Улаан-Үдэдэ хэдэн хоногой туршада байха зуураа, «Ю. А. Гагаринай баатаршалга тухай» гэһэн хэдэн лекци уншаһан байна. Николай Иванович хадаа түрүүшын космонавт Ю. А. Гагарин тухай ном бэшэжэ, хэблэлдэ үгэхөөр бэлдэжэ байна. Тэрэ номой нэгэ бүлэгые газетынгээ энэ номерто толилбобди.

Тиихэ үедэ Юра Саратовай индустриальна техникумдэ һуража байгаа. «Һайн», «эрхим» гэһэн сэгнэлтэнүүдые абадаг һэн. Техникумээ эрхимээр дүүргээ гэһэн диплом абаха хүсэл тэрээндэ түрөө.

— Даруу зантай, тэгшэ бэетэй, үргэн зэмтэй хүбүүнэй анха ерэһыень һайса һананаб, — гэжэ Саратов хотын аэроклубай начальник Григорий Константинович Денисенко намда хөөрөө бэлэй.

— Хэрбээ авиационно училищида орохо дуратай һаа, эрхимээр дүүргээ гэһэн диплом абажа шадаха хэрэгтэйл даа,—гэжэ Денисенко Юрэдэ хэлэһэн байна.

— Хайшан гээд тиимэ диплом абаха гээшэб? Аэроклубта һуража байна ха юмбиб, — гээд Юра бодолгото болоно. — Удахагүй ниидэлгэ эхилхэнь. Яаха хээхэ гээшэб? Хай даа, бирахагүйм гээшэ гү.

— Дураал мэдэ. Училищида конкурс ехэ, — гээд Денисенко Юрын урдаһаа сортоотойгоор хараба. — Хэрбээ эрхимээр дүүргээ гэһэн дипломтой һаа, орожо шадаха хүн бээзэш.

Тэрэ гэһэнһээ хойшо Юрын зориг бадараа. Хайшаншье гэжэ һаань, эрхимээр дүүргээ гэһэн диплом абаха байна гэжэ шиидээ. Һурахын хажуугаар ондоо даабари олон: группын комсорг, физическэ кружогой ахалагша, баскетбольно командын капитан. Эдэниие һанахада, хэхэ юумэн толгойдо багтахаар бэшэ.

— Армида хэзээ ошохобши? — гэжэ Денисенко асууба.

— Военкомат ошожо, һаяхан бүридхэлдэ орооб. Сентябрьда армида таталгын пунктда ошохоб.

— Тиимэл ха һэн, — гээд аэроклубай начальник миһэд гэнэ. — Хэрбээ аэроклубта һураһан үнэмшэлгэ, техникум эрхимээр дүүргэһэн диплом абажа шадаагүй һааш, авиаци шамда харагдахагүй. Ябаган сэрэгтэ гү, али сапёрто шамайе эльгээхэ.

— Бахын һанаан далайда, — гэһэцдэл, туршаад лэ үзэхэ болоо аабзаб даа, — гээд Юра миһэд гэбэ.

Евгений Стешин, Виктор Порохня хоёртой Юра аэроклубта ябадаг байһан. Техникумдэ үдэр бүхэндэ найман час, үдэшэниинь аэроклубта дүрбэн час хэшээлдэ ябанад. Иигэжэ һурахада хүндэшэг байгаа aаб даа. Стешин Порохня хоёр туушагүйдөөд, аэроклубтаашье ябахаяа болишоо. Иимэ туушагүй хүнүүд гэжэ тэдэниие һанаагүй байһан. Гэбэшье би тэдэнэй үреэһэн бөөрэ бэшэб гэжэ Юра бэеэ шангаар баряа.

Хамагай түрүүндэ диплом дээрэ һуужа мэдээ. Унтаха нойргүй, һүниндөө һуужа бэлдэһэн байна. Чертежнүүдые хээ. Темэнь орео байшоо. Шудхалгын цехэй проект зураа.

Үдэшэлэн аэроклубһаа ерэхэдэнь, Стешин эдихэ юумыень асараад, тумбочка дээрэнь табидаг байһан байба. Юра тэрэниие хүйтөөр эдидэг һэн. Бодохо юумэнииинь гансал һуралсал. Проектээ дүүргэхын түлөө бүхэли һүниндөө һууба. Тиихэдээ нойтон бүдөөр толгойгоо уяад һуудаг байһан. Нойройнгоо хүрэхэдэ, коридор соогоо гаража, физзарядка хэдэг. Үнгэрэгшэ жэлдэ химеэр хоёрые абаһанаа һанаандаа оруулна.

Тэрээхэн «хоёр» гэһэн сэгнэлтээ мартадаггүй байһан. Хайшан гээд хоёрые абашаһан юумэ aаб гэхэдэ, баскетбол наадалгын мүрысөөндэ ошоод һаатаа. Тиигэжэ хэшээлдээ бэлдэжэ амжаагүй. Химиин багша Дзякович хоёрые табиһан байна. Хоёрые абахадаа Юрын орой руу хүйтэ даагаа. Тиихэдээ үлэ мэдээшэ болоод, хүнүүдтэ зангаа заашье мэдүүлээгүй. Яалтайб? Техникум эрхимээр дүүргэһэнэй диплом абалгань бэрхэтэй шэнги бологдоо. Һанаата боложо, унтангүй хонобо. Үглөөдэрынь химиингээ багшада ошобо.

— Хэрбээ болохо һаань, долоо хоноод намайе дуудыт. Үзэжэ гараһан бүхы материалаарни шалгыт, — гэбэ.

Юра сэгнэлтээ заһуулхые, хоёрые абаһандаа бэеэ сагааруулхые хүсөөгүй! Тэрэнь Дзяковичто һайшаагдаа. Дзякович шанга, эрилтэ ехэтэй багша байһан. Зарим студентнэрэй муу сэгнэлтэ абаад, тэрэнээ заһахые оролдохогүйдэнь ехэл дурагүйтэдэг һэн.

Юра долоон хоног соо үдэр һүнигүй шахуу һуужа бэлдэбэ. Биб гэжэ, бэеэ шэмхэжэ үзэхэдөө багшадаа ошоо. Хамаг хүндэ асуудалнуудые һураа. Юра тогтон торонгүй, асууһан асуудалнуудтань зүб харюу үгэжэ гараа. Дзякович хэлбэрилтэгүйгөөр табые табихаараал табяа.

— Мүнөө болоходо энэ агуухэхүниие магтан, нэмээжэ, гоё гоёор хэлэнэ гэжэ зарим нэгэн һанажа магад. Тэрэ тиимэ бэшэ, тад буруу. Хүдэлмэри тухайгаа тэмдэглэдэг блокнодоо харадагби. Тэрэнэй һуража байхада, Гагаринай группада баясхалан соносхоһон приказууд бэшэгдэһэн байха юм. Гагариниие агуухэ летчик-космонавт болохо юм гэжэ хаанаһаа мэдэхэ байгаабиб? Үнэн юумэ үнөөрөө. Тэрэниие бүхы документнүүд гэршэлнэ.

Үнэн сэхэ, шударгы, нүхэдтөө үнэн зүрхэнһөө хандадаг, эмхидхэхы шадабаритай байһан дээрэһээнь Юрые комсоргоор һунгаһан байгаабди. — гэнэ нүхэр Денисенко. Нэгэтэ тэрэнэй группада таагүй ушарал болоо. Курсант Васильев гэмтэ ябадал гаргаа. Сухал дундаа тэрэниие һургуулиһаань гаргаха гэһэн приказ бэшэхэеэ һанаһан байбаб. Тэрэ үедэ Юра орожо ерэбэ.

— Васильевые комсомольско суглаан дээрэ хэлсэхэмнай. Тооһыень гүбихэбди. Тиихэдэ тэрэ заһарха ёһотой. Даб дээрэ тэрэниие һургуулиһаань бү гаргыт. Хаража үзэнэ бээзэбди, — гэжэ начальнигтаа хандаһан байна.

— Тэрэнэй түлөө дэмы саг үнгэргэһэнэй хэрэг бии аал? Васильевһаа ямаршье үрэ гарахагүй хаш.

— Хүлисыт, нүхэр подполковник, — шүүмжэлһэнэймнай һүүлээр алдуугаа мэдэрхэ ёһотой. Заһаржа боломоор хүн ха гэжэ һананаб.

— Тиигээ һаа нэгэ бага хүлеэел даа.

Залуушуул тэрэнэй хүлээртэр шангаханаар зэмэлээ. Үнэхөөрөө Юрын хэлээшээр болоо.

1955 оной июниин һүүлээр Юра техникумээ эрхим сэгнэлтэтэйгээр дүүргэһэн диплом асараа. Нюдэниинь баярай ошоор ялалзан байгаа һэн.

— Бэрхэш,—гээд ам...
бэлэйб.—Һүүлшын турша...
еэ даагаад, өөрөө ниидэх...

Юра ниидэлгэдэ ...
Бэрхэшээлтэйшье юумэ...
байгаа. Туршалга хээ...
даар дэбхэрэлгын курса...
даа, энэ хэрэгэй ехэ маст...
Макаренко, Андронов, ...
гэгшэдэй дүй дүршэл шу...
байна.

Юрий Гагаринай ниидэл...
та ябалсааб. Бэеэ даагаад...
хэ гээшэ курсантнарта ...
ушарал болоно. Фронтдо ...
тухаймни Юрий һонирхо...
асуудаг байһан. Советскэ Со...
Геройн нэрэ зэргын намд...
шан гээд олгогдоһон туха...
рэжэ үгэдэг һэн бээзэб. Би ...
штурмовик байһам. Мани...
ды самолёт бута сохиһоной...
бэшэ, дайшалхы ниидэлгэ ...
хин хэһэнэй түлөө хайраг...
төөһэн байна. Тиихэдээ дай...
олон танк, артиллери, ябаг...
рэг, склад үгы хэһэн бай...
197 дайшалхы ниидэлгэ ...
байгааб. Өөрөө жолоодоод ...
гэ хэхэдээ, Юра ЯК-18 само...
кабинада һуугаа һэн. А...
би һуугааб. Заахан лэ алд...
һаа, аюулда орожо магад. ...
һээ али бүхы юумэндэ ажа...
хэжэ ябааб.

Ниидэлгэ дүүрэжэ, ...
буугдаба. Үшөө хэдэ хэдэн ...
шээлтэ ниидэлгэнүүдые ...
байна. Тинхэ бүхэндөө ал...
ойлгожо абаа, заһаа.

Одоол гансаараа ниидэ...
лоош,—гэжэ курсант Гага...
хандахадам:

— Яагаа һайн юумэ ...
гээд, Юра тэнсэлгүй ехэ...
лаа һэн. Тиигэжэ тэрэнэй һ...
түрүүшынгээ ниидэлгэ дол...
ноһон хойно хээ. Юрын түр...
ниидэлгэ тухай 1955 оной ...
3-да «Заря молодежи» ...
залуушуулай областной газ...
шэһэн байна. Удаань таба...
гансаараа ниидэлгэ хэһэн ...
юм. Үгтэһэн даабари дүү...
тухайгаа ерэжэ мэдээсэ...
тэрэниие амаршалаа һэмд...
лөөдэрынь «Даабаряа эрх...
дүүргэһэн Юрий Гагаринда ...
мэндэ» гэжэ «Дайшалхы ...
һан» дээрэ бэшэгдэбэ. Эд...
тухай журнал болон при...
дэбтэр дээрэ бэшэгдэһэн ...
риалнууд мүнөө хадагала...
байнхай.

Тэрэ үедэ долоон жал б...
Юрий космическа ниидэлг...
химээр» дүүргэхэ юм гэжэ ...
һэн байгаа аалби? Замбуу...
дайдада анха түрүүн зам ...
болохо юм гэжэ тэрээн туха...
нагдаагүй бшуу. Харин т...
эршэ хүсэн, эрэлхэг зориг, ...
түбшэн зан—эдэ бүгэдэ хад...
сэһэн хүсэл, зориһон эрма...
хүсэндэнь хүргэжэ шадаха ...
гэжэ Юрэдэ найдахаар бай...

Саратовска аэроклуб Ю...
замбуулинда ниидэжэ эхл...
талмай бололсоно гээшэ. ...
хадаа аэроклубта баясхала...
додоо хүргэжэ ябаһан. Энд...
Юра «жэгүүр ургажа» гараа.

Аэроклубай начальник, С...
скэ Союзай Герой Г. К. Денис...
Юра тухай иигэжэ намда ...
бэлэй.

Анха түрүүн гансаараа ...
дэлгэ хэһэн тухайгаа Юра ...
дээшье хөөрэжэ үгэһэн бай...

— ЯК-18 самолёдто һуу...
агаарай далайда тамархады...
ды ехээр баярлаабиб. Зол ...
ааб даа... Машинашье ...
дуулаһан шэнгеэр дуран ...
ниидээ...

Газарта буухадам, нүхэд...
тан, гүйлдэжэ ерээл.

— Тэнгэридэ хэр таалууд...
—гээд, Саша Колосов хашхар...

— Юра, ямар бэлэгтэй ...
бэш,—гээ Леша Сидоров.

Курсантнарай хэнинь тү...
шынгээ ниидэлгэ хэнэб, тэр...
хэдтөө тамхи заладаг зан...
байһан.

«Казбек» папирос гаргажа ...
һэн лэ хүнүүдтэ залаа. Хэдэ...
делиин үнгэрөөд байхада, ...
Оренбургын авиационно у...
щиин курсант болоһон юм.

Н. МАЛАХОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Хабаровск...
до дэлхэйн түрүүшын косм...
Ю. А. Гагаринай Буряадай ...
вын хүдэлмэрилэгшэдтэй ...
га.

ТҮБХИНЭН НЮТАГЖЫТ, МАНАЙДА

Харгын хоёр талаар шэнэ гэрнүүд жэрылдэнэ. Энэмнай «Прибайкальский» совхозой хүдэлмэришэдэй иишэ нютагжахаар ерэгшэдтэ бэлэн болгоһон байшан гэрнүүд. Досоонь ороходо һаруул, сэбэршье, уни бутарма дулаан... Энэ үдэр тус ажахыда нютагжахаар Татарай АССР-һээ 13 бүлэ ерэһэн байгаа.

Ажахын хүтэлбэрилэгшэд айлшадаа столово соогоо эдеэнэй дээжээр угтаһанай удаа, айл бүхэндэ гэрэйнь түлхюур баяр ёһололой оршон байдалда барюулһан, юрөөлэй үгэнүүдые хэлэһэн байна.

— Манай совхоз байгуулагдаһаар гурбан жэл болобо. Ажахыдамнай ажалша бэрхэ зоной гар дуталдана, хэхэ хүдэлмэримнай ехэ, холоһоо нүүжэ ерэһэн таанадые совхозойнгоо ажалшадай зүгһөө амаршалаад, баян ургаса ургуулжа абахадамнай, адууһа малаа олошоруулхадамнай туһалха байһандатнай найдаха байнабди, — гэжэ тус совхозой директор В. М. Аносовой хэлэхэдэнь, эндэ сутларагшад нэрьемэ альга ташалгаар угтаба...

Совхозой рабочкомой түрүүлэгшэ сүүмхэ сооһоо түлхюурнүүдые гаргажа, «хоёрдохи байрын эзэн хэн бэ?» гээд асууба.

— Хоёрдохи би. Спорыхинай бүлэ, — гээд тэндэ хөөрэлдэжэ байһан дүшөөд гарамгай наһанай хүн гараа һарбайна. Бултадаа шэнэ гэртэ түбхинэхэ болонхой, хойно хойноһоо һубарилдаһаар, гэр гэртээ ошожо, машинанууд дээрэһээ зөөри зөөшөө буулгажа, һахы һалаг болонод.

Гоё даа, гоё. Би иимэ гоё, шэнэ гэртэ нүүжэ орохоб гэжэ зүүдэндээшье үзөө хараагүй һэм. Шэнэ гэртэй болгоһон урмандань совхозойнгоо хүтэлбэрилэгшэдэй этигэл найдабариие, энэ ехэ урма баярые үнэн сэхэ ажалаараа харюулха болонобди,— гээд тракторист, жолоошон, комбайнер мэргэжэлтэй ерэһэн И. Н. Балантаев омоторхоно, хүхинэ. — Һамгамни нютагтаа хэдэн жэлэй туршада һаалишан ябаа юм. Мүн эндэшье ерээд байхадаа һаалишан болохо хүсэлтэй, — гээд тэрэ үгэеэ саашань үргэлжэлүүлнэ.

Холын нютагһаа нүүжэ ерэгшэдые угталга дээрэ байлсаһан ажалшадай депутадуудай Прибайкалиин аймгүйсэдкомой түрүүлэгшэ П. В. Бахаев, хүдөө ажахын управлениин начальник Э. С. Коновалов, ажалшадые хүдэлмэридэ оруулдаг таһагай түлөөлэгшэ Н. Г. Олейникова болон бусад совхозой бүлэдэ нэмэжэ ерэгшэдые амаршалха зуураа, эбтэй эетэй коллективтэй ниилэжэ, ажахыгаа баян болгожо, республика соогоо суурхуулжа ябахыень хүсэһэн байна.

— Иимэ һайн һайханаар, иимэ гоёор маанадые угтаһандатнай халуун зүрхэнэй баяр баясхалан нүүжэ ерэгшэдэй зүгһөө хүргэхыемни зүбшөөгыт. Бидэнэр бултадаа энээндэтнай аргагүй баясажа, хүхижэ байнабди. Мүнөө Эхэ оронноймнай ниислэл — Москва хотодо түрэл партиимнай XXIV съезд хүдэлмэреэ үнгэргэжэ байна. Бидэнэр юһэдэхи табан жэлэй түсэб таанадтай суг дүүргэлсэжэ, шэнэ нютагаа танигдахаар бэшэ болгохо зорилго урдаа табинабди, таанад ханинараа найдуулнабди,— гэжэ харюугай үгэ хэлэһэн коммунист В. С. Спорыхин харюусаба.

Мүн Татарай АССР-һээ ерэһэн үшөө хэдэн арбаад бүлэнэр Түнхэнэй аймагай «Сибиряк», Мухар-Шэбэрэй—Суулгын, Сэлэнгын — XX партсъездын, Хэжэнгын —Худанай, «Первомайский», Прибайкальский — «Прибайкалец» колхоз, совхозуудта түбхинэхөөр ошоходонь, нютагай ажалшад тэдэниие баяр ёһололой оршон байдалда уулзалга эмхидхэһэн, гэр байрануудта оруулжа түбхинүүлһэн байха юм.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: совхозой рабочкомой түрүүлэгшэ Н. Е. Горновой нүүжэ ерэһэн Спорыхинтанай бүлэдэ гэрэй түлхюур барюулжа байна.

А. ШУЛУНОВОЙ фото.

ЭРХИМҮҮД ШАЛГАРБА

Баскетболоор зоныи түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн «Труд» бүлгэмэй спортын байшанда зургаан үдэрэй туршада үнгэргэгдэбэ. Студентнэрэй «Буревестник» бүлгэмэй эхэнэрнүүдэй команданууд энэ тулалдаанда хабаадалсаа. Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй эгээн бэрхэ командын нэрэ зэргэдэ хүртэхын, мүн түгэсхэлэй нааданда хабаадалсаха эрхэ абахын түлөө мүрысэхэеэ Алтайн, Красноярска, Хабаровска хизаарнуудай, Новосибирскэ, Томско, Шэтын, Эрхүүгэй областьнуудай, мүн баһа Буряадай АССР-эй эхэнэрнүүдэй команданууд эндэ суглараһан байна.

Түрүүшээр бүхы команданууд хоёр бүлэгтэ хубааржа наадаһан; харин түгэсхэлэй шатада 1—4-дэхи һууринуудые эзэлхын түлөө мүрысэһэн байха юм. Жэрэб татаад байхада, Шэтын, Новосибирскэ областьнуудай, Алтайн хизаарай, Буряадай АССР-эй баскетболистканууд «А» бүлэгтэ, харин Томско, Эрхүүгэй областьнуудай болон Хабаровска, Красноярска хизаарнуудай команданууд «Б» бүлэгтэ наадаха болоһон байна.

«А» бүлэгэй командануудай дундаһаа Шэтын областиин студентнүүд эрхимлэжэ гараа. Тэдэнэр манай командые 76:54 тоотойгоор, Алтайн спортсменүүдые 72:71 тоотойгоор шүүжэ, түгэсхэлэй мүрысөөндэ хабаадалсаха болобо. Алтайн хизаарай спортсменүүд хоёрдохи һуурида гараа.

Хабаровск городой баскетболистнууд «Б» бүлэгтэ наадахадаа, Краяснoярска, Томско болон Эрхүүгэй командануудые илажа, түрүү гараһан байна. Энэ бүлэгэй Томскын команда хоёрдохи һуури эзэлбэ.

Буряадай баскетболистнууд гурбадахи һуурида гаража, түгэсхэлэй нааданда 5-дахи һууриин түлөө мүрысэхэ болобо.

Түгэсхэлэй нааданай түрүүшын уулзалгын болоходо, Шэтын областиинхид 83:63 тоотойгоор Томск городой спортсменүүдые шүүгээ, харин гол түлэб физкультурын институдай студенткэнүүдһээ бүридэһэн Хабаровскын баскетболистнууд Алтайн командада шүүгдэшоо. Зүгөөр Хабаровскын спортсменкэнүүд шүүгдэһэндээ зоригоо хухараагүй, шиидхэхы шанга тулалдаанай болоходо, Шэтын баскетболистнуудые 57:53 тоотойгоор илажа, нэгэдэхи һуури эзэлбэ. Иигэжэ тус команда «Буревестник» бүлгэмэй ЦС-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ хабадалсаха эрхэдэ хүртэһэн байна. Шэтын команда хоёрдохи. Томско областиин баскетболистканууд гурбадахи һууринуудые эзэлээ.

Буряадай спортсменүүд Красноярскын болон Эрхүүгэй командануудтай уулзахадаа илажа, 5-дахи һуури эзэлбэ.

БАСКЕТБОЛ

Түгэсхэлэй мүрысөөндэ эрхим һайнаар наадагшадта республикын спортивна бүлгэмүүдэй шангууд барюулагдаа. Жэшээлхэдэ, Шэтын командаһаа Тамара Горлова шалгаржа, «Спартак» бүлгэмэй Буряадай совсдэй үнэтэ бэлэгтэ хүртэһэн байха юм.

Буряадай спортсменка Нина Родионова мүрысөөнэй үедэ 124 очко абижа, «эрхим добтологшо», Хабаровскһаа Эмма Помаль «һайнаар наадагша» гэжэ тоологдоо. Алтайн хизаарһаа Людмила Колотова ялын бүмбэгэ сохиходоо, эрхим спортсменка байһанаа харуулба. Тэдэнэртэ бултандань үнэтэ шангууд, Хүндэлэлэй грамотанууд барюулагдаа.

Н. ИВАНОВ.

Апрелиин уларил ямар байхаб?

Энэ оной мартда урда жэлнүүдэйхиһээ 1—2 градусаар хүйтэрһэн байна. Дулаарһан шэнги болоод лэ, гэнтэ хүйтөөр һалхилжа, сагай уларил тогтуурингүй байгаа.

Мүнөө апрель ерэнхэй. Энэ һарада үдэр улам ута болодог, наранай элшэ хурсадажа, газарай хүрьһэн гэдэжэ эхилдэг. Һарын дунда зэргын температура 10—15 градусаар дулаардаг. Зарим жэлнүүдтэ хоёрдохи, гурбадахи арбан хоногто 23—29 градус, хойто аймагуудта 17—22 градус хүрэтэр дулаардаг байна. Хаа-яа хүйтэн һалхин үлеэжэ, агаарай температура һүниндөө 20—30 градус, хойто аймагуудта 30—35 градус хүрэтэр хүйтэрхэшье сагууд дайралдадаг.

Энэ жэлэй апрелиин уларил хабарай тарилга эхилхэдэ хэр таатай зохид байхаб? Энэ һарада агаарай температура урда жэлнүүдэйхидэл адлирхуу байхаар хүлеэгдэнэ. Һарын дунда зэргын температура урда аймагуудта 2—3 градус дулаан, хойто аймагуудта 2 градус дулаанһаа, 5 градус хүрэтэр хүйтэн болохо. Һарын туршада үүлэ багатай, шинг нойтогүй байха. Апрелиин түрүүшын арбан хоногой тэн багаар, хоёрдохи арбан хоногто, һарын эсэс багта тэнгэри бүрхэжэ, зарим үедэ шинг нойтон орохоор багсаагдана. Шинг нойтоной хэмжээн 5—20 миллиметр, зарим нютагуудта нормоһоо дээгүүр байха.

Апрелиин түрүүшын арбан хоногой тэн багта, мүн 10—12-то, 18—20-до, һарын эсэстэ баруун-хойто зүгһөө һалхин шангадажа, секундын 20 метр хүрэтэр хүсэтэй, саһа шэдэлһэн шуурган болохоор хүлеэгдэнэ.

Һарын 12—15-да хүйтэржэ, агаарай температура һүниндөө урда аймагуудта 8-һаа 13 градус, хойто аймагуудта 20 градус хүрэтэр хүйтэн болохоор хүлеэгдэнэ.

Апрелиин һүүлшын арбан хоногой туршада дулааржа, хабарай тарилгын хүдэлмэридэ таатай зохид уларил тогтохо байна. Зарим үдэрнүүдтэ агаарай температура 15—20 градус хүрэтэр халаха. Һарын 20—23-да газарай хүрьһэн 20—30 сантиметр гүнзэгыдэ гэдээд байха. Орооһото ургамалнуудые бүхы аймагуудта тарижа эхилхэ үе болотор 60—80 сантиметр хүрэтэр гэдэхээр багсаагдана.

Апрелиин эсэс, майн эхин багаар газарай хүрьһэнэй шинг нойтон 20—30 миллиметр байха. Сэлэнгын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо, Баргажанай совхоздо, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо (Сэлэнгэ), «Гигант» колхоздо (Загарай), Хэжэнгын совхоздо шинг нойтон 10—15 миллиметр байхаар тухайлагдана.

Республикын олохон аймагуудта газарай хүрьһэнэй метр гүнзэгыдэ шинг нойтоной нөөсэ элбэг байха. Элһэлиг хүрьһэтэй газарта 80—130 миллиметр, шабарлиг газарта 200—250 миллиметр хүрэтэр шинг нойтоной хэмжээн байха болоно.

Тиигэбэшье хабартаа хуурай һалхинда үлеэгдэн, газарай түргэн хатадаг ушарые хараада абажа, республикын ажахынууд хабарай тарилгын хүдэлмэри богонихон болзорто хэжэ дүүргэхэ ёһотой.

Н. АФОНИНА,
гидрометобсерваториин директор.

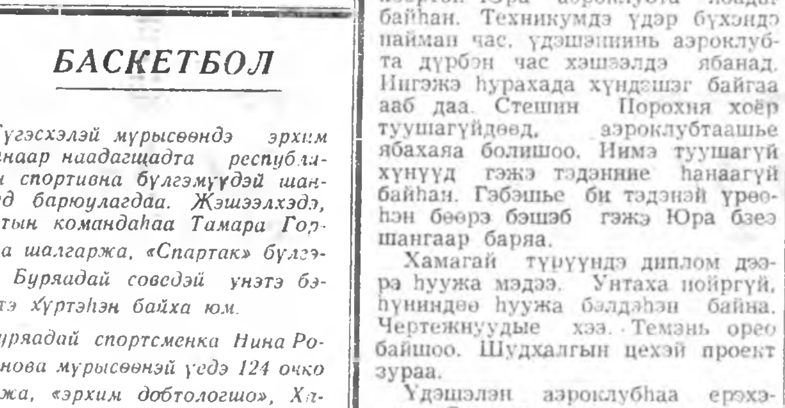

Елизавета Григорьевна Ермошина Улаан-Үдын аймагай Куйтун тосхоной хэлхеэ холбооной отделенидэ почтальоноор хүдэлмэрилнэ. Тиигэхэ зуураа, арад зоной дунда газетэ болон журналнуудые тарааха хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг, ажалшадай захилнуудые, мүн бэшэг ба посылкануудые саг болзортонь эзэндэнь хүргэхын тула ехэ оролдолго гаргадаг байна. Тиигэжэ нютагайнгаа зоной дунда нилээд хүндэтэй болонхой, мүн хэлхеэ холбооной Улаан-Үдын аймагай узелай захиргаанай зүгһөө нэгэнтэ бэшэ һайшаалда хүртэһэн.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Е. Г. Ермошина.

З. ВЕСНИНАГАЙ фото.

Манай газетын удаада... номер апрелиин 15-да гараха

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Н-00362. Заказ № 931